Till Hans Kejserliga Majestät,

från komitén för uppgörande af förslag till lagstadganden rörande vattenrätten,

underdånigst.

Sedan komitén i ett under Maj månad 1893 gifvet förslag till förordning angående dikning och annan afledning af vatten behandlat den defensiva vattenrätten, hvilken afser

N:o 169, 15/7 1895. Kommunikationsexp.

undanrödjandet af sådana hinder emot jordens odling, som vållas af vattensamlingar på eller nära invid jordytan, så har komitén till granskning upptagit frågorna om vattnets tillgodogörande för allmänt eller enskildt nyttiga syften, eller den s. k. lukrativa vattenrätten, och i sammanhang härmed frågan om jordegares rätt till det vatten, som finnes å hans grund.

Stadgandena rörande sistnämnda delar af vattenrätten ingå för närvarande i Jorda- och Byggningabalkarna af 1734 års lag äfvensom i särskilda under senare tid utkomna författningar, men böra enligt komiténs åsigt sammanföras i en förordning, innehållande de allmänna bestämmelserna om vattendragens nyttjande, då deremot speciela stadganden rörande virkesflottningen och fiskerinäringen ansetts, såsom härintills, lämpligast kunna ingå i skilda författningar. Föreskrifterna om virkesflottningen ega likväl så nära samband med de allmänna frågorna om vattendragens nyttjande, att nödig följdriktighet bäst ernås genom att behandla dem i ett sammanhang. På grund häraf och då revision af nådiga förordningen den 24 Mars 1873 angående flottning af skogsalster redan tidigare funnits nödig samt nådig proposition i ämnet förelagts Ständerna vid 1877—1878 års landtdag, ehuru frågan denna gång förföll, har komitén uppgjort förslag till tvenne skilda förordningar, den ena angående vattendragens nyttjande och den andra rörande flottning af skogsalster.

Deremot har komitén trott sig icke böra skrida till omarbetning af nådiga fiskeristadgan den 4 December 1865. Väl innehåller denna förordning föreskrifter rörande kungsådras öppenhållande och om rätt till vattenverksbyggnader inpå kungsådran jemte andra stadganden, som ega samband med förslaget till förordningen om vattendragens nyttjande. Enligt hvad i komitén framhållits erfordra ock de i fiskeristadgan ingående specialbestämmelser rörande fiskerinäringens befrämjande en omfattande revision. Det åt komitén lemnade uppdrag har emellertid ansetts icke kunna hänföra sig till en sådan revision, hvilken i öfrigt skulle förutsätta särskilda

fackkunskaper hos flere än en ledamot. Komitén har derföre inskränkt sig till att i ofvanomförmälda författningsförslag intaga allmänna stadganden med syfte att fiskens upp- och nedstigande i vattendragen ej må hindras eller fisket skadas genom vattnets förorenande.

Jemte anmälan, att underskrifven Hildén deltagit endast i handläggningen af förslaget till förordning om vattendragens nyttjande och underskrifven Smedberg blott i utarbetandet af förslaget till förordning angående flottning af skogsalster, får komitén underdånigst insända dessa förslag med till dem hörande motiver och reservationer. För öfrigt har komitén trott sig böra i underdånighet antyda att komitén, som erhållit del af den till författningsförslaget om vattendragens nyttjande hörande reservation först efter det förslaget redan underskrifvits, förty icke varit i tillfälle att bemöta en del af de i reservationen förekommande, tidigare icke framhållna uttalanden eller att påpeka deri förekommande missuppfattning af innebörden utaf särskilda §§ i komiténs förslag.

Helsingfors, den 13 Juni 1895.

K. W. SULIN.

Osc. Nordqvist.
Aug. Fr. Hildén.
Rudolf Elving.
Karl Appelberg.
Ferdinand Smedberg.
Karl Johan Forsberg.
Otto Wrede.

T. J. Boisman.

I.

Förslag till förordning angående vattendragens nyttjande.

I Kap.

Om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

1 §.

Jordegare vare berättigad att, med de inskränkningar här nedan eller eljest i lag stadgas, fritt råda öfver det vatten, som finnes å hans grund.

2 §.

Utom i fall, som nedan i denna förordning medgifvas, må ej någon upptaga ny ledning från sjö eller annat vattendrag eller derur på annat sätt draga till sig eller taga vatten, om sjön eller vattendraget derigenom till djup eller läge så förändras att kungsådra, hvarom i II kap. stadgas, deraf försämras eller men annan tillskyndas.

3 §.

Rensning, som för vattendrags bibehållande är af nöden, hafve den, som af uppgrundning kan lida men, lof att verkställa, ändock att gräfning inom annans område tarfvas; dock skall i ty fall denne förut derom tillsägas. Jord eller annat, som vid rensningen upptages, må på närmaste strand uppläggas eller föras till annat lämpligt ställe i närheten, likväl emot ersättning till markens egare, om skada vållas.

4 §.

Har vattendrag vikit från sitt förra läge eller eljest förändrat sitt lopp, må åtgärd till vattendragets återställande i dess förra skick vidtagas, der det sker inom tio år. Hafva två år förflutit från det förändringen inträdt, vare den, som vill vattnet återföra, skyldig ersätta kostnad, som efter nämnda tid antingen blifvit nedlagd å jord, hvarifrån vattnet vikit, eller skett för tillgodogörande af vattnet i dess nya lopp eller läge och som genom vattnets återförande skulle blifva utan nytta.

II Kap.

Om kungsådra.

5 §.

I hvarje vattendrag skall kungsådra hållas öppen till en tredjedel af vattnets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd och der djupast är, så att far- och flottled, fiskens upp- och nedstigande samt vattnets tillräckliga aflopp icke stänges eller hindras.

Uti små vattendrag, som likväl till far- eller flottled begagnas, skall kungsådra räknas till åtta meter i djupaste vattnet, ändock att tredjedelen af vattnets bredd är mindre.

För vattnets tillräckliga aflopp skall ock hållas större öppning än en tredjedel, der sådant behöfligt finnes.

6 §.

Strand- eller vattenverksegare, som styrker sig vara lagligen berättigad att stänga vattnet annorlunda än om kungsådra ofvan är sagdt, vare vid sådan rättighet bibehållen under de vilkor, som i sådant afseende fastställda äro. Om rätt att stänga eller ändra kungsådra i andra fall stadgas i IV kap.

7 §.

Uppstår fråga om utvidgande af farled, der kungsådra finnes, eller om inrättande af farled, flottled eller fiskväg i

vattendrag, der strand- eller vattenverksegare är berättigad att stänga vattnet, enligt hvad i § 6 sägs, gälle hvad om afträdande af mark för allmänt behof finnes stadgadt.

8 §.

Der dambyggnad på grund af 6 § finnes inrättad öfver hela vattendraget, må egaren af dammen ej motsätta sig att i densamma anbringas ränna för flottning af skogsalster eller anstalt för fiskens upp- och nedgång, der nyttan pröfvas blifva dubbelt större än den skada och olägenhet, som häraf kan damegaren tillskyndas; dock skall sådan skada och olägenhet ersättas med fulla beloppet och hälften derutöfver.

III Kap.

Om vattenledning för jords bevattning och för andra ändamål.

9 §.

Vill jordegare för sin jords odling eller förbättring inleda vatten från sjö eller annat vattendrag, ege rätt dertill under förbehåll, som i 2 § sägs. Finnes nödigt att för vattnets inledande eller aflopp gräfva dike eller annorlunda leda vattnet öfver annans egor, vare dertill berättigad; dock må ledningen ej läggas öfver annans tomt eller trädgård. För upplåtelse af mark samt för skada och olägenhet, som af ledningen uppstår, skall ersättning gifvas.

10 §.

Vilja flere jordegare inrätta vattenledning, som i § 9 sägs, och är vattnet otillräckligt för alla, hafve strandegare företräde framför de andra och sedan den, som eger jord närmare intill vattendraget. Äro fleres egor lika nära vattendraget, vare till vattenledning lika berättigade, och ankomme, der de ej åsämjas, å domstol att bestämma i hvilken ordning enhvar må vattnet inleda.

11 §.

Vill stad eller annan menighet för sitt behof inrätta vattenledning, vare berättigad att för sådant ändamål leda vatten från sjö eller annat vattendrag mot skyldighet att ersätta skada och olägenhet, som deraf uppstå.

Erfordras för ändamålet ledning eller bestående inrättning å annans grund, eller kan genom vattens bortledande ur vattendrag men tillskyndas annan, varde, der godvillig öfverenskommelse ej sker, frågan om skyldighet att afstå hvad nödigt är pröfvad och afgjord i den ordning, som om afträdande af mark för menighets behof finnes stadgadt; dock vare för ledningen expropriation af mark emot jordegarens bestridande icke tillåten, der han medgifver ledningens inrättande utan anspråk på ersättning för skada och olägenhet.

12 §.

Är för företag, hvarom i detta kap. sägs, dambyggnad af nöden, gälle om sådan byggnad i tillämpliga delar hvad angående vattenverk i denna förordning stadgas.

IV Kap.

Om vattenverk.

13 §.

Ej må i vattendrag så byggas att men deraf tillskyndas jord, vattenverk eller öfrig egendom, som tillhör annan, eller så att det strider emot bestämmelserna om kungsådra.

14 §.

För vinnande af erforderlig drifkraft vare likväl den, som vill bygga eller ändra vattenverk, berättigad att göra utgräfning på egen grund eller uppdämning, der det kan ske så, att kungsådra fortfarande utan väsentlig olägenhet blir för dermed afsedda ändamål användbar, att annan derigenom icke går förlustig något fall, som han pröfvas kunna

tillgodogöra sig, samt att skada, som i annat afseende deraf kan någon tillskyndas, finnes vara ringa; dock skall, innan tillstånd till anläggningen meddelas, förlust af förmån samt skada och olägenhet, såvidt görligt är, uppskattas samt, der så skett, ersättas förrän arbetet påbörjas med fulla värdet och hälften derutöfver.

För samma ändamål må jemväl under nu nämnda vilkor och förbehåll till kungsådra bestämmas annan eller mindre del af vattendraget, än i 5 § stadgas.

15 §.

Uti strömfall, som till farled icke allmännare användes, skall det vara obetaget att bygga dam öfver hela vattendraget, under förbehåll angående förlust af förmån samt skada och olägenhet äfvensom dessas ersättande, som i § 14 sägs. Stänges vattendraget sålunda, skall tjenlig inrättning för vattnets tillräckliga aflopp och för flottningens bedrifvande äfvensom fisktrappa eller annan ändamålsenlig fiskväg för befordrande af fiskens upp- och nedstigande af damegaren anbringas och underhållas. Är strömfallet sådant att fisk genom detsamma ej kan uppgå, vare damegaren dock icke skyldig att inrätta fiskväg, hvarutom befrielse från denna skyldighet må damegaren medgifvas jemväl i de fall, då i anseende till vattendragets obetydlighet eller af annan orsak endast ringare mängd fisk i detsamma finnes. Der samfärdsel i strömfallet förekommer, ehuru farled ej allmännare begagnas, bör ock samfärdseln af damegaren på tjenligt sätt möjliggöras.

Pröfvar Guvernör att kungsådra framdeles bör till farled användas, vare damegaren skyldig att på egen bekostnad undanskaffa dambyggnaden, såvidt den blifvit på kungsådran inrättad.

Dam öfver kungsådra må dock ej inrättas i Torneå, Kemi, Ijo, Simo och Uleå elfvar, ej heller i Kumo elf från dess utlopp till Nokia fors, i Kymmene elf från utloppet till Anjala fors eller i Wuoksen från dess mynning till Imatra fall.

16 §.

Till förebyggande af brist på nödigt drifvatten må i strömfall, då farled der ej allmännare begagnas, vattenverksegare, derest andra i vattendraget anlagda vattenverk derigenom ej lida intrång, årligen öfver kungsådra inrätta provisionel dam då vattenståndet befinner sig vid den höjd, som blifvit genom fixpunkt utmärkt såsom medelvattenstånd den 15 Augusti under senast förflutna tio år, hvilket vattenstånd, der fullständiga anteckningar för sådant ändamål saknas, pröfningsvis fastställes. Då vårfloden vidtager och i hvarje fall före islossningen skall sådan dam undanskaffas; och må vattnet å andra tider ej dämmas högre än genom sagda fixpunkt utmärkts. Bygges dammen i vattendrag, der flottning bedrifves, skall af vattenverksegaren tjenlig ränna för flottningen anbringas och underhållas den tid flottning får i vattendraget verkställas. Utsättes dammen före den 1 December, vare om fiskväg lag, som i § 15 sägs. Beträffande samfärdselns möjliggörande gälle ock hvad der stadgas.

Uti de vattendrag, som i 15 § uppräknas, må dock provisionel dam ej inrättas före den 1 December.

17 §.

Kan samfällighets vatten ej utan delegares förfång skiftas och vill någon af dem der bygga vattenverk, bjude de öfrige att deri taga del. Vilja de ej och pröfvar domstolen att verket kan byggas utan synnerlig skada för dem, förelägge då den, som bygga vill, på hvad tid och emot hvilken ersättning detsamma byggas och nyttjas må, dock att tiden ej får sättas längre än femtio år och att verket ej må anläggas innan tillstånd dertill i behörig ordning utverkats.

18 §.

Går vattendrag emellan byar eller jordlägenheter, må ej ene strandegaren vattenverk å sin grund så bygga att den andre i sin rätt öfver vattnet lider förfång.

Är strömfall så beskaffadt, att för dess tillgodogörande strandegarene å ömse sidor hafva af nöden dambyggnad hvar på den andres grund, bjude då den, som bygga vill, den andre att gemensamt dammen bygga och nyttja. Vill denne ej i dambyggnaden deltaga, vare likväl pligtig nödigt damfäste lemna, der domstolen pröfvar sådant kunna ske utan synnerligt men. Dock skall ersättning till fulla värdet gifvas för upplåtelse af mark, som af damfästet upptages, så ock för den skada och olägenhet, som af dambyggnaden kan uppkomma.

19 §.

Bygges dammen gemensamt, njute strandegare å ömse sidor om fallet lika andel af det vatten, som vid dammen samlas.

20 §.

Vill endera bygga dammen men den andre icke deri taga del, ege den, som bygger, nyttja jemväl den andres lott i vattnet.

Önskar den andre sedan sjelf vattenverk bygga och dertill dammen för sin lott i vattnet nyttja, stånde det honom öppet; ersätte dock derförinnan hälften af dammens värde i det skick, hvari den befinnes, samt deltage till hälften i dess framtida underhåll. Pröfvas dammen större än för hans verk är nödigt eller nyttigt, må ersättnings- och underhållsskyldigheten i mån deraf jemkas. Tarfvas åter för hans verk att dammen tillökas eller annorledes förändras, skall han ensam vidkännas kostnaden derför äfvensom för den tillökning i underhållskostnad, hvartill ändringen må föranleda. Har godtgörelse af honom uppburits för upplåtelse af mark till damfäste eller för skada och olägenhet af dambyggnaden, bör ock godtgörelsen återgäldas, der den icke såsom årlig afgift utgått.

V Kap.

Huru tillstånd skall sökas till företag, som nedan i detta kap. nämnas.

21 §.

Enhvar, som vill anlägga vattenverk, skall för anläggningen söka tillstånd hos Guvernören i länet; och bör i ansökningen uppgifvas vattendraget, fastigheten och stället, der verket skall byggas.

Har sådan ansökning ingifvits, förordne Guvernören distriktsingeniören eller annan sakkunnig person att med biträde af två gode män, som af förrättningsmannen tillkallas, på sökandens bekostnad förrätta syn å stället för att utreda huruvida hinder för anläggningen möta med hänsigt till de i denna förordning angående kungsådra meddelade föreskrifter. Göres i annat afseende mot företagets utförande invändning, skall undersökning jemväl i anledning deraf verkställas.

22 §.

Till synen åligger förrättningsmannen att genom kungörelse, som tre gånger, sista gången minst fjorton dagar före förrättningens början, bör uppläsas i kyrkan för den församling, der anläggningsstället är beläget, så ock i angränsande, vid samma vattendrag belägna församlingars kyrkor, kalla dem, hvilka anse sin rätt vara af företaget beroende. Finner förrättningsmannen företaget beröra någons rätt i annan församling, bör kallelse till synen ske äfven der, på sätt nu är sagdt. I kungörelsen skall upptagas ändamålet med synen och tillkännagifvas, att sakegares utevaro ej hindrar förrättningens fortgång. Om terminen för synen skall förrättningsmannen underrätta Guvernören i afseende å tillförordnande af ombud för bevakande af krono- och ecklesiastiklägenheters samt kronans rätt, ifall den af företaget beröres. Terminen för synen bör sedan genom Guver-

nörens försorg meddelas Forststyrelsen samt Inspektören för fiskerierna, hvilka, der de så finna nödigt, ega vid synen bevaka flottningens och fiskerinäringens intressen.

23 §.

Vid synen skall förrättningsmannen angifva den för vattnets uppdämning och sänkning medgifna gräns samt, der så äskas, äfven den vattenhöjd, vid hvilken provisionel dam får utläggas. Dessa gränser skola hänföras till en i berg eller annat orubbligt föremål utmärkt fixpunkt, hvilken jemväl bör å karta upptagas. Derjemte skall föreslås:

dammens läge och höjd;

bredden och tröskelhöjden för inloppsöppningen till vattenrännan så ock denna rännas lutning samt öfriga vilkor, som beträffande rännan kunna vara af omständigheterna påkallade;

inrättningar, som finnas erforderliga med hänsigt till farled, flottled, fiske och vattnets aflopp; samt

hvad i öfrigt kan pröfvas nödigt.

24 §.

Då förrättningen afslutats skall förrättningsmannen för tillstädeskomne sakegare på stället meddela utlåtande, med underrättelse att den, som anser sin rätt af företaget förnärmas, eller eljest mot detsamma har något att påminna, eger derom hos Guvernören inom 60 dagar derefter skriftligen anmäla, vid förlust af vidare rätt dertill; och bör syneinstrumentet jemte dertill hörande handlingar inom 30 dagar derefter af förrättningsmannen till Guvernören insändas. Utlåtandet skall ock inom sistsagda tid genom förrättningsmannens försorg afkunnas i kyrkan för de församlingar, som i § 22 nämnas; och bör i kungörelsen jemväl meddelas att sakegarene kunna taga kännedom om handlingarna hos Guvernören i länet, der desamma 30 dagar efter förrättningens afslutande äro att tillgå.

25 §.

Är mot sökandens nyttjanderätt till vattendraget eller anläggningsstället eller eljest angående företagets förenlighet med det allmännas eller enskilds lagliga rätt sådan anmärkning gjord att saken bör anses tvistig, varde densamma i denna del, innan slutligt utslag af Guvernören meddelas, till domstols afgörande hänskjuten och sökanden anvisad att, der han ansökningen fullfölja vill, till domstolen instämma den, som anläggningen motsagt. Sedan tvistefrågan blifvit afgjord och domstols utslag vunnit laga kraft, eger Guvernören på anmälan saken ånyo företaga.

26 §.

Guvernören höre härå i ärendet vederbörande distriktsingeniör, der denne ej sjelf synen verkstält, och, då så nödigt pröfvas, jemväl Öfverstyrelsen för väg- och vattenbyggnaderna, Forststyrelsen och Inspektören för fiskerierna äfvensom dessutom, efter omständigheterna, andra myndigheter samt meddele derefter utslag i saken.

På enahanda sätt förfare Guvernör der sådan anmärkning, som i 25 § sägs, icke blifvit gjord.

Bifalles ansökningen, böra sättet och vilkoren för anläggningen i utslaget noga bestämmas, hvarvid, då saken varit till domstol hänskjuten, äfven skall iakttagas hvad domstolen föreskrifvit.

27 §.

Öfver Guvernörens utslag, hvilket, derest ansökningen bifalles, bör genom Guvernörens försorg afkunnas i de kyrkor, som i 22 § nämnas, få besvär anföras hos Senatens Ekonomiedepartement inom 60 dagar, räknadt, då ansökningen afslås, från den dag sökanden fått del af utslaget, men i annat fall från dagen då det blifvit i kyrkan afkunnadt.

28 §.

Önskar någon göra sådan ombyggnad af vattenverk att föreskrifna vilkor för uppdämningen behöfva ändras, skall

tillstånd till ändringen sökas i den ordning, som ofvan om anläggning af vattenverk stadgas.

29 §.

Vill någon inrätta vattenledning, hvarigenom vattendrag kan förändras till djup eller läge, eller i dess förra skick återställa vattendrag, som vikit från dess förra läge, skall ock tillstånd dertill sökas i den ordning, ofvan om anläggning af vattenverk sägs. Likaså skall till företag, som i 8 § nämnas, tillstånd i enahanda ordning utverkas.

30 §.

Angående sänkning af sjö eller ström för jords odling eller förbättring är särskildt stadgadt.

VI Kap.

Särskilda bestämmelser.

31 §.

Har vattenverk anlagts på grund af ett i förenämnd ordning meddeladt utslag, som vunnit laga kraft, och i öfverensstämmelse med deri fastställda vilkor, vare egaren likväl ej frikallad från ansvarighet för direkt skada, som af vattenverket förorsakas; dock skall ersättningsanspråket väckas inom tio år efter det verket blifvit anlagdt.

32 §.

Har egare af vattenverk lagligen undfått rättighet att hela året eller någon bestämd tid deraf hålla vattenståndet vid viss höjd, som genom fixpunkt fastställd blifvit, iakttage i afseende å vattenafloppets reglerande hvad i hvarje fall föreskrifvet är. Finnes icke föreskrift meddelad angående vattenhöjden, skall damlucka eller annan inrättning för vattnets afledande hållas öppen då det är nödigt till förekommande af skada för dem, som ofvan eller nedan ega jord, vattenverk eller annan egendom.

33 §.

Då vattenverk anlägges, skall egaren på lämplig och för allmänheten lätt tillgänglig plats uppställa en i centimeter indelad vattenståndsmätare, hvilken bör utvisa den för vattnets uppdämning och sänkning medgifna gräns.

Likaså skall vid redan bestående vattenverk sådan vattenståndsmätare inrättas inom två år efter det denna förordning trädt i gällande kraft. Finnes icke föreskrift meddelad angående den höjd, till hvilken vattnet får uppdämmas, skall dammens och skifbordets medgifna höjd å mätaren utsättas.

34 §.

Vid sågverk vårde egaren att affallet ej må komma i vattnet. Egare af annat verk eller inrättning skall likaledes tillse att affall i fast eller flytande tillstånd ej utsläppes i vattnet så att uppgrundning eller annan skada deraf förorsakas eller pröfvas komma att uppstå.

Enhvar vare ock förbjudet att i vattendrag utkasta eller qvarlemna något, hvaraf uppgrundning eller annan skada kan uppstå, eller att upplägga sådant så nära intill stranden att det kan af vattnet nedsköljas.

35 §.

Har ej vattenverk blifvit anlagdt inom tio år efter det tillstånd dertill erhållits, må Guvernören, på yrkande af vederbörande distriktsingeniör eller den, hvars rätt deraf beröres, kunna förklara det meddelade tillståndet förverkadt, der skäl dertill äro.

Dock kan på ny ansökning tillstånd till verkets uppförande i ofvanstadgad ordning åter meddelas.

36 §.

Nedlägges vattenverk, vare egaren förpligtad att försätta vattendraget i dess förra skick eller ock, till förekommande af skada och olägenhet, vidtaga andra tjenliga åtgärder.

37 §.

Finner Senaten nödigt att dam för bibebållande af vattenhöjden i farled inrättas, må jordegare eller annan, hvars rätt deraf kan beröras, icke motsätta sig arbetets utförande; dock skall skada, som deraf kan uppstå, ersättas. Erfordras för ändamålet damfäste eller bestående inrättning å annans mark, gälle hvad om afträdande af mark för allmänt behof är stadgadt.

38 §.

Der någon olofligen i vattendrag bygger eller dämmer eller sänker vattnet, ege Öfverexekutor att, till rättelse i hvad olagligen skett, handräckning gifva, när skäl dertill äro; och vare derom gällande enahanda bestämmelser, som för det i 14 § 7 kap. Utsökningslagen afsedda fall äro meddelade.

Hvad här är sagdt om byggnad i vattendrag, gälle ock om vattens bortledande eller annan åtgärd till vattendrags förändring.

39 §.

Uppdämmes eller sänkes vatten mer än medgifvet är eller fullgöras icke stadgade eller särskildt meddelade bestämmelser angående damlucka eller annan inrättning för vattenståndets reglerande, skall på anmälan af distriktsingeniören eller annan vederbörande tjensteman eller myndighet eller den, som men lider, fiskal i stad och kronolänsman på landet, sedan syn med biträde af två gode män å stället förrättats, meddela nödig handräckning på vattenverksegarens bekostnad, der ej rättelse på tillsägelse genast följer.

Lag samma vare der i kungsådra lägges stängsel, som uppenbarligen finnes stridande emot denna förordning.

40 §.

Uraktlåter egare af vattenverk att vidtaga nödig åtgärd eller anstalt till förekommande deraf att affall, som i § 34 sägs, utkommer i vattnet, ege Guvernör på anmälan af vederbörande myndighet eller den, som men lider, föreskrifva hvad i sådant afseende bör iakttagas.

41 §.

Hvar som olofligen uppdämmer vatten eller stänger kungsådra eller eljest bryter emot stadgandena i denna förordning eller på grund af densamma meddelade föreskrifter, dömes, der ej gerningen är i allmän lag med högre straff belagd, till böter, högst fyratusen mark, och ersätte skadan efter domstolens bepröfvande.

Saknar den, som enligt denna § fälles till böter, tillgång att dem till fullo gälda, skall han i stället hållas i fängelse efter de i allmän lag angående böters förvandling stadgade grunder.

42 §.

Angående flottning af skogsalster och fiske gälle, utöfver föreskrifterna i denna förordning, hvad särskildt finnes stadgadt.

43 §.

Denna förordning skall lända till efterrättelse från den 1 Januari 189 då 4 § 17 kap. och 20 kap. Byggningabalken äfvensom nådiga förordningarna den 17 September 1860, angående behandling af ärenden, som röra vattenverksanläggningar och andra vattenafledningsarbeten med hvad dervid i vissa fall är att iakttaga, och den 23 Mars 1868, angående vattenledningar och vattenverk, i de delar desamma härigenom undergått ändring, samt nådiga förordningen den 18 Februari 1889, innehållande tillägg till sistnämnda förordning, upphöra att vara gällande.

Helsingfors, den 12 Juni 1895.

K. W. SULIN.

Osc. Nordqvist. **Aug. Fr. Hildén.**
Karl Johan Forsberg. **Rudolf Elving.**
Otto Wrede. **Karl Appelberg.**

T. J. Boisman.

Motiv.

Ur 4 § 12 kap. Jordabalken af 1734 års lag framgår den urgamla, för svensk-finska rätten egendomliga uppfattningen att vattnet tillhör den, som eger grunden. Den i en stor del främmande länders lagstiftning förekommande, från romerska rätten hemtade skilnaden emellan offentliga och privata vatten har deremot aldrig vunnit insteg i vår inhemska rätt. Att de naturliga vattendragen borde såsom allmänna farleder vara för enhvar tillgängliga har likväl sedan gammalt af lagstiftaren uttalats. Sålunda stadgades i 34 kap. Byggningabalken af landslagen att „ledsund och båtaled skulle, der sund ligger byar emellan, finnas der mesta djupet är och ej fastbyggas eller dämmas.“ I 1643 års riksdagsbeslut benämnes den del af vattendraget, som sålunda borde hållas öppen, första gången kungsådra, och framträder derjemte här ändamålet att bevara deras rätt, som ofvanföre bo, äfvensom grundsatsen att kungsådras tillvaro berodde af häfd. 1734 års lag upptog derefter i 3 § 20 kap. Byggningabalken de närmare bestämmelser om kungsådra, att den skulle finnas der den af ålder varit och öppenhållas till en tredjedel af vattendragets bredd utom å de ställen, som begagnades till segelled och båtled, der kungsådra i vissa fall kunde vara bredare. Sistnämnda lagrum äfvensom 4 § 17 kap. och 2 § 20 kap. Byggningabalken innehålla stadganden rörande kungsådras ändamål att uppehålla farled, möjliggöra fiskens upp- och nedstigande samt skydda ofvan- och nedanboende för men af uppdämning. Lagstiftningen om kungsådra utvecklades vidare genom fiskeristadgan af den 14 November 1766 och förklaringen till densamma

af den 24 Januari 1771, der sådant tillägg göres att hälften mindre öppning eller en sjettedel af vattnet borde underhållas i de strömmar och åar, i hvilka *af ålder ingen kungsådra varit*, såframt något fiske var beläget ofvanföre, flottled i vattendraget nyttjades eller vattendämning i brist af sådan öppning kunde förorsaka skada å ofvanföre belägna hemmans egor. Äfven kungsådras ändamål att bevara farleden finnes uttalad i nämnda fiskeristadga. I 1734 års lag och omförmälda derefter utfärdade författningar preciseras sålunda redan alla de ändamål för kungsådran, som i gällande lagstiftning återfinnas uti 13 § af nådiga fiskeristadgan den 4 December 1865 och 11 § af förordningen om vattenledningar och vattenverk den 23 Mars 1868. Genom sistnämnda förordning infördes slutligen föreskriften att kungsådra för tillgodoseende af dessa ändamål borde i *hvarje* elf, ström, å eller sund hållas öppen till minst en tredjedel af vattnets bredd, der det djupast är, såframt strand- eller vattenverksegare icke kunde styrka sig vara lagligen berättigad att annorlunda stänga vattnet.

Ehuru genom anförda stadganden om kungsådra särskilda inskränkningar blifvit gjorda i den enskildes ur 4 § 12 kap. Jordabalken i 1734 års lag härledda eganderätt till vattendragen, kan kungsådran icke jemföras med andra länders offentliga vatten. Omförmälda inskränkningar upphäfva nemligen icke den enskilda eganderätten och än mindre öfverflytta de densamma på Staten. Jordegares af ålder medgifna dispositionsrätt till vattnet å hans grund uttalas uttryckligt redan i landslagens 25 kap., der under 4 § stadgas: „ligga sund eller ström innan eller utan laga bolstad, då ege de verk bygga, som jordegande äro, om de vilja, och bygge hvar efter thy som han äger i byamål och i tomt.“ 1734 års lagstiftare beaktade nogsamt industrins intressen, ity att i 3 § 20 kap. Byggningsbalken undantag från föreskrifterna om kungsådras öppenhållande gjordes för denna tids förnämsta industriela anläggningar, bergverken, äfvensom för skattlagda qvarnar, som jemte fiskeverken bibehöllos vid den rätt och frihet dem tidigare förunnats. Äfven derefter hafva

under årens lopp privilegier till icke obetydligt antal meddelats för vattenverk, och då frågan om nya lagstadganden rörande vattenledningar och vattenverk i nådig proposition förelades Ständerna vid 1863—1864 års landtdag, uttalades, att den allmänna lagbestämmelsen om kungsådras bredd hade mindre betydelse då frågan var om vattenverksanläggningar, hvilka voro underkastade en särskild undersökning, hvarvid noga kunde utrönas och efter omständigheterna bestämmas huru vattnet finge nyttjas och vattendraget stängas utan att de genom kungsådran afsedda ändamålen förfelades. Det ansågs derföre icke vara gagneligt utan tvärtom utgöra ett hinder för tillkomsten af nyttiga vattenverk om man fordrade att den af lagen bestämda bredden för kungsådra äfven i sådana fall borde ovilkorligen iakttagas. Af sammansatta lag- och ekonomiutskottets betänkande i ämnet inhemtas, att strandegare på icke få ställen i landet meddelats öfverhetlig tillåtelse att hålla kungsådran smalare än en sjettedel af vattnets bredd, och uttalade Ständerna att strandegare fortfarande borde bibehållas vid sådan undantagsförmån, der han kunde leda densamma i bevis. Derjemte förenade sig Ständerna „obetingadt" derom, att föreskriften angående kungsådras rätta bredd icke borde ovilkorligen ega tillämplighet vid inrättandet af vattenverk, som icke finge anläggas utan föregången noggrann undersökning å stället. I öfverensstämmelse härmed förklaras i den förnyade nådiga proposition angående vattenledningar och vattenverk, som vid 1867 års landtdag förelades Ständerna, att den föreskrifna bredden för kungsådra enligt författningsförslaget icke ovilkorligen behöfde iakttagas, ifall genom undersökning af vederbörlig myndighet utrönts att vattendraget kunde *på annat sätt nyttigt användas* utan att kungsådrans afsedda ändamål derigenom förfelades. Redan i nådiga fiskeristadgan af den 4 December 1865 hade under 17 § intagits föreskrift om bibehållande af äldre privilegier för vattenverk samt om rätt att äfven framdeles vinna tillstånd till byggnad inpå kungsådran, med vilkor att fiskens upp- och nedgång ej hindrades och att ej heller annan

olägenhet deraf vållades, hvarutom medgifvande gjorts att i mindre vattendrag under sträng torka, då allt vatten erfordrades för drifvande af något angeläget verk, stänga kungsådran hel och hållen. Den sedermera utfärdade förordningen angående vattenledningar och vattenverk af den 23 Mars 1868 innehåller i 30 § bland annat följande stadgande: „Finnes nödigt att utsträcka verket öfver kungsådra, må sådant tillåtas om nödig far- och flottled derigenom ej skadas samt tjenlig anstalt göres för vidmakthållande af kungsådrans öfriga uti 11 § bestämda ändamål." Då härtill kommer föreskriften i 33 § af samma förordning att *vattenverk,* som förut i laga ordning tillkommit, finge *utvidgas,* blott tillstånd dertill utverkades, äfvensom medgifvandet i 2 mom. af 13 § att under vissa förbehåll helt och hållet stänga små, till far- och flottled icke användbara vattendrag, synes lagstiftaren i de administrativa myndigheternas hand hafva lagt en icke ringa befogenhet att tillåta strandegare utnyttja vattnet för nyttiga ändamål.

Redan under första decenniet efter det 1868 års förordning utfärdats förspordes emellertid klagan att gällande lag icke nog underlättade möjligheten för landets industri att tillgodogöra sig drifkraften i strömmarnas vattenfall. Man framhöll, att medan industrin utvecklat sig kraftigare än tillförene, vattentillgången i åtskilliga vattendrag minskats dels genom skogsskövling, dels ock genom upprensningar i mindre vattendrag. Vårfloden, som till följd af nämnda orsaker hastigare samlade sig i de stora vattenbassinerna, utströmmade äfven hastigare derifrån genom den öppna kungsådran, i följd hvaraf en för industrin menlig vattenbrist uppstod, företrädesvis under vintern. Industriidkarenes önskningsmål om friare lagbestämmelser rörande dämningsrätten erhöll uttryck uti en till 1882 års landtdag inlemnad petition i ämnet, hvari, under framhållande af ofvanantydda omständigheter, påpekades hurusom olägenheten af rådande förhållanden framträdt tydligast i landets största industriort, Tammerfors, der vattenbristen blifvit nära nog kronisk. Orsaken angafs äfven här vara den att vattenflödena till

Näsijärvi sjö hastigare än förr uttömde sig i denna bassin, hvars vattennivå derföre under Maj och Juni månader hastigt steg, men vanligen redan i Juli månad började sjunka, hvarefter sänkningen oafbrutet fortgick ända till följande vår om icke en synnerligen rik nederbörd under hösten häri åstadkom ett undantag. I petitionen yttras vidare: „Denna vattenbrist, hvaraf såväl kommunikationen hotas som fabrikerna redan lida, skulle emellertid kunna afhjelpas, utan att derigenom andra intressen skulle förnärmas, om nemligen kungsådran i Tammerfors ström, likasom i små vattendrag, finge hållas stängd icke under hela året, utan från Augusti eller September månader, d. v. s. efter den tid då vattennivån nått sin största höjd. Ändamålet med kungsådrans stängande skulle icke vara att höja Näsijärvis vattennivå utöfver hvad den varit utan endast att hindra den från att hastigt sjunka under hösten och vintern eller under den tid då den sålunda bibehållna vattennivån icke kan skada öfverbyggares egor, alldenstund denna nivå är lägre än vattennivån under våren och högsommaren. Ändamålet vore att förekomma den nu rådande misshushållningen, då man under fyra månader låter vattnet utan gagn bortrinna, för att under påföljande fyra månader lida brist, samt att på detta område söka tillämpa samma grundsats, som hvarje klok och omtänksam hushållare plägar följa i sin enskilda hushållning, att nemligen spara under den goda tiden, för att hafva något att lefva af under dåliga tider. Det är klart att en sådan sparsamhet icke skulle behöfva iakttagas, åtminstone icke i samma grad, i den mån hösten skulle medföra rik nederbörd. Gerna kunde ock en mindre öppning i kungsådran bibehållas, der fiskeriintresset vore af sådan betydenhet att det ansågs uppväga de industriela och kommunikationsintressena.“

Med afseende å ofvan relaterade stadganden i 1868 års förordning angående rätt att utsträcka vattenverk öfver kungsådra, ansågo Ständerna skäl icke förekomma att petitionera om proposition till ny lag beträffande kungsådran. Vid 1888 års landtdag förelades emellertid nådig proposition

om tillägg till 1868 års förordning, i syfte att åt samma myndighet, som vid anläggning af vattenverk var behörig att i första hand bestämma om vattnets uppdämning, öfverlemna att äfven vid tillfälligt uppkommen vattenbrist utan vidare omgång än af distriktsingeniören verkställd undersökning meddela vattenverksegare, som derom ansökt, tillstånd att för den tid det låga vattenståndet fortvarade i kungsådran utöfver den vid anläggningen bestämda gräns utsträcka sina fördämningar, dock med iakttagande af att andra berättigade intressen icke träddes för nära samt att säkerhet ställdes för ersättande af oförutsedd skada, som genom uppdämningen tilläfventyrs kunde tillskyndas öfver- och underbyggare eller innehafvare af annat lagligen tillkommet vattenverk.

Uti den nådiga propositionen uttalas att bristen på fullt tillämpliga och ändamålsenliga lagbestämmelser gjort sig gällande i fråga om befogenheten att genom uppdämningar i strömfallen reglera vattentillgången efter derinvid inrättade verks behofs, ity att vid desammas anläggning *en gång för alla* borde bestämmas på hvad sätt och i hvilken mån vattnet finge tagas i anspråk för verket, hvaremot 1868 års forordning icke lemnade någon hänvisning huru förfaras borde om, i följd af tillfälliga förändringar i de ofvanom strömfallen belägna sjöarnas nivå, bestämmelserna angående vattnets uppdämning och kungsådrans öppenhållande skulle visa sig i så måtto oändamålsenliga, att de lagligen och under beräkning af jemn vattentillgång anlagda verken tidtals beröfvades den påräknade drifkraften. Emedan dylika störingar ofta inträffat, hade verkens egare omedelbart hos Styrelsen ansökt om tillstånd att genom provisionela fördämningar uppsamla det förbi deras industriela inrättningar obegagnadt nedrinnande vattnet, hvilka ansökningar Styrelsen ansett sig icke kunna lemna obeaktade. Dock framhölls att en jemkning genom Styrelsens åtgärd emellan de af vattentillgångens reglering beroende intressen icke kunde göras till regel och att på grund häraf, förslag till författning i ämnet blifvit framstäldt.

Komitén har tidigare påpekat hurusom en icke obetydlig befogenhet tilldelats de administrativa myndigheterna genom det i 30 § af 1868 års förordning införda stadgandet, att vid vattenverks anläggning tillstånd under vissa förbehåll finge medgifvas att „utsträcka verket öfver kungsådra“ äfvensom genom föreskriften i 33 § om *utvidgande* af vattenverk, som förut i laga ordning tillkommit. Huruvida dessa stadganden kunde begrunda rätt att under föreskrifna vilkor tillåta provisionela fördämningar finnes väl ej uttryckligen uttaladt. Men då otvifvelaktigt är att de administrativa myndigheterna på grund af omförmälda föreskrifter egt tillåta utsträckande af tidigare tillkomna vattenverksbyggnader öfver kungsådran genom *fasta* fördämningar och afseende fästes å Styrelsens och Ständernas ofvanciterade yttranden vid behandling af förslagen till 1868 års förordning, kan det ifrågasättas huruvida icke den inskränktare rättigheten att meddela tillstånd till inrättande af dammar, hvilka för en tid af året borde borttagas, legat inom de administrativa myndigheternas befogenhet, under förutsättning att ansökningar härom i stadgad ordning behandlades.

I anledning af omförmälda nådiga proposition till 1888 års landtdag betonade emellertid Ständerna starkare, än lagstiftarene under 1860 talet gjort det, samfärdselns och fiskerinäringens intressen gentemot vattenverksegarenes anspråk att genom lämpliga åtgärdes söka hindra vattenståndets starka nedåtgående under en del af året. Ständernas underdåniga svar å propositionen innehåller nemligen följande uttalande:

„Af de olika ändamål, hvilka kungsådra har att betjena, torde ur det allmännas synpunkt främst böra beaktas dess egenskap af allmän kommunikationsled. Att ett så vigtigt allmänt intresse i någon händelse borde för ett enskildt behof gifva vika, hafva Ständerna ej ansett skäligt, samt hafva förty i författningsförslaget gjort ett tillägg derhän, att dambyggnad ej må inrättas så, att farleds begagnande derigenom hindras. Härvid hafva Ständerna icke förbisett, att propositionen väl hufvudsakligen torde ega

tillämpning å sådana vattendrag, der farled icke nyttjas, men då författningen blifver allmän och mångenstädes äfven för samfärdseln vigtiga båtleder förefinnas, har ett stadgande i nämnda syfte aktats nödigt.

Den stora nationalekonomiska betydelse, som måste tillmätas landets fiskerier, särskildt i de elfvar och strömmar, der ett lönande lax- och sikfiske af flertalet lägenhetsinnehafvare eller för kronans räkning idkas, har föranledt Ständerna att taga i öfvervägande, i hvilken mån fiskets intresse vid uppkommande stridigheter bör skyddas eller må träda tillbaka för de industriela behofven. Erkännande att detta sistnämnda någon gång kan blifva nödigt, hålla Ständerna dock före, att så bör ske blott då ett *oundvikligt* behof sådant påkallar. Till följd häraf, och då vattenverk äfven under tid af lågt vattenstånd endast undantagsvis torde behöfva under längre tid använda hela vattenmassan, hafva Ständerna funnit skäligt införa ett stadgande derom, att fiskens upp- och nedstigande icke får omöjliggöras under längre tid, än för vattenverkets *omedelbara* behof af drifvatten är oundvikligen nödvändigt. För skyddandet af lax- och sikfisket hafva Ständerna derjemte ansett nödigt, att kungsådra i de elfvar, der dessa ädlare fiskarter stiga från hafvet, ej borde i någon händelse af vattenverksegare få helt och hållet stängas under tiden för fiskens upp- och nedstigande“.

Bland inskränkande bestämmelser, som infördes i det förelagda lagförslaget, må vidare nämnas den, att tillstånd till inrättande af provisionel dam finge meddelas endast då fara för vattenbrist redan *var för handen,* men ej om dylik vattenbrist blott befarades inträffa, såsom i den nådiga propositionen föreslagits. Ehuru sålunda ytterligare garantier emot andras förfördelande tillagts förslaget, uttalade Ständerna att deras betänkligheter mot detsamma icke kunde anses till alla delar häfda, enär åt lokal administrativ myndighet skulle öfverlemnas befogenhet att medels en summarisk process och utan vederbörande sakegares hörande bevilja förmåner af ifrågavarande slag. Den föreslagna undan-

tagslagstiftningen godkändes dock med afseende å frågans stora betydelse för landets industri och då förmodas kunde att författningen komme att blifva af provisionel natur.

Sedermera utkomna förordning i ämnet af den 18 februari 1889 har numera tillämpats mer än ett halft decennium. Enligt upplysningar, som lemnats komitén från samtliga länestyrelser, har den åt administrativa myndigheter genom förordningen uttryckligen inrymda rätt, att vid tillfälligt uppkommen vattenbrist meddela vattenverksegare tillstånd att för kortare tid utsträcka sina fördämningar utöfver den vid verkets anläggning bestämda gräns, i vidsträcktare mån utöfvats endast inom Tavastehus län, der egare af vattenverk i Tammerfors, Nokia, Walkiakoski och Filppula strömmar årligen ansökt och af Guvernören beviljats rätt att under vilkor, som i hvarje fall föreskrifvits, uppföra provisionela fördämningar, utan att anmälan gjorts att betydligare skador för öfver- eller underbyggare skulle genom dessa fördämningar uppstått. I öfriga län har deremot rätten till provisionela damanläggningar endast i ringa mån eller alldeles icke tagits i anspråk.

Till åtskillige vattenverksegare i landet har komitén riktat en anhållan att få emottaga uttalanden ej mindre rörande bristerna i gällande lagstiftning om vattnets tillgodogörande för industriela ändamål, än ock beträffande de önskningsmål, som i fråga om nya lagstadganden i ämnet kunde förefinnas.

Från industriidkare har blott ett enda svar kommit komitén tillhanda. Häri framhålles att bestämmelserna om vattenbyggnader i gällande lag i alltför hög grad lemnade rum för personligt godtycke. Skulle en friare tolkning af dessa lagstadganden vunnit insteg, vore mot desamma i hufvudsak ej mycket att invända. Men tillämpningen hade gått i en mera restriktiv riktning än lagstiftaren någonsin kunnat föreställa sig. Påpekande den på vattenkraftens tillgodogörande baserade industrins stora nationalekonomiska betydelse i jemförelse med flere af de intressen, kungsådran var afsedd att tillgodose, yttrar meddelaren att särskildt

hvarje tal om båtled var meningslöst i de för storindustrins behof användbara vattendragen och att fiskerinäringens intressen kunde tillgodoses äfven på annat sätt än genom kungsådras öppenhållande, t. ex. genom fiskkläckningsaltalter, dem vattenverksegare kunde åläggas att under behörig kontroll underhålla. De skador, föreslagna dambyggnader antagits kunna vålla öfverbyggare, finner han i många fall hafva varit endast fingerade. Han medgifver att hvarje faktiskt existerande rätt måste hållas i helgd, men påpekar att äfven utvecklingen af landets industri var ett allmänt intresse. Denna hämmades dock i hög grad om för obetydliga, knappast nämnvärda skador större delen af den kraft, naturen nedlagt i vattenfallen, måste förspillas. Då hvarje allmänt intresse härvid borde beaktas, kunde jemväl vattenverksegaren med skäl göra anspråk på, att der det gälde endast någon tum i fråga om ett vidsträckt vattendrags nivå, expropriationsrätt till öfverbyggares strandområden skulle medgifvas vattenverksegare. Det var icke ett högt utan ett jemnt vattenstånd, de industriela verken gjorde anspråk på. För öfverloppsvattnets hastiga afledande kunde gerna föreskrifvas hvilka åtgärder som helst, blott lika kraftiga och snabba åtgärder vidtoges till förekommande af vattnets fallande under dess normala nivå. — Mycket strängt bedömes långsamheten i proceduren rörande vattenverks anläggningar. Enär fråga om tillstånd att anlägga nytt vattenverk eller att ändra äldre sådant i regeln medtoge ett till två år eller t. o. m. längre tid, uttalar meddelaren önskningsmålet att arbete å och drifvande af ett vattenverk finge påbörjas innan tillstånd till anläggningen erhållits, i händelse egaren ställde garanti för ersättandet af all kostnad och skada och förbunde sig att, om tillstånd ej beviljades, nedrifva verket.

Äfven en godsegare har välvilligt tillmötesgått komiténs omförmälda anhållan om uttalanden i ämnet. Han yttrar:

„I vattenrätten anser jag den grundsats böra bibehållas att jordegare, resp. vattenegare, har till sitt vattenområde lika rätt som till land, men att denna rätt i afseende å

vatten är genom kungsådran inskränkt på samma sätt som eganderätten till jord är det genom allmän landsväg. Således bör kungsådra obehindradt få af enhvar trafikeras, dock så att annans trafik icke hindras. Så snart trafiken, såsom ej sällan vid flötning, utom kungsådran tager i anspråk enskildt vattenområde, inträder jordegares rätt till ersättning för sjelfva begagnandet ej mindre än för lidna skador. Likaså är den, som begagnar kungsådra så att annans trafik derigenom eller genom vidtagna skyddsanstalter, såsom bommar, dammar m. fl. åtgärder, störes, skyldig att godtgöra all deraf flytande olägenhet. Der öfverenskommelse ej fås till stånd, afgör domstolen efter en pröfning, lika obunden å ena sidan af jordegarenes ofta orimliga anspråk och å andra sidan af svårigheter för att icke säga omöjligheten, att i fullt bevis leda vissa slag af skador, såsom minskadt fiske m. m. Bland skador och olägenheter, som böra om möjligt förekommas, men eljes skäligen godtgöras, måste äfven räknas hemtrefnad och störd landtligt lugn. Lagstiftningen, särskildt förordningen om flottning af skogsalster, borde således återbringas till större principiel konseqvens med den urgamla principen af jord- och vattenegarens rätt, men en skälig pröfning af alla anspråk, måhända bäst genom införande af kompromiss såsom obligatorisk myndighet, säkerställas".

I en vid 1888 års landtdag ingifven petition, angående revision af gällande författningar om kungsådra, hvilken föranledde Ständernas i första delen af komiténs betänkande omnämnda underdåniga anhållan om granskning af lagstiftningen angående vattenrätten, framhålles hurusom vattnets besparande lika väl som dess aflopp, fiskens upp- och nedstigande samt far- och flottled under vissa betingelser kunde och borde betraktas såsom ett allmänt, för landets förkofran vigtigt intresse, och detta så mycket hellre, som icke alla de behof, kungsådra har att tillgodose, förekomma i hvarje vattendrag och, der de finnas, endast sällan *under alla tider af året* påkallade föreskrifter om vattendragets öppenhållande till en tredjedel af dess bredd. Ständerna antydde äfven, att ett fullständigare genomförande af den sedan äldsta tider i lagstiftningen erkända principen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund borde kunna ega rum utan att det allmännas rätt på något sätt härigenom skulle kränkas.

Komitén har ofvan påpekat hurusom genom nugällande lagstadganden i de administrativa myndigheternas hand lagts en ganska vidsträckt befogenhet att tillåta såväl fasta som provisionela vattenverksbyggnader öfver kungsådran. Att en sådan befogenhet borde utöfvas med försigtighet måste visserligen hafva af lagstiftaren förutsatts. Men då klagan fortfarande försports att tillgodogörandet af vattenkraften i våra strömfall icke tillbörligen underlättats, synes detta häntyda på att de personer, som närmast haft att utlåta sig öfver ansökningar om anläggning eller utvidgning af vattenverk medels fasta eller provisionela dammar, drifvit försigtigheten nog långt. Med anledning häraf och då landets Ständer i sammanhang med omförmälda anhållan om revision af lagstiftningen rörande vattenrätten, hemstält om föreläggande af förslag till sådan lag i ämnet, hvarigenom, under fortfarande beaktande af det allmännas intresse och enskild rätt, ett bättre tillgodogörande af vattnet möjliggjordes, har komitén ansett att i lagen borde införas något mera detaljerade bestämmelser om den dämningsrätt, hvarpå enskilde kunna göra anspråk för tillgodogörande af vattenkraften. I sådant afseende skulle det varit af stort intresse att genom vattenståndsobservationer från olika delar af landet kunna konstatera huruvida vattenståndets gradvisa nedåtgående, hvarom klagan från en del orter försports, varit endast lokalt eller om det visat sig öfver hela landet. Äfven för utredning om det vattenstånd, vid hvilket provisionel dämning af kungsådra kan utan olägenhet tillåtas, hade tillförlitliga vattenståndsdata från skilda trakter varit af betydelse. Mera omfattande undersökningar skulle likväl kräft lång tid och i öfrigt kunnat åstadkommas endast genom Styrelsens bemedling. Då omförmälda från Guvernörerne erhållna meddelanden utvisade, att den år 1889 medgifna rätten till provisionela damanläggningar tagits i anspråk nästan uteslutande inom Tavastehus län och klagan öfver svårigheter,

som skulle uppstått i följd af vattenståndets fortfarande nedåtgående, framträdt starkast i Tammerfors, uppdrog komitén åt dess ledamot Distriktsingeniören i West-Tavastländska distriktet Hildén att för komiténs räkning utarbeta en på verkställda undersökningar grundad relation om vattenståndsförhållandena i Näsijärvi sjö och Tammerfors ström.

Till fullgörande af detta uppdrag har Ingeniören Hildén aflemnat en skriftlig relation i ämnet, åtföljd af detaljerade grafiska tabeller öfver vattenståndet i Näsijärvi för hvarje åttonde dag af året under perioden 1863—1893, hvarefter ledamoten i komitén Ingeniören Appelberg på grund af Distriktingeniören Hildéns uppgifter och tabeller utarbetat här bilagda grafiska tablå N:o I öfver maximi och minimivattenståndshöjder i Näsijärvi och Pyhäjärvi sjöar. Af ledamoten i komitén Vicehäradshöfdingen Elving har jemväl inlemnats en af t. f. Distriktsingeniören i West-Tavastländska distriktet, Äldre Ingeniören K. Th. Sohlberg uppgjord och här närsluten grafisk tablå N:o II öfver vårflodshöjder såväl i Näsijärvi sjö, enligt observationer vid Murole kanal med rektifikationer på grund af observationer vid Tammerfors, som ock i Pyhäjärvi enligt observationer vid Tammerfors.

Omförmälda af Distriktsingeniören Hildén lemnade skriftliga relation, hvari Ingeniören Sohlbergs nyssnämnda grafiska tablå äfven beröres, är af följande lydelse:

„Såsom de till komitén inlemnade grafiska tabellerna utvisa, har vattenståndet i Näsijärvi sedan år 1867 hvarje 8:de dag observerats och antecknats. Innan jag af dessa, på statsverkets bekostnad verkställda observationer går att draga några slutsatser, anser jag mig böra framhålla särskilda, på detta vattenstånd inverkande omständigheter.

De äldsta af mig kända åtgärder för vattenståndets i Näsijärvi reglerande vidtogos år 1808, då särskilda sprängningsarbeten utfördes i Tammerfors ström, som bildar sjöns utlopp i Pyhäjärvi. Men som de då vidtagna åtgärderna visade sig vara otillräckliga, utverkade kommunerna vid Näsijärvis stränder åt sig ett statsunderstöd, hvarmed de år 1820 ånyo upptogo arbetet. Detta afsåg nu att genom sprängning till 6 famnars bredd och erforderligt djup utvidga en öfverst i forsen på dess vestra strand befintlig rännil, benämnd Teisko rännan, så att vattnet i Näsijärvi derigenom kunde falla 4 fot. Men äfven de nu vidtagna åtgärderna befunnos inom kort vara otillräckliga. Redan år 1831 anmälde Strömrensnings Direktionen att en tvärs öfver forsnacken gående 2 à 3 fot hög bergkam helt och hållet borde bortsprängas för att få Näsijärvi att falla till det erforderliga djupet.

Emellertid hade Engelsmannen Finlayson, som år 1820 fått tillstånd att på forsens vestra strand inrätta ett spinneri, berättigats att för dess drift afleda vatten från Teisko rännan genom en kanal, som sedermera benämndes trädgårdskanalen. Finlaysons i hastig utveckling stadda fabriker erfordrade allt större vattenqvantiteter, och för att tillfredsställa detta behof lät han i botten på Teisko rännan anbringa en 2 fot hög bottenstock, hvarigenom trädgårdskanalen visserligen tillfördes mera vatten, men på bekostnad af vattenafloppet genom Teisko rännan och de intressen den afsåg. Denna anordning, som uppgafs hafva bestått allt sedan Teisko rännan anlades, utreddes först vid en syneförrättning på sjuttiotalet och undanskaffades då såsom olaglig. Sedermera har ensamt för Finlaysonska fabrikens behof en lika stor ränna, som Teisko rännan utsprängts i forsnacken, och särskilda trädrännor inrättats för att tillföra sagda fabriker nödigt drifvatten.

På den motsatta, östra stranden af vattendraget befanns ursprungligen en masugn och såg, med hvilka det år 1854 anlagda Linnespinneriet sedermera förenades. Deras vattenledning sträcker sig numera i jemnbredd med Finlaysonska fabrikens ända upp till forsnacken samt slutar med ett skifbord i jemhöjd med det då kända lägsta vattenståndet i Näsijärvi. Enligt detta skifbord, hvars höjd allt ännu uppges vara oförändradt, skulle det rådande lägsta vattenståndet i Näsijärvi hafva stått 5,91 fot öfver Murole kanals slusströskel eller 94,92 m. öfver hafsytan. Detta är den äldsta af mig kända, något sånär tillförlitliga uppgift öfver

vattenståndet i Näsijärvi. Äfven på denna sida af forsen hafva särskilda nya rännor sedermera inrättats för att tillföra Linnespinneriet mera vatten.

Alla dessa åtgärder, egnade att befordra vattenafloppet från Näsijärvi, hafva uppvägts icke blott af förenämnde bottenstock i Teisko rännan, utan ock af att denna ränna en längre tid varit helt och hållet afstängd för allt annat vattenaflopp, än det som ifrån den afgick i Finlaysonska fabrikens vattenledning, samt af särskilda till förenämde fabrikers vattenledningar hörande dammar och luckor. Dessutom har kungsådern under senast förflutna 25 à 27 år varit afstängd för vattenafloppet efter det vattenståndet i Näsijärvi fallit till 6,80 fot öfver Murole kanals slusströskel eller 95,25 öfver hafsytan. Detta afstängande af kungsådern, som ursprungligen berodde på administrativt medgifvande, har sedermera genom förordningen af den 18 februari 1889 legaliserats, utan att den för dämningen medgifna vattenhöjden i Näsijärvi, som redan vunnit ett slags häfd, derigenom förändrats. Före år 1886 var i sagde fördämning anbragt en större provisionel ränna, upptagande kungsåderns halfva bredd, för att tillföra Finlaysons fabriker en större del af det der hopade sparvattnet.

Med anledning af alla dessa åtgärder, som delvis befordrat, delvis hämmat vattenafloppet ifrån Näsijärvi, *kunna några allmänt giltiga slutsatser beträffande vattenvariationerne i sagde sjö icke dragas.* I hvad mån dessa åtgärder i förening med sådana orsaker, som mindre bero af lokala tillgöranden, inverkat på vattenståndet i Näsijärvi framgår af de inlemnade tabellerna.

Liknande orsaker och särskildt den omständigheten, att vattentilloppet till den nedanom Tammerfors ström belägna Pyhäjärvi sjö, i hvilken Näsijärvi och Wanajavesi systemens vatten förena sig, hämmats genom provisionela dammar i Tammerfors och Walkiakoski, hafva äfven i Pyhäjärvi föranledt vattenvariationer, hvilka mera bero af lokala tillgöranden än allmänt förekommande naturförhållanden. Äfven dess vattenvariationer hafva sedan år 1877 observerats hvarje

8:de dag och sammanställda med dem från Näsijärvi utvisa hvardera att det årliga högsta och lägsta vattenståndet utgjort i:

År.	Näsijärvi.				Pyhäjärvi.			
	Högsta.	Medeltal.	Lägsta.	Medeltal.	Högsta.	Medeltal.	Lägsta.	Medeltal.
1867 . . .	96.30		94.39		—		—	
1868 . . .	96.37		94.83		—		—	
1869 . . .	95.92	96.19	94.83	94.68	—		—	
1870 . . .	95.59		95.01		—		—	
1871 . . .	95.66		94.72		—		—	
1872 . . .	95.92		94.78		—		—	
1873 . . .	95.72		94.92		—		—	
1874 . . .	95.51		94.78		—		—	
1875 . . .	95.23		94.38		—		—	
1876 . . .	95.59		94.25		—		—	
1877 . . .	95.94		94.75		78.04		76.70	
1878 . . .	95.84		95.03		77.83		77.06	
1879 . . .	95.91	95.69	94.63	94.72	78.46	78.11	76.79	76.85
1880 . . .	95.48		94.44		77.10		76.64	
1881 . . .	95.81		94.40		77.83		76.50	
1882 . . .	96.12		94.64		78.58		76.76	
1883 . . .	95.94		94.37		78.07		76.52	
1884 . . .	95.85		94.46		78.07		76.68	
1885 . . .	95.80		94.37		77.81		76.43	
1886 . . .	95.66		94.64		77.78		76.43	
1887 . . .	95.24		94.56		77.01		76.46	
1888 . . .	96.00		94.47		77.92		76.55	
1889 . . .	95.54	95.74	94.41	94.47	77.56	77.77	76.65	76.56
1890 . . .	95.45		94.82		77.54		76.67	
1891 . . .	95.36		94.50		77.66		76.60	
1892 . . .	95.98		94.40		78.58		76.60	
1893 . . .	95.31	95.52	94.62	94.58	77.49	77.82	76.71	76.64

Häraf finner man att vattenvariationen i Näsijärvi, d. v. s. nivåskilnaden emellan högsta och lägsta vattenståndet för året, utgjorde för medeltalen af

åren 1867—1869 = 96.19 — 94.68 = 1.51 m,
„ 1870—1879 = 95.69 — 94.72 = 0.97 m,
„ 1880—1889 = 95.74 — 94.47 = 1.27 m,
„ 1890—1893 = 95.52 — 94.58 = 0.94 m.

Att medeltalen af högvattenstånden, som åren 1867—1869 var ovanligt högt, sedermera under decenniet 1870—1879 och 1880—1889 stigit ifrån 95.69 till 95.74 under det lågvattenståndet under samma årtionden nedgått ifrån 94.72 till 94.47 ådagalägger, att hinder för vattenafloppet gjorts i Tammerfors ström för att tillgodose dervarande fabrikers ökade vattenförbrukning. Jemför man lågvattenståndet af 1854, som utgjorde 94,92 med det lägsta af samtliga under nu ifrågavarande tid observerade vattenstånd, som utgör 94,25, så finner man, att lågvattenståndet i Näsijärvi på dessa 50 år fallit 0.51 m, såsom äfven farledens minskade vattendjup utvisar, under det att högvattenståndet varit temmeligen konstant eller under åren 1870—1889 t. o. m. stigit med 0,05 m.

De i lugnvattnet nedanom Murole sluss, som genom Kivisalmi sund med circa 0.06 m fall afbördas i Näsijärvi, observerade vattenstånden bero icke ensamt af vattenståndet i Näsijärvi, utan äfven af andra för detta vatten alldeles speciela orsaker, såsom t. ex. att Kivisalmi sund särskilda gånger utvidgats och fördjupats för farledens upphjelpande. De till komitén af en dess medlem ingifna vattenstånds-observationerne från Murole äro således icke att hänföra till vattenståndet i Näsijärvi och äro icke heller för detta vattenstånd af samma betydelse, som de i sjelfva Näsijärvi invid Tammerfors stad verkställda observationerna, till hvilka de inlemnade grafiska tabellerna äfvensom ofvan intagna sifferuppgifter hänföra sig. Tammerfors, den 6 mars 1895.

A. F. Hildén.“

Vid sammanträdet den 18 sistlidne maj inlemnade Distriktsingeniören Hildén nedanstående tillägg till ifrågavarande relation:

„Liknande skiljaktigheter anträffas äfven beträffande vattenstånden i Pyhäjärvi, hvilket mig veterligen icke observerats hvarken på statsverkets eller någon annans bekostnad före år 1877, ehuru den af komitéledamoten Elving inlemnade grafiska tabellen utvisar att så skulle skett ända från år 1874. Sådana observationer hafva visserligen verkställts vid den högre upp i vattendraget belägna Lembois sluss, ända från år 1874, men jemförda med nämnda grafiska tabell utvisa de, att vattnet ända till år 1887 skulle hafva runnit ifrån Pyhäjärvi åt Lembois till och först derefter tagit en motsatt riktning. På dessa grunder kan jag icke tillerkänna förenämnda grafiska tabell eller derpå grundade uttalanden någon som helst betydelse beträffande vattenståndet i Pyhäjärvi“.

Då inom komitén uttalats åsigter, afvikande från Distriktsingeniören Hildéns i ofvanintagna relation af den 6 sistlidne mars gjorda slutsatser, uppdrogs åt ledamoten i komitén Ingeniören Appelberg att skriftligen yttra sig häröfver; och har komitén fått emottaga följande utlåtande:

„I enlighet med det mig lemnade uppdraget att göra sådan sammanställning af de till komitén af Ingeniören Hildén ingifna vattenstånds-observationerna för Näsijärvi och Pyhäjärvi sjöar, att observationerna för år 1893 såsom det sista uti det till komitén lemnade materialet skulle tagas till utgångsår för tioårs perioder, får jag härmed framlägga de sålunda erhållna resultaten.

Att en sådan sammanställning äfven gifver en med verkliga sakförhållandena mera öfverensstämmande öfverblick af vattenståndsvariationerna och orsakerna till desamma, då medelst dylik indelning af ifrågavarande tidrymd erhållas två tio-års och en sju-års period, än den af Ingeniören Hildén gjorda sammanställningen af samma tidrymd uti fyra perioder, hvaraf två tio-åriga, en tre-årig och en fyra-årig,

ligger i sakens natur och torde knapt erfordra vidare motivering.

Resultaten af sammanställningen uti tre perioder visar sålunda att vattenvariationen i Näsijärvi d. v. s. nivåskilnaden mellan medel-maximi och medel-minimi vattenståndet under resp. tidsintervaller varit:

mellan åren 1867—1873, max. 95.92, min. 94.78, differ. 1,14 met.
„ „ 1874—1883, „ 95.74, „ 94.57, „ 1.17 „
„ „ 1884—1893, „ 95.62, „ 94.53, „ 1.09 „

Jemföras dessa siffror samt den på grund af desamma af mig gjorda och här bilagda grafiska sammanställningen med den af Ingeniören Sohlberg genom en af komiténs ledamöter lemnade grafiska sammanställningen af „Vårflodshöjder i Näsijärvi 1863—1894 enligt observationerna vid Murole kanal med rektifikationer på grund af observationerna vid Tammerfors", finna vi att medelflodhöjden (maximivattenst.) under af honom indelade perioder, hvilka i det närmaste äro lika med förenämnda nu gjorda indelningar, på några centimeter när öfverensstämma med ofvan anförda medelmaximi siffror. Sålunda är Ingeniören Sohlbergs medelmaximi höjd för tiden 1863—1873 95.96 m. öfver hafvet, medan medel-maximi höjden under tidsintervallen 1867—1873 enligt af Ingeniören Hildén lemnade uppgifter är 95.92 m. — För åren 1874—1883 resp. 95.71 och 95.74 samt för 1884—1893 resp. 1894, 95.62 och 95.62.

Medelsiffrorna för dessa tidsperioder visa alltså i motsats till de slutsatser rörande maximi- och minimi-vattenståndens förhållande till hvarandra, som Ingeniören Hildén dragit ur samma observationsmaterial, icke allenast att medelmaximivattenståndet kontinuerligt *gått ned* från 95.92 m. öfver hafvet under åren 1867—1873 till 95.74 m. under 1874—1883 och 95.62 m. under 1884—1893, utan äfven att medel-maximivattenstånds värdena följt i nästan samma proportion eller från 94.78 m. till resp. 94.57 och 94.53.

Huru samma skilnad mellan medelmaximi och medelminimi vattenståndsvärdena förvånansvärdt bibehållit sig un-

der dessa särskilda perioder, finna vi deraf att högsta variationen för dessa differenser utgör endast 8 centimeter samt mellan första och sista perioden endast 5 centimeter.

Emedan dock anmärkas kunde, att äfven denna indelning af observationsdata uti tre perioder, hvilkas medelvärden jemföras, är godtycklig, har jag äfven indelat hela tiden uti endast tvenne lika perioder, den ena upptagande åren 1867—1880, den andra åren 1881—1893, samt jemfört medelvattenhöjden för hvardera af dessa med hvarandra, af hvilken jemförelse, såsom synes af här anförda siffror:

för åren 1867—1880, medelmax. 95.78, medelmin. 94.69
„ „ 1881—1893, „ 95.69, „ 94.51

framgår samma slutledningar, som ofvan dragits ur indelningen uti tre perioder.

Men om man äfven bibehåller den af Ingeniören Hildén gjorda indelningen uti fyra perioder, kommer man till sagda slutledningar som ofvan anförts framgå, blott medelsiffrorna för alla fyra perioderna tagas med i beräkningen, hvilket allt utan vidare framgår ur de af honom sammanställda medelvärdena.

Ingeniören Hildéns på grund af hans sammanställning dragna slutsats, att, oaktadt minimi vattenståndet fallit, maximivattenståndet „varit temmeligen konstant eller under åren 1870—1889 t. o. m. stigit med 0.05 m." har kunnat erhållas endast genom att två af hans fyra perioder uttagits och jemförts med hvarandra. Han har nemligen eliminerat den första periodens medelsiffra under uppgift, att vattenståndet under „åren 1867—1869 var ovanligt högt", och jemfört endast de två följande periodernas medel-högvattenhöjd med hvarandra samt ur denna jemförelse kommit till det resultat att den senares af dessa begge perioder medelsiffra är 5 centimeter högre än den föregående. Häraf har Ingeniören Hildén sedan dragit berörda slutledning, att maximivattenståndet stigit oaktadt minimivattenståndet fallit, ehuru sista periodens medel-högvattenhöjds siffra, hvilken likasom den första periodens icke härvid observerats, är icke

mindre än 17 centimeter lägre, än den *lägre* af de såsom normgifvande antagna förra periodernas *lägsta* siffra.

För en sådan slutsats, som Ingeniören Hildén vidare baserat på den af honom anförda ensam för sig stående observationen af lägsta vattenståndet under året 1854, finnes likaså icke det minsta skäl, ty det är väl mycket antagligt att nämnda vattenstånd äfven för dåvarande tid var lika litet normgifvande, som liknande minimi-vattenstånds värden under den tid, för hvilken kontinuerliga observationsdata nu anförts, äro det. Emellertid förekomma dylika höga värden på minimi-vattenståndet fortfarande under enskilda år, hvilket framgår ur de af Ingeniören Hildén lemnade vattenståndsobservationerna. Sålunda finna vi t. ex. att lägsta vattenståndet under 1873 hade samma värde eller 94.92 m. öfver hafvet, som det af honom under 1854 anförda. Under 1890 var lägsta vattenståndet 94.82 eller endast 10 centimeter lägre o. s. v.

Sedan sålunda genom ofvan anförda sammanställningar af medelmaximi och medelminimi vattenstånden tydligt ådagalagts, att såväl maximi- som minimi-vattenstånden i Näsijärvi visa synbar tendens till nedåtgående, återstår ännu att i anledning af Ingeniören Hildéns generela, på samma data baserade påstående, att fabrikerna i Tammerfors satt hinder för vattenafloppet ur förenämnda sjö, yttra några ord. Visserligen har redan framhållits att förenämnda slutledningar, på hvilka detta påstående grundats, icke äro hållbara, men äfven i fall Ingeniören Hildéns premisser varit rigtiga, skulle deraf ingalunda följa en sådan konklusion, som af Ingeniören Hildén dragits, nemligen att Tammerfors fabriker hindrat vattnets aflopp utan jemväl i detta fall en konträrt motsatt, d. v. s. att fabrikerna i Tammerfors förbrukat mera vatten, än som före deras anläggning afgick uti den naturliga strömfåran. Ty om, såsom Ingeniören Hildén påstått, fabrikerna i Tammerfors verkligen hindrat vattenutströmningen ur Näsijärvi, skulle detta, enär dämning får ske endast provisionelt under lågvattenstånd, naturligt resulterat uti en tendens till *höjning* af *minimi*-vattenstånden, medan maximi vattenhöjden

blifvit i det närmaste oberörd deraf och beroende hufvudsakligen endast af andra, naturliga orsaker. Då nu emellertid ej allenast minimi-vattenståndet fallit utan äfven maximivattenståndet gått nedåt i samma förhållande, är man berättigad häraf draga den slutsatsen, att ej allenast *mera* vatten nu afföres genom fabrikernas vattenrännor och kungsådran, än hvad dessförinnan afgick uti den naturliga strömfåran, utan äfven att naturliga orsaker medverka till vattenståndens sänkning.

Äfven Ingeniören Hildéns sista uttalande, att den af Ingeniören Sohlberg gjorda sammanställningen af vattenståndsobservationsdata för Näsijärvi på särskilda grunder icke kunna „hänföra sig till vattenståndet i Näsijärvi“ jäfvas af det faktum, att äfven de af Ingeniören Hildén lemnade uppgifterna, såsom ofvan visats, tillåta oss draga samma slutledningar, som de hvilka framgå ur Ingeniören Sohlbergs grafiska sammanställning, samt lemna nästan fullkomligt samma medelsiffror som Ingeniören Sohlbergs, blott observationstiden för hvarderas uppgifter indelas uti hvarandra motsvarande perioder.

Sammanställningen af de af Ingeniören Hildén lemnade observationsdata rörande vattenståndet i Pyhäjärvi uti två tidsperioder, motsvarande de af Ingeniören Sohlberg indelade perioderna, tillåta oss draga samma konklusion beträffande såväl maximi- som minimi-vattenståndets tendens till nedåtgående uti denna sjö, som framgår ur Ingeniören Sohlbergs grafiska tabell och hvilken öfverensstämmer med vattenståndsförhållandena i Näsijärvi.

För de angifna perioderna blifva resultaten i Pyhäjärvi sålunda enligt Ingeniören Hildéns uppgifter:

för åren 1877—1883, max. 77.99, min. 76.71, differ. 1.28
„ „ 1884—1893, „ 77.74, „ 76.58, „ 1.16

Helsingfors, den 9 april 1895.

Karl Appelberg“.

Ofvanintagna af Distriktsingeniören Hildén gjorda tillägg till relationen om vattenståndsförhållandena i Näsijärvi sjö och Tammerfors ström har föranledt komitén att till sig inkalla Ingeniören Sohlberg för att såsom expert i ämnet höras. Vid sammanträde med komitén har Ingeniören Sohlberg förklarat, att den af honom upprättade, af Vicehäradshöfdingen Elving inlemnade grafiska tabell är fullt riktig, ity att samtliga observationer invid Tammerfors stad hänförts till samma komparationsplan eller det plan, som antagits för den pegel, hvilken från och med år 1892 allena blifvit observerad i Pyhäjärvi invid sagda stad, men att deremot de af Distriktsingeniören Hildén under åren 1877—1888 anförda data hänförts till ett komparationsplan, som ligger 0.43 meter under det plan, till hvilket Ingeniören Sohlberg hänfört samma observationer och hvartill äfven Distriktsingeniören Hildéns data från och med år 1888 äro förda.

Genom den redogörelse Ingeniören Sohlberg med stöd af företedda originalhandlingar afgifvit, har komitén vunnit uppfattningen att de grunder, på hvilka Ingeniören Sohlberg stödt sin sammanställning af observationerna rörande flodvattenstånden i Pyhäjärvi, äro riktiga. Distriktsingeniören Hildéns påstående att de för Pyhäjärvi invid Tammerfors och Lembois af Ingeniören Sohlberg uträknade vattenhöjderna visade, det vattnet rinner från Tammerfors mot Lembois, är enligt komiténs tanke beroende af felaktighet uti det relativa höjdförhållandet, som förefinnes emellan de till hafsytan hänförda fixpunktshöjderna vid Tammerfors och Lembois slusströskel. I fråga om vattenståndsuppgifterna i Ingeniören Sohlbergs grafiska tabell för åren 1874—1876 anser komitén, att emedan observationerna vid Tammerfors och Lembois, enligt hvad såväl Distriktsingeniören Hildén som Ingeniören Sohlberg ur företedda originalhandlingar visat, under en följd af år efter det pegeln vid Tammerfors år 1877 blifvit utsatt förete en tillfredsställande öfverensstämmelse, Ingeniören Sohlberg varit berättigad att öfverföra de åren 1874—1876 vid Lembois gjorda observationerna till pegeln vid Tammerfors och att de af honom på grund häraf

anförda vattenståndshöjderna hafva den grad af noggranhet, som för komiténs ändamål erfordras.

Med anledning af pågående lagberedningsarbete rörande vattenrätten har Ingeniören Sohlberg vid tekniska klubben i Tammerfors hållit ett, sedermera i Tekniska föreningens förhandlingar publiceradt föredrag rörande vattenstånden i Keurunselkä, Näsijärvi och Pyhäjärvi sjöar samt den provisionela dämningsrätten. Då detta föredrag innehåller synpunkter, belysande för frågan vid hvilket vattenstånd provisionel dämning af kungsådra kan tillåtas, utan att skada å öfverbyggares egor häraf uppstår, har komitén med Ingeniören Sohlbergs begifvande låtit reproducera en af honom uppgjord grafisk plansch N:o III och ur föredraget intagit följande:

„Regelbundna vattenstånds observationer hafva blifvit verkställda: för Keurunselkä vid Mänttä pappersbruk, beläget vid Mänttä fors, som bildar utloppet ur sagda sjö, från år 1869 (dock saknas sådana för åren 1871, 74 och 77); för Näsijärvi vid Murole kanal från år 1863 och vid Tammerfors sedan år 1877; samt för Pyhäjärvi såväl vid Lembois kanal från år 1874 som vid Tammerfors från år 1877. Af dessa observationer äro de vid Mänttä af fullkomligt privat natur, men vid öfriga punkter utförda af härför med statsmedel aflönade observatörer, hvilket senare förhållande dock ej utgör något kriterium på större noggranhet, utan kunna de förra observationerna betraktas vara af fullt lika stor tillförlitlighet som de senare. Den fördel hafva dock de officiella observationerna att, då för största delen af observationstiden dubbla observationer föreligga, en korrektion af uppenbara fel låtit sig göra.

Observationerna i Keurunselkä och Näsijärvi hänföra sig, de förra till en för Mänttä bruk år 1862 utsatt fixpunkt och de senare till Murole slusströskel, hvilka punkter äfven varit bestämmande vid dämningsfrågor beträffande dessa sjöar; men ehuru observationerna i Pyhäjärvi, om än ursprungligen hänförda till Lembois slusströskel, kunna öfverföras till de till hafsytan hänförda fixpunkterna vid Tammerfors ström,

till hvilka äfven den för Nokia fabrik gällande fixpunkten skall vara hänförd, synes för dämningsförhållandenas riktiga bedömmande en korrektion af höjdförhållandet mellan sagda fixpunkter vara erforderlig. Jämför man nämligen de af ingeniörerne M. Zilliacus år 1880 och E. Graeffe år 1888 med utgående från fixpunkten vid Nokia gjorda observationer af vattenståndet i Pyhäjärvi med samtida observationer vid Tammerfors, hänförda till fixpunkterna därstädes, finner man:

1880,	19	Juni	efter	Nokia	F. P.	77,20	T:fors	F. P.	77,53
1888,	8	Maj	„	„	„	77,02	„	„	77,36
„	16	„	„	„	„	77,21	„	„	77,62
„	24	„	„	„	„	77,55	„	„	77,71
„	1	Juni	„	„	„	77,85	„	„	77,91
„	8	„	„	„	„	78,03	„	„	78,11
„	16	„	„	„	„	78,22	„	„	78,30

och om än skilnaden är starkt växlande; hvilket lätt kan bero af vid observationstillfällena rådande vindförhållanden, tyckes dock framgå, att vid bestämmandet af fixpunktshöjden vid Nokia ett fel af vidpass 0,2 m. uppkommit i sådan riktning, att densammas höjd är med detta belopp för lågt antagen.

Med stöd af dessa observationer låta sig medelvattenstånds förhållandena fastställas; och som, hvad jordegareintresset vidkommer, sommarmånaderna äro de måttgifvande, kan en sådan bestämning inskränkas till månaderna Maj till och med September. För att klargöra om och huru-beskaffade förändringar i medelvattenståndet inträdt, då ju påstås kan, att de under senaste decennium dels med, dels utan vederbörligt tillstånd praktiserade provisionella dämningarna af kungsådra vid låga vattenstånd, verkat höjande på medelvattenståndet, bör dock detta bestämmas ej allenast för hela observationstiden, utan äfven för kortare perioder exempelvis decennier. Från denna synpunkt har observations materialet äfven blifvit bearbetadt och föreligga nu resultaten i grafisk framställning å bilagda plansch N:o III. För ytterligare belysning ha äfven indragits kurvorna för maximi och

minimi observationer samt den i en eller annan form bestämda dämningshöjden; hvilken höjd för Pyhäjärvi utgöres af den för Nokia fabrik i förhållande till dess fixpunkt fastställda, ökad med ett af ingeniör E. Graeffe vid observationerna år 1888 bestämdt fall mellan sjön och inloppet till brukets parallelverk med 0,3 m. (0,9—1 fot).

Det borde kunna anses såsom berättigadt, att utgå från den förutsättningen, att den mark, som i regel ännu den 1 Augusti befinner sig under vatten, ej kan underkastas kultur och ej heller frambringa annat än en vegetation af vattenväxter. I följd däraf är det klart, att en vid medelvattenståndet för denna datum företagen dämning af kungsådra ej kan åsamka ofvanboende jordegare någon ekonomisk skada, synnerligast som vattenverkens konsumtion är så betydande, att ett fortfarande sjunkande af vattenståndet dock eger rum, såsom af medelvattenstånds kurvorna för perioden 1884—93 framgår. Man finner då att en fullständig dämning af vidkommande vattendrag borde under alla omständigheter vara tillåten nämligen: vid Mänttä vid ett vattenstånd af 106,07 emot att gällande föreskrifter endast medgifva sagda verk att vid ett vattenstånd af 106,11 hålla sina stormluckor slutna äfven om motorerna stå, men ingalunda att stänga kungsådra; vid Tammerfors vid ett vattenstånd af 95,33 i stället för den provisionela dämningsrätten af 95,17 (6,8 fot öfver Murole slusströskel) tillkommen på grund af en år 1880 förrättad syn af strandmarkerna kring Näsijärvi systemet, vid hvilken utgicks från den förutsättning, att ett vattenstånd af 7 fot öfver Murole slusströskel (95,23) kunde vara skadlig för öfverbyggarene; i Pyhäjärvi för Nokia pappersbruk vid ett vattenstånd af 77,66 i stället för en vattenhöjd af 76,88, beräknad på grund af gällande föreskrift rörande tillåtlig vattenhöjd, genom dämning framkallad vid inloppet till fabrikens parallelverk. Detta hvad Näsijärvi och Pyhäjärvi vidkommer, om den lägsta medelvattenstånds kurvan eller den för senaste decennium antages såsom bestämmande. Sannolikt är, att om, såsom skäligt vore, den faktiska gränsen mellan torrlands och vattenvegetationen

gjordes bestämmande, dämning af kungsådra skulle visa sig tillåtlig redan vid ännu något högre vattenstånd, men någon utredning i denna riktning föreligger beklagligtvis ej.

För Mänttä pappersbruk är det påpekade förhållandet af ingen betydelse, i det verkställda kvantitets bestämningar visa, att verkets konsumtion numera motsvarar den naturliga afloppskvantiteten vid ett vattenstånd af 106,40; och som kungsådra, då aflopp bevisligen obehindradt beredes, äfven om denna hålles stängd, icke därstädes har att fylla något af de ändamål den afser att tillgodogöra, är det att hoppas att dämnings vilkoren derstädes komma att lösas oberoende af all rätt till provisionel dämning. För verken vid Tammerfors ström däremot och synnerligast för Nokia pappersbruk vore stor ekonomisk vinst förenad med ernående af sådan förändring uti vilkoren för den provisionella dämningen, som enligt föreliggande utredning synes skälig. För sistnämnda verk finnas dock andra motverkande intressen, nämligen, förutom flottningen, vattenverken nederst i Tammerfors ström, hvilka kunde komma att förlora i fallhöjd, om vattnets sjunkande i Pyhäjärvi märkbart hindrades; men alltid torde någon förändring till det bättre kunna påräknas, ty det är jordegarenes motstånd det i de flesta fall gäller att öfvervinna, och värkliga intressen äro alltid lättare att tillgodose än fingerade.

Emot en såsom skälig framhållen höjning af den gräns, vid hvilken provisionel dämning af afloppen från Näsijärvi och Pyhäjärvi vore medgifven, talar endast en ur medelvattenstånds kurvorna framgående omständighet, om hvilken mera längre fram. Det visar sig nämligen, att medelvattenståndet under senaste decennium icke allenast icke stigit, utan, oaktadt provisionel dämning, sjunkit gentemot hvad förhållandet varit under föregående decennium och observationerna i Näsijärvi gifva vidhanden, att sjunkandet tidigare varit ännu starkare. Fastställes nu dämningshöjden för all framtid med stöd af medelvattenståndet under senaste decennium, gå strandegarene förlustiga den fördel ett sjunkande medelvattenstånd kunde bringa dem. Detta tyckes ju orättvist, men om man beaktar, att, såvida ej genomloppsprofilerna vid utloppen ändras, sjunkandet af medelvattenståndet, förutsatt att det komme att fortgå, komme att blifva alt mindre märkbart, såsom äfven af kurvorna för Näsijärvi framgår, och att sjöarne ifråga synas af naturen danade till sparvattens bassiner, i det, såsom för öfrigt vid de flesta af landets större sjöar, kringliggande marker på obetydande undantag när äro högländta, torde detta intresse, så med hänsyn till sin osäkerhet som relativt ringa betydelse, böra vika för det vissa och mera betydande som representeras af vattenkraftens tillgodogörande för landets industri.

Med hänsyn till fiskens stigande och vårflodens obehindrade aflopp torde dock härtills gällande bestämmelser fortfarande böra bihehållas för tidpunkten för de provisionella dammarnas undanskaffande vårtid. För vattenverken vore det af relativt ringa betydelse gentemot fördelen af tillåtelsen till ett tidigare utslående af dammarna vid fallande vattenstånd, ty detta skulle för verken vid Tammerfors ström förkorta dämningstiden med i medeltal endast 8 dagar och för Nokia pappersbruk, om såsom härintills islossningen göres bestämmande, med vidpass 2 veckor.

Såsom redan framhållits visa medelvattenstånds kurvorna för behandlade trenne sjöar ett sjunkande af medelvattenståndet. En belysning af detta förhållande, om än fallande utom ramen för den fråga, som främst tagits under behandling, torde vara af så stort intresse, att det oegentliga uti dess underordnande under rubriken vattenstånd och provisionel dämningsrätt kan förbises.

Alldenstund nämda färhållande framträder stegradt ju lägre ned man kommer i vattensystemet, torde den slutsatsen vara berättigad, att ett likartadt förhållande egt rum uti hela Kumo elfs källområde. Då nu endast vid Tammerfors ström en ökning i afloppskvantiteten vid lågvatten med sänkande inverkan på vattenståndet kan förutsättas framkallad genom fabriksanläggningarna, måste förklaringen härtill sökas endera uti en minskning i medelnederbörden eller

ock uti en förändring i afdunstningsförhållandena, ty en förändring i afloppsprofilernas storlek såsom verkande orsak är fullkomligt utesluten."

De utlåtanden, som sålunda af tekniskt bildade fackmän afgifvits rörande vattenståndsförhållandena i sjöarna invid Tammerfors ström, vidhandengifva, enligt komiténs åsigt, att den i tidigare omnämnda petitioner vid 1882 och 1888 års landtdagar påpekade fortfarande minskning i vattentillgången faktiskt konstaterats i dessa vattendrag, der såväl låg- som högvattenstånden visa tydlig tendens till nedåtgående. Då grunden härtill tvifvelsutan står att söka främst i de under senaste årtionden pågående skogsafverkningar, hvarigenom bland annat betydande arealer beröfvats en afdunstningen hämmande vegetation, men äfven i verkställda strömrensningsarbeten, och enahanda orsaker kunna påvisas i de flesta delar af landet, torde den slutsats kunna dragas att hvad som visat sig giltigt för sagda sjöar skall hafva tillämplighet äfven i andra likartade fall. Sjöarna utgöra landets förnämsta värmekällor och redan ur denna synpunkt är bibehållandet af deras nivå af vigt, särskildt för jordkulturen. Närmast bero dock kommunikationernas och industrins intressen af möjligheten att förekomma ett kontinuerligt nedåtgående af vattenståndet. I anledning häraf har komitén ansett önskligt att Styrelsen skulle genom lag medgifvas rätt att för bibehållande af vattenhöjden i farled inrätta dambyggnad, utan att jordegare eller annan, hvars rätt deraf berördes, egde motsätta sig sådant. Stadgande i antydt syfte har derföre i förslaget intagits, hvarvid förbehåll likväl gjorts att skada, som genom arbetets utförande kan uppstå, skall ersättas och att, i händelse damfäste eller annan bestående inrättning å annans mark erfordras, expropriation bör i laga ordning ske.

Bestämmelserna i gällande lag om kungsådras öppenhållande för tillgodoseende af tidigare nämnda ändamål har komitén bibehållit. Såsom allmän princip uttalas ock, att vattenverksbyggnader icke få utföras så att det strider mot hvad om kungsådra stadgats. Ehuru lagstiftaren redan

sedan äldre tider med dessa stadganden icke synes hafva afsett ett oskäligt hinder mot vattenkraftens tillgodogörande i industrins tjenst, kan föreskriften om kungsådras öppenhållande till viss bredd för vattnets tillräckliga aflopp tolkas så inskränkt, att ringaste uppdämning, t. o. m. å marker som ej äro underkastade kultur och äfven om faktisk skada ej påvisats, skulle lägga absolut hinder för dambyggnad inpå kungsådra. En oafvislig nödvändighet synes derföre vara att genom uttryckliga föreskrifter söka förekomma en sådan tolkning. Att ovilkorligen förbjuda hvarje uppdämning å ofvanliggande marker vore ett gagnlöst förspillande af den drifkraft, som finnes nedlagd i våra talrika vattenfall, och sålunda en nationalekonomisk förlust.

Den i Sverige gällande förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund af den 30 December 1880 innehåller i 6 § följande stadgande: „Är jord, som kan genom uppdämning sättas under vatten eller deraf skadas, af den beskaffenhet att den genom uppdämningen derå skeende skada pröfvas vara ringa mot den nytta, som af uppdämningen vinnes, må dock uppdämning kunna ske mot ersättning, motsvarande fulla värdet och hälften derutöfver."

I norska lagen om vattendragens nyttjande af den 1 Juli 1887 är åter under 14 § medgifvet, att egare af industriel anläggning må emot ersättning uppdämma vatten äfven om skada vållas å ofvanliggande jord, under förbehåll att dämningens nytta för det industriela verket pröfvas vara betydlig i förhållande till den skada och olägenhet, som derigenom tillskyndas kringliggande egor, samt att annan icke går förlustig något fall, som han finnes kunna tillgodogöra sig; och skall vid ersättningens bestämmande skäligt afseende fästas å den fördel, som genom vattnets uppdämning vinnes.

Beträffande de förbehåll hvarunder uppdämning, som vållar skada å ofvanliggande marker, kunde för vinnande af erforderlig drifkraft tillåtas, har komitén främst föreslagit att skadan skall pröfvas vara ringa. En del af komiténs ledamöter hade väl önskat samma stadgande, som ingår i

ofvannämnda främmande lagar, att skadan skall vara ringa *i förhållande till den nytta, som genom uppdämningen vinnes,* men pluraliteten har ansett att en alltför vidsträckt uppdämningsrätt härigenom komme att införas, under det en ledamot velat motsätta sig hvarje stadgande om rätt att vålla öfverbyggare skada. Endast om skada, som ej vid anläggningen kunnat förutses, sedermera visade sig, borde enligt denne ledamots åsigt verket få qvarstå, såframt annans vattenkraft derigenom icke minskades och skadan ersattes med fulla värdet och hälften derutöfver.

Komitén har i sammanhang härmed tagit i öfvervägande det tidigare nämnda, af en industriidkare framkastade förslaget att expropriationsrätt skulle medgifvas till öfverbyggares strandområden, som genom uppdämning blefve vattendränkta. Ett afhändande af eganderätten till sådana strandremsor skulle tvifvelsutan åstadkomma känbara olägenheter för jordegaren och har måhända ej ens af förslagsställaren afsetts. Deremot finner komitén billigt att förlust af förmån äfvensom skada och olägenhet, som i följd af uppdämning vållas annan, skola ersättas på sätt uti första delen af komiténs betänkande föreslagits i fråga om godtgörelse för ändring eller utrifning af vattenverk, som utgör hinder mot vattenafledning, eller med fulla värdet och hälften derutöfver. Till skydd för den, hvars rätt genom anläggningen kan lida intrång, har dessutom stadgats att omförmälda ersättning skall, så vidt görligt är, uppskattas innan tillstånd till dambyggnadens utförande meddelas samt utbetalas förr än arbetet påbörjas. Såsom oeftergifligt vilkor för den föreslagna uppdämningsrätten har komitén, i likhet med norska lagen, intagit bestämmelsen att annan icke får gå förlustig något fall, som han pröfvas kunna tillgodogöra sig, hvarutom till skydd för far- och flottled samt fiskerinäringens intressen upptagits förbehållet, att kungsådra fortfarande utan väsentlig olägenhet skall blifva för dermed afsedda ändamål användbar.

Vid fråga om rätt att för dambyggnader upptaga kungsådran till någon del eller helt och hållet, måste beaktas

att en stor del strömfall, i hvilka de största vattenverk finnas uppförda, icke användas till farled och att, der båtfart i strömfallen är möjlig, denna endast å få ställen tjenar ett allmännare farledsintresse. Flottningens och fiskerinäringens kraf kunna åter genom särskilda anstalter tillgodoses. Å flera ställen i landet förekomma redan flottningsrännor och under senaste årtionden har man i utlandet uppfört konstgjorda fiskvägar, allmännast kända under benämningen laxtrappor, hvilka möjliggöra fiskens upp- och nedstigande, der strömfall i vattendragen äro stängda genom dambyggnader och vattenrännor. Komitén har derföre föreslagit att i strömfall, som icke allmännare användas till farled, vattenverksegare må genom dambyggnad hålla kungsådran stängd, med vilkor att han inrättar och underhåller ändamålsenliga anstalter för flottningens bedrifvande samt, der ett verkligt fiskeriintresse förekommer, jämväl fisktrappa eller annan ändamålsenlig väg för fiskens upp- och nedstigande och i öfrigt under enahanda förbehåll angående skada i följd af anläggningen samt om sådan skadas ersättande, som här ofvan rörande vattendämning i allmänhet framhållits. Fisktrappor äro visserligen icke sällan kostsamma inrättningar; men möjligheten att öka drifkraften för ett vattenverk representerar i många fall ett så stort kapital att utgifterna för anläggning och underhåll af såväl flottningsränna som fisktrappa kunna af verkets egare bäras. Konstgjorda fiskvägar ersätta dock icke fullt den öppna kungsådran. Och då fisket i de stora lax- och sikförande elfvarna på grund af dess betydelse för landets ekonomi förtjenar lagstiftarens synnerliga uppmärksamhet, har förslag gjorts att fasta fördämningar öfver kungsådran icke finge inrättas i Torneå, Kemi, Ijo, Simo och Uleå elfvar och ej heller i Kumo elf från dess utlopp till Nokia fors, i Kymmene elf från utloppet till Anjala fors och i Wuoksen från dess mynning till Imatra fall. Uti öfriga vattendrag är lax- och sikfisket icke af allmännare betydelse och kan ej ens antagas i framtiden blifva det, enär dessa vattendrag äro grunda och laxen i regeln stiger endast i djupare elfvar. Den föreslagna begränsningen i en

del af ofvanuppräknade elfvar beror derpå att fisken icke kan stiga uppför Anjala och Imatra fall. Nokia fors bildar väl ej något hinder härför. Men då ofvanom denna fors lekplatser finnas blott i några få korta strömmar, belägna på andra sidan om stora sjöar, och inom komitén upplyst blifvit, att fördel för fiskstammens ökning icke kan vinnas genom att befordra vandringsfiskarnas uppstigande i de stora sjöarna samt fisket i Nokia strömfall ej heller är af nämnvärd betydelse, har kungsådras öppenhållande i nämnda fors för fiskeriintressets tillgodoseende icke ansetts nödigt.

För att möjliggöra ett bättre tillgodogörande af vattnet i fall, då de på kungsådrans öppenhållande beroende intressen ställa hinder mot *fasta* damanläggningar öfver densamma eller då inrättandet af konstgjorda fiskvägar skulle medföra större kostnad än som motsvarade den nytta, vattenverksegare kunde draga af slika dambyggnader, erfordras fortfarande stadganden om rätt till provisionel dämning af vattendragen. Nugällande genom nådiga förordningen den 18 februari 1889 införda föreskrifter i detta ämne finner komitén olämpliga främst derutinnan att tillstånd till inrättande af provisionel dam måste sökas skildt för hvarje år och härvid göras beroende af utredning om tillfällig vattenbrist. Ofvan har framhållits hurusom vattenståndet i sjöarna visat tendens till ständigt nedåtgående, och en kontinuerlig vattenbrist kan sålunda förr eller senare emotses. Redan vid anläggningen af ett vattenverk bör derföre egaren kunna medgifvas rätt att vid visst vattenstånd, som är lägre än den för verket i allmänhet medgifna dämningshöjden, utlägga provisionel dam öfver kungsådran, der marker, hvilka härigenom sättas under vatten, i all händelse icke kunnat utan fällning af vattendraget underkastas kultur och kungsådrans öfriga ändamål blifva på tjenligt sätt tillgodosedda.

Ingeniören Sohlberg har på grund af de i ofvanciterade föredrag nämnda undersökningar kommit till det resultat att provisionel dam utan skada för öfverbyggare kunde utläggas då vattnet befinner sig vid en höjd, motsvarande medelvattenståndet den 1 augusti under senast förflutna tio år.

Äfven komitén håller före att marker, som ännu vid nämnda tidpunkt i regeln äro vattendränkta, icke kunna lemna egaren någon afkastning. Och enär, enligt hvad framgår ur de grafiska tabellerna, ett lägre vattenstånd den 1 augusti allaredan inträdt, har komitén ansett någon skada å ofvanliggande jord icke kunna följa, i händelse provisionel dämningsrätt skulle tillåtas vid sagda medelvattenstånd. Då likväl utredning om vattenståndsförhållandena föreligger endast från vattendragen kring Tammerfors och ett lägre vattenstånd vid tiden för den 1 augusti måhända ej öfverallt inträdt, har komitén trott sig böra iakttaga all möjlig varsamhet och derföre föreslagit, att bestämmandet af vattenhöjden för provisionel dams utläggande skall grundas på senaste tio års medelvattenstånd den 15 augusti, hvarutom föreskrift intagits derom att vattnet medelst sådan dam icke vid någon tid finge dämmas högre än till sistnämnda nivå. För vårflodens obehindrade aflopp har i öfrigt bibehållits stadgandet i nugällande lag om den provisionela dammens undanskaffande före islossningen. Vandringsfiskarnas lektid inträffar under september—november månader och efter den 1 december stiger sådan fisk ej vidare i elfvarna samt har till största delen redan nedgått till hafvet. I anledning häraf har fordran på konstgjorda fiskvägar såsom vilkor för provisionel dam uppstälts blott för det fall att dammen utlägges innan den 1 december, hvarjemte stadgande införts att i ofvan uppräknade större lax- och sikförande elfvar provisionel dam icke i någon händelse må före sagda dag inrättas. Till skydd för bestående rättigheter har komitén ytterligare intagit föreskrift derom, att provisionel dam får anläggas endast under det förbehåll att andra i vattendraget anlagda vattenverk derigenom icke lida intrång.

Att ett allmännare farledsintresse finge genom fasta eller provisionela dambyggnader åsidosättas, har komitén ansett sig icke kunna förorda. Men under vintertid, då vattendragens begagnande till farled upphört, synes nämnda intresse icke påkalla hinder för utläggande af provisionela dammar. Der åter i strömfall samfärdsel med roddbåt före-

kommer, ehuru den ej allmännare eger rum, måste det anses billigt att vattenverksegare, som vill stänga kungsådra, beredes möjlighet att på tjenligt sätt, såsom t. ex. genom rullbro för båtarnas öfverförande, befordra farledsintresset.

Tillgodogörandet af vattenkraften möjliggöres ej blott genom dambyggnader utan ock genom vattenrännor, afsedda att leda vattnet till den punkt, der det skall användas såsom drifkraft, och för detta ändamål är utgräfning i strömfallets botten någon gång erforderlig. Ett uttryckligt medgifvande att på egen grund verkställa sådant arbete synes så mycket mindre böra saknas i en ny lag, som benägenhet visat sig att åt stadgandet i 16 § af 1868 års förordning angående förbud för afledande af vattnet i sjöar och strömmar från dess förra läge och djup, gifva sådan tolkning, att detsamma utgjorde ett ovilkorligt hinder mot hvarje nyttig förändring af vattendragen. Då för antydda medgifvande föreslagits samma vilkor som för uppdämningar, kan rättigheten att verkställa utgräfning i strömfall bereda möjlighet endast att i någon mån på egen grund leda vattnet från dess förra läge. För att utgräfningen ej må kunna missbrukas blir det emellertid nödvändigt att vid verkets anläggning en gräns fastställes ej blott för vattnets uppdämning utan ock för sänkningen af detsamma; och har stadgande härom intagits i förslagets 23 §.

Fall kunna äfven gifvas då kungsådra kan tillgodose dermed afsedda ändamål utan att djupaste vattnet eller den i lag föreskrifna bredd af vattendraget härför erfordras. Åt den myndighet, hvilken eger meddela tillstånd till vattenverksanläggningar, synes derföre böra öfverlemnas att under de vilkor och förbehåll, som för uppdämning och utgräfning i strömfall föreslagits, till kungsådra bestämma annan eller mindre del af vattendraget än den i lag föreskrifna, der sådant för vinnande af drifkraft finnes nödigt.

I det föregående har komitén omnämnt sitt förslag att enhvar, som vill bygga vattenverk, skall skyldigkännas att med fulla värdet och hälften derutöfver ersätta all förlust af förmån samt skada och olägenhet, som anläggningen vid

föregående syn pröfvas komma att förorsaka. Huru sorgfällig den förberedande tekniska undersökningen än må vara, ligger det i sakens natur att en ofelbar beräkning af de följder, ett vattenbyggnadsarbete kan medföra, icke åtminstone i alla fall är möjlig. Komitén har tvärtom antagit att i regeln någon oförutsedd skada skall kunna inträffa antingen under arbetets gång eller efter detsammas slutförande, och billigheten fordrar att äfven sådan skada blir ersatt. Anspråk synes ej heller böra göras att den, som genom vattenverksbyggnad kan blifva i ett eller annat afseende lidande, ovilkorligen skall vid förundersökningen närvara och dervid framställa alla de ersättningsanspråk, som möjligen kunna ifrågakomma. Den i 1868 års förordning medgifna ansvarsfrihet för all vid föregående syn icke beräknad skada kan visserligen synas fördelaktig för vattenverksegaren. Men då häraf följt en långt drifven, af omsorg för bestående rättigheter dikterad försigtighet vid beviljandet af tillstånd till vattnets utnyttjande, måste ett stadgande om ersättnings utgifvande äfven för skador, som efteråt visas hafva genom vattenverk förorsakats, ligga jemväl i industriidkarenes intresse. En obegränsad skyldighet att utgifva skadestånd för senare yppade verkningar af anläggningen har komitén likväl icke trott sig kunna förorda, och i ingen händelse bör det ifrågakomma att tillerkänna jordegare ersättning för uteblifven vinst (lucrum cessans) af tillandningar, dem han trott sig kunna påräkna genom vattennivåns småningom skeende nedåtgående. I följd häraf har förslag gjorts att endast *direkt* skada af vattenverksbyggnad, som vid förundersökning icke blifvit beräknad, skall af egaren ersättas, och då sådan oförutsedd utgift kan drabba en industriidkare synnerligen tungt, har vanlig skadeersättning, utan någon förhöjning af beloppet, ansetts vara med rättvisa och billighet mest öfverensstämmande. Ehuru komitén sålunda ej velat gifva förundersökningen och derpå grundadt tillstånd till anläggning af vattenverk preclusorisk verkan i afseende å skadas ersättande, har fullständig återgång till tidigare gällande grundsats om en för all framtid existe-

rande skadeersättnings skyldighet ej synts lämplig. I samma mån skadans inträffande är genom längre tidrymd skild från arbetets utförande, blir det nemligen svårare att påvisa sammanhanget emellan dem, i det jemväl andra tillstötande omständigheter kunna medverka till senare yppad skada. Med afseende härå och för att vattenverksegare icke under obegränsad tid må kunna oroas med rättegångar om skadeersättningsanspråk, har föreskrift intagits att sådant anspråk skall väckas inom tio år efter det verket blifvit anlagdt. En del af komiténs ledamöter hafva väl framhållit att verkningarna af vattenverksbyggnader måste visa sig inom ganska kort tid efter arbetets utförande och att således preskriptionstiden kunde inskränkas till endast fem år. Äfven i denna fråga har likväl komitén utgått från förutsättningen att egare till strömfall gerna ikläda sig skäliga förpligtelser blott hinder ej ställas mot vattenkraftens utnyttjande.

Ehuru skyldigheten att ersätta direkt skada af vattenverksanläggning sålunda komme att utsträckas, håller komitén före att särskildt tillstånd till sådan anläggning *alltid* bör utverkas och en förundersökning genom sakkunnig person verställas, hvarvid icke blott noggranna föreskrifter rörande byggnaden skola föreslås, utan ock uppskattning, såvidt görligt, ske af skada och olägenhet samt förlust af förmån, som genom verket komme att vållas. 1868 års förordning om vattenledningar och vattenverk innehåller visserligen stadgande derom, att i vattendrag, som ej äro till far- och flottled användbara och hvilkas stängande icke kan vålla uppdämning för öfverboende eller vattenbrist för underbyggare, anläggning af vattenverk icke skall vara underkastad annan inskränkning än anmälningsskyldighet om företaget hos vederbörande distriktsingeniör, hvilken, efter en med ledning af kartor och handlingar verkställd undersökning, eger meddela sökanden skriftligt yttrande huruvida annans rätt kunde genom anläggningen förnärmas. Men då egare till sålunda tillkommet vattenverk skyldigkänts att, om detsamma sedermera funnes vålla uppdämning eller annan olägenhet, icke blott ersätta all skada utan äfven undanrödja verket, har stadgandet aldrig varit af nämnvärd betydelse. Emedan numera äfven de minsta vattendrag tagits i anspråk för flottningen, kan någon tillämpning af detta stadgande alls icke ifrågakomma. Att införa andra bestämmelser om en kortare procedur för tillstånd till vattenbyggnader i mindre vattendrag synes så mycket mindre påkalladt som utsträckt rättighet till dambyggnad inpå kungsådran af komitén föreslagits. Sedan ej heller för provisionel dambyggnad en summarisk process vidare blir af nöden om, såsom komitén förordat, rätt till sådan dambyggnad icke göres beroende af utredning om tillfällig vattenbrist, kan en för alla fall gemensam procedur införas, hvarigenom äfven största trygghet beredes öfver- och underbyggare. Då härtill komma föreskrifter att meddeladt tillstånd till anläggning af vattenverk kan förklaras förverkadt om byggnaden icke inom viss tid utförts samt att egare till vattenverk, som nedlägges, skall vara pligtig att försätta vattendraget i dess förra skick eller ock till förekommande af skada och olägenhet vidtaga andra tjenliga åtgärder, torde ej med fog kunna förnekas att komiténs förslag till lagstadganden, afseende ett bättre utnyttjande af vattenkraften för industrins behof, blifvit kringgärdadt med så många bestämmelser till skydd för öfriga intressen, att någon fara för dessa icke kan tänkas möjlig. Jemföres härmed den tvångsrätt äfven mot de största industriela inrättningar, hvarmed jordbruket enligt första delen af komiténs förslag blifvit gynnadt för möjliggörande af torrläggningsföretag, framstår med full klarhet att de förmåner, som här föreslagits för tillgodogörandet af vattenkraften i landets talrika strömfall, icke kunna anses obilliga. Af den ledamot, som i komitén närmast företrädt industrins intressen, har framhållits hurusom anspråk med skäl kunde göras på fullkomlig likställighet emellan jordbruket och industrin i deras vattenrättsliga förhållanden, sålunda att det intresse, som i hvarje fall vore relativt vigtigare i ekonomiskt afseende, finge företräde framför det andra. Komiténs beslut hafva emellertid framgått ur jemkningar mellan de olika åsigter, som förfäktats af representanterne

för industrin, jordbruket, fiskerinäringen och flottningen, hvilka alla i hufvudsak enats om förslaget. Endast en ledamot har inlagt bestämd gensaga emot flera af de vigtigaste besluten, härvid särskildt framhållande de skador, som genom den föreslagna dämningsrätten kunde tillskyndas öfverbyggare.

Fråga har väckts huruvida icke skäl kunde finnas att införa ett närmande till andra länders stadganden om offentliga vatten, sålunda att kungsådran skulle förklaras vara allmän egendom och för nyttjanderätten till vattenkraften i densamma afgäld till Staten erläggas. Komitén har tidigare framhållit att den inhemska lagstiftningens ståndpunkt i detta ämne baserar sig på enskilds eganderätt till vattnet å hans grund, begränsad men ingalunda upphäfd af särskilda rättigheter för det allmännas behof. Att frångå denna med allmänna åskådningssättet införlifvade grundsats synes kunna ifrågakomma så mycket mindre, som riktningen af förevarande lagberednings arbete blifvit angifven genom Ständernas i kallelsebrefven till komiténs ledamöter åberopade anhållan om föreläggande af förslag till sådan lag i ämnet, hvarigenom, under fortfarande beaktande af det allmännas intresse och enskild rätt, ett bättre tillgodogörande af vattnet möjliggjordes.

Innan komitén går att redogöra för de närmare detaljerna i förslaget till förordning om vattendragens nyttjande, har komitén trott sig böra framhålla det förslag framstälts att häri intaga allmänt stadgande om den andel i vattnet, som tillkommer delegare i samfäld mark, jemte föreskrift för det fall att vid skifte af samfällighet vattnet ej uttryckligen undantagits, men likväl lemnats oskiftadt. Då komitén emellertid ansett nödigt att söka, såvidt möjligt, begränsa det omfattande begreppet vattenrätt, hafva antydda frågor lemnats oberörda och detta så mycket hellre som desamma äfven lämpligare kunna hänföras till lagstiftningen angående skifte af jord.

I Kap.

1 §.

Den allmänna rättsprincip, hvarmed förslaget inledes, kan, såsom tidigare anförts, härledas ur stadgandena i 4 § 12 kap. Jordabalken af 1734 års lag: att om å, sjö eller sund ligger sidolångs byar emellan, ega de halft hvardera; att om insjö eller någon del deraf växer till äng, enhvar eger äng eller land *efter thy som han i sjön rådande varit;* samt att om by är belägen vid ändan eller å sido vid stora sjöar, eger den i sjö eller holme del efter rågång och bolstad sin. Dessa stadganden angående rågång i vattendrag beröra väl egentligen eganderätten till den grund, hvarå vattnet finnes, men ur desamma framgår äfven rättigheten att råda öfver vattnet såsom en adpertinens till fastigheten, såvidt denna rättighet icke, såsom t. ex. beträffande fiske, blifvit genom lag uttryckligen inskränkt. Då jordegaren sjelffallet ej kan bibehålla sin rätt till vattnet längre tid än det qvarstannar inom hans egogräns, inskränker sig ifrågavarande rätt, särskildt hvad beträffar rinnande vatten, dertill att jordegaren under vattnets lopp öfver hans grund kan tillgodogöra sig och äfven eljes fritt förfoga öfver detsamma.

2 §.

Uti 2 § återgifves det i 20 kap. 7 § Byggningabalken förekommande förbud att genom upptagande af ny ledning eller på annat sätt förändra vattendraget till läge och djup såframt skada eller men kan af sådant arbete följa. Den i 16 § af 1868 års förordning upptagna ansvarsbestämmelsen för afledande af vattnet i sjöar och strömmar från deras förra läge och djup hänför sig sjelffallet till omförmälda stadgande i Byggningabalken, hvilket fortfarande måste anses gällande; och komitén har så mycket hellre ansett sig böra bibehålla detsamma, som häraf kan härledas rättighet till alla åtgärder i antydt afseende, hvilka icke lända annan till skada och ej heller eljest äro i lag uttryckligen förbjudna.

En sådan förmån måste anses vara af stor betydelse för såväl jordbruket som industrin, emedan den i många fall medgifver vattnets användande utan föregående undersökningar och således utan den tidsutdrägt och de kostnader, som häraf förorsakas. För att något allmänt intresse ej må kunna genom vattnets afledande kränkas, har komitén upptagit uttryckligt stadgande derom att förändring af vattnets läge och djup ej får ske om kungsådra derigenom skulle försämras.

3 §.

Genom långsamt skeende uppgrundning af vattendragen kunna skadliga öfversvämningar vållas samt hinder uppstå för de intressen, kungsådran har att tillgodose. Enhvar, som af uppgrundning kan lida men, bör derför ega *rättighet* att verkställa nödiga rensningsarbeten för vattendragens bibehållande. Särskildt tillstånd till utförande af sådana arbeten bör enligt komiténs tanke icke erfordras. Men i de fall, då för ändamålet gräfning inom annans område blir nödvändig, skall denne på förhand härom underrättas, på det han måtte blifva i tillfälle att kontrollera det rensningen icke värkställes utan skäl eller i vidsträcktare omfattning än för vattendragets bibehållande vid dess naturliga läge och djup är erforderligt. Med rättigheten till rensning måste ock vara förenad möjlighet att på närmaste strand eller å annat lämpligt ställe i närheten upplägga de ämnen, som härvid upptagas, dock emot ersättningsskyldighet för vållad skada, på sätt jemväl af komitén föreslagits i fråga om dikning och annan vattenafledning för jords odling.

Någon *skyldighet* att deltaga i arbeten för vattendragens rensning har komitén deremot trott sig icke böra förorda. Väl innehåller 18 § i 1868 års förordning förpligtelse för alla, som vid större eller mindre rinnande vattendrag hafva egor eller der nyttja fiske eller farled eller ock deraf draga annan fördel, att i fall af behof årligen befria dessa vattendrag från vindfällen eller andra tillfälliga hinder. Svårigheten att efter enhvars nytta fördela sådant rensningsarbete har dock enligt all sannolikhet varit orsaken till att

sagda föreskrift i allmänhet icke tillämpats; och då egentligt muddringsarbete ej heller kan inbegripas under antydda rensningsskyldighet, synes densamma i ingen händelse kunna blifva af nämnvärd betydelse. Säkrare än genom tvångsåtgärder torde ändamålet, att bibehålla vattendragen vid deras förra läge och djup, ernås genom komiténs förslag att i lag yttryckligen medgifva rättighet till rensning i vattendrag för alla, som af uppgrundning lida men. De, som ega likartade intressen, skola tvifvelsutan sammansluta sig för att utföra ifrågavarande arbeten i den mån de äro nödiga och nyttiga, hvarutom större rensningsarbeten synas böra dels af statsverket utföras, dels med allmänna medel understödas.

4 §.

Förändringar i vattendragen kunna understundom hafva till påföljd att vattnet bryter sig ur sitt gamla läge och tager en ny riktning. Ur stadgandena i 12 kap. 4 § Jordabalken torde den slutsats måsta dragas, att om sådan förändring berott uteslutande af naturförhållanden, den, till hvars egoområde vattnet flyttat sig, omedelbart inträder i strandeganderättens utöfning. Följden häraf blefve således, att egaren af vattnets förra bädd skulle förlora all rätt till vattnet och sålunda äfven rätten att återföra detsamma, i öfverensstämmelse hvarmed egaren af den nya bädden ej heller vore befogad att genom vattenafloppets stängande befria sig från en för hans jord skadlig öfversvämning. Då ett sådant förhållande icke kan anses med billighet förenligt, har komitén föreslagit att den, som genom förändringen blifvit lidande, skall ega rätt att återföra vattnet till dess förra bädd, dock blott efter dertill i vederbörlig ordning utverkadt tillstånd, på sätt i 29 § stadgas. För att möjliggöra odlingar i den äldre fåran äfvensom vattnets tillgodogörande i dess nya lopp, har föreskrift intagits, att ifall två år förflutit från det förändringen inträdde, ersättning skall gifvas för all efter sagda tid nedlagd kostnad, som genom vattnets återförande blefve utan nytta. Sådan ersättningsskyldighet torde i de flesta fall föranleda ett påskyndande

af återförandet, der det öfverhufvud kan ifrågakomma. Till undvikande af osäkerhet i eganderättsförhållandena för all framtid har derjemte föreslagits en preskriptionstid af tio år, efter hvars utgång något återledande af vattnet icke vidare finge ega rum.

II Kap.

5—7 §§.

Huru lagstiftningen rörande kungsådra utvecklat sig till den ståndpunkt, som intages af 1868 års förordning om vattenledningar och vattenverk, har komitén ofvan framhållit. De i 11—13 §§ af sagda förordning ingående stadganden i ämnet hafva i det närmaste oförändrade bibehållits och hänvisning endast gjorts till de af komitén förordade nya bestämmelser angående rätt att i vissa fall stänga eller ändra kungsådra. Medgifvandet att hålla små, till farled och flottled icke användbara vattendrag helt och hållet stängda har likväl bortlemnats, enär flottning af skogsalster kan verkställas i hvarje äfven det minsta vattendrag. Föreskriften om kungsådras öppenhållande till en tredjedel af vattnets bredd synes åter lemna möjlighet för den tolkning, att kungsådras läge och bredd kunde vexla efter vattendragets olika höjd vid skilda tider af året. Komitén finner visserligen gällande lag böra förstås så, att vattendragets bredd vid normalt vattenstånd bör vara för kungsådran bestämmande. Till undvikande af otydlighet har dock uttrycklig föreskrift införts derom, att kungsådras bredd skall beräknas efter vanligast förekommande lågt vattenstånd. Någon svårighet att finna detta vattenstånd kan ej förutsättas, då befolkningen i närheten af vattendraget i de flesta fall bör kunna meddela tillfredsställande upplysningar härom och ledning tillika vinnes af de märken, vattnet lemnat å stränderna samt af vegetationen å densamma.

Särskilda bestämmelser angående farled äro enligt komiténs åsigt icke nödiga då förslaget innehåller att, der ej genom privilegier annorlunda föreskrifvits, kungsådra skall

finnas i hvarje vattendrag. Fråga har väl blifvit väckt huruvida icke lagstadganden erfordrades rörande rätt att för kommunikationer begagna enskildt vattenområde. Men då gängse sed varit att sjöfarten icke behöft hålla sig inom gränserna för kungsådra, synes föreskrift i antydt syfte kunna tillsvidare i lag undvaras, helst tänkbart är att uttryckligt medgifvande om rätt att för båtfart begagna den enskildes vattenområde i något fall kunde leda till missbruk. Deremot har komitén ansett nödigt intaga stadgande om rätt till expropriation för utvidgande af farled, der kungsådra finnes, eller för inrättande af farled, flottled eller fiskväg i vattendrag, der egaren genom särskilda privilegier berättigats stänga kungsådran. Och enär genom konstgjorda anstalter för flottning samt fiskens upp- och nedgång expropriation af vattenverk i vissa fall kunde undvikas, har komitén föreslagit att den, som på grund af privilegier håller vattendrag stängdt, icke eger motsätta sig anbringandet af flottningsrännor och fisktrappor, om nyttan af desamma pröfvas blifva dubbel mot den skada och olägenhet de åstadkomma och ersättning härför gifves med fulla beloppet och hälften derutöfver.

III Kap.

8—9 §§.

Vattenledningar för jords bevattning genom öfversilning, som i andra länder äro ganska allmänna och af stor betydelse för jordkulturen, hafva i Finland förekommit endast såsom experiment. I sydliga länder, der den höga temperaturen åstadkommer hastig afdunstning och deraf följande torka, användes bevattningen för att tillföra jorden nödig fuktighet, hvaremot densamma i nordligare trakter förnämligast har till ändamål att genom närande beståndsdelar, som af vattnet qvarlemnas, utgöra ett jordförbättringsmedel särskildt för ängar.

Att denna redan genom 1868 års förordning om vattenledningar och vattenverk gynnande kulturmetod här icke

vunnit större utbredning kan ej vara en följd ensamt af anläggningarnas dyrbarhet, utan måste hafva sin grund främst deri, att vattendragen icke lika allmänt eller i samma grad, som förhållandet torde vara i andra bördigare länder, medföra ämnen, af hvilka ängsvattningens välgörande verkningar i väsentlig mån äro beroende. Oftare än öfversilning har ett annat slag af bevattning eller den s. k. öfverdämningen för gräsväxtens befordrande blifvit försökt. Denna metod, att genom uppdämning inleda vattnet å låglända ängsmarker och hålla det der stillastående intill dess medföljande uppslamningar hunnit afsätta sig, kan i regeln användas endast vid de minsta vattendragen, der skada genom dämningen icke kan ifrågakomma. Af väsentligare betydelse är den i Österbotten förekommande odlingsmetod för mossars förändrande till ängsmark derigenom att mossen under några på hvarandra följande år sättes under vatten, hvilket under vintern får bottenfrysa, dervid mossen sammanpackas och jemnas genom isens tyngd, hvarefter vattnet under sommaren får qvarstå för att påskynda förruttnelsen af mossväxterna.

De i 7 och 8 §§ af 1868 års förordning förekommande stadganden rörande vattenledningar för jords bevattning har komitén funnit i hufvudsak tillfyllestgörande. Här medgifves rätt äfven för annan än strandegare att tillgodogöra sig öfverflödsvattnet i sjöar och andra vattendrag samt att utföra ledningar öfver annans egor. Någon tvångsrätt för deltagande i bevattningsföretag finnes deremot icke i gällande lag medgifven, och synes jordegare, öfver hvars mark vattnet ledes, ej heller för framtiden böra åläggas att mot sin vilja ansluta sig till sådant företag, äfven om anstalterna kunde af honom med fördel begagnas.

Då rättigheten till vattenledning för bevattningsändamål icke bör göras beroende af jordens beskaffenhet, har åt nugällande stadganden, som hänföra sig endast till förbättringar å odlad mark eller beteshage, gifvits en mera allmän affattning. Angående den ordning, i hvilken jordegare äro berättigade att tillgodogöra sig öfverflödsvattnet i vattendragen, der det finnes otillräckligt för alla, hafva jemväl närmare bestämmelser blifvit införda.

10 §.

För städer och andra mera befolkade orter är det af största betydelse att på nära håll kunna förse sig med tjenligt vatten i tillräcklig mängd. Vattenledningar för sådant ändamål synas derför böra genom lag befordras och, med hänsyn till desammas inflytande på allmänna hälsotillståndet, rättighet till vattentag medgifvas äfven der men kan annan tillskyndas, i hvilken händelse ärendet bör behandlas i den för expropriation föreskrifna ordning. Känbar olägenhet kunde vållas jordegare om ovilkorlig expropriationsrätt medgifves till mark öfver hvilken ledningen föres, särskildt om dennes egare önskade inhägna det exproprierade området. Å andra sidan är det tänkbart att stad eller menighet, som inrättar vattenledning, kunde finna med sin fördel förenligt att inlösa en smal jordremsa i stället för att utgifva skadestånd hvarje gång ledningen måste upptagas. Jordegare synes dock böra tillåtas att motsätta sig expropriation af jord för sjelfva ledningen i händelse han önskar medgifva densammas inrättande utan allt anspråk på ersättning för skada och olägenhet häraf.

Att åt enskilde medgifva tvångsrätt för vattenledningar till husbehof har komitén ansett sig icke böra förorda då vatten för sådant ändamål i regeln kan erhållas genom brunnar.

IV Kap.

12—15 §§.

För häri ingående stadganden om rätt att bygga vattenverk samt att i vissa fall utsträcka fördämningar öfver kungsådra har i den föregående allmänna motiveringen redogjorts. En lösning, som fullt kunde tillfredsställa alla af dessa frågor berörda, torde icke vara möjlig. Härtill äro intressena altför stridiga. De af komitén föreslagna utvägarna för ett

bättre tillgodogörande af vattenkraften i strömfallen måste dock medföra industrin väsentliga fördelar, utan att kommunikationernas, virkesflottningens, fiskerinäringens och jordbrukets intressen derigenom blifva i nämnvärd grad åsidosatta. Rättigheten att på egen grund verkställa utgräfning i strömfall och att uppdämma vatten å annans egor, äfven om ringare skada deraf kunde uppstå, öppnar redan möjligheter, som för vattenverksegare kunna blifva af stor betydelse. Ännu vigtigare äro medgifvandet att, der farled icke förekommer, hålla kungsådran i strömfall stängd genom fasta dambyggnader äfvensom stadgandet att rätt till provisionela dambyggnader kan en gång för alla beviljas. Å andra sidan utgöra föreskrifterna om konstgjorda fiskvägar och stockflottningsrännor äfvensom särskildt den ökade förpligtelsen till skadestånd fullt tillräckligt skydd för de af kungsådran beroende intressen. En del af komiténs ledamöter hafva väl uttalat betänkligheter mot att i något fall tillåta fasta fördämningar öfver kungsådra, men likväl förenat sig om pluralitetens förslag, sedan jemväl framtida farledsintressen blifvit skyddade genom stadgandet om vattenverksegares skyldighet att undanskaffa dambyggnad från kungsådran såsnart denna af guvernör pröfvas böra till farled användas.

På sätt tidigare framhållits har komitén föreslagit att bestämmandet af vattenhöjden för provisionel dams utläggande skall grundas på medelvattenståndet den 15 augusti under föregående tioårsperiod. Der tillförlitliga annotationer rörande vattenhöjden icke äro att tillgå, måste omförmälda vattenhöjd pröfningsvis fastställas. Frågan huruvida den fastställda dämningshöjden skall blifva gällande för all framtid eller blott tillsvidare och intilldess ändrade förhållanden kunna påvisas har varit föremål för meningsskiljaktigheter inom komitén. Å ena sidan har anförts att jordkulturen skulle i väsentlig grad hämmas om, oaktadt allmänt inträdande lägre vattenstånd, egare af vattenverk kunde bibehållas vid rättigheten att genom provisionela dammar öfver kungsådran hålla vattennivån vid en på grund af tidigare förhållanden bestämd höjd. Deremot har af pluraliteten

framhållits, att då vattenkraftens användande i industrins tjenst och bibehållandet af nivåförhållandena i vattendragen erkänts vara intressen af stor betydelse jemväl för det allmänna, jordegare skäligen ej kan göra anspråk på att för åtkommande af nya tillandningar utan godtgörelse minska drifkraften för befintliga vattenverk. Der större torrläggningsarbeten ifrågakomma finnes utvägen att i laga ordning söka ändring eller utrifning af verk, som utgöra hinder härför. Komiténs flertal har derföre förenat sig om åsigten, att dämningshöjden icke bör göras beroende af framtida vexlingar i vattenståndsförhållandena.

16 §.

16 § innehåller stadganden om tillgodogörande af vattenkraften i de fall då vattnet eges af en samfällighet och icke utan förfång för intressenterna kan skiftas. Enhvar delegare tillkommer sjelffallet initiativ i fråga om sådan samegendoms användande. Men derest öfriga intressenter icke förena sig om föreslagen anläggning af vattenverk, har det synts komitén billigt att en eller flere delegare tillåtas produktivt tillgodogöra sig den vattenkraft, som i annan händelse blefve oanvänd. Förbehåll hafva härvid gjorts att verket skall kunna byggas utan betydligare skada för andra i samfälligheten delaktige, att dessa böra ersättas jemväl för vattenkraftens begagnande och att viss tid, icke öfverstigande femtio år, skall utsättas, efter hvars förlopp samfälligheten i dess helhet åter äger inträda i besittning af det gemensamma vattnet. Kunna intressenterne icke enas om dessa vilkor, böra tvistepunkterna öfverlemnas till domstols pröfning och afgörande. Inom komitén har väl ifrågasatts huruvida icke lämpligare vore att den administrativa myndighet, som eger bevilja tillstånd till anläggning af vattenverk, tilladés befogenhet att afgöra jemväl frågor om rättighet att på nyttigaste sätt använda gemensam vattenkraft. Häremot talar likväl principen att rättstvister icke i någon händelse böra ankomma på administrativa myndigheters afgörande.

17—19 §§.

En tvungen gemensamhet i afseende å vattnets begagnande kan uppstå jemväl då strömfall ligger emellan stränder, som tillhöra olika egare, om nemligen vattenkraften icke kan af någondera strandegaren tillgodogöras utan att dammen bygges tvärsöfver vattendraget eller åtminstone utöfver den andras egogräns i vattenbädden. Den ena strandegaren bör vid sådant förhållande icke kunna förhindra grannen att draga nytta af sin andel i vattnet, äfven om han sjelf ej vill begagna sin del, utan måste vara förpligtad att lemna nödigt utrymme i vattendraget till dammens fullbordande och, der så erfordras, plats å stranden till damfäste, under förutsättning likväl att synnerligt men häraf icke uppstår och att full godtgörelse erhålles såväl för upplåtelse af mark till damfäste som ock för den skada och olägenhet dambyggnaden kan åstadkomma.

Förena sig strandegare å ömse sidor om strömfallet att gemensamt uppföra dammen, uppställer sig främst frågan huru vattenmassan skall emellan dem fördelas. Den omständighet att ingendera kan tillgodogöra sig det öfver hans grund framlöpande vattnet genom dambyggnad på eget område och svårigheten att rättvist fördela en vattenmassa, som uppsamlas af gemensam dam, har föranledt komitén till frångående af den i förslagets 1 § uttalade allmänna princip och att i detta speciela fall förorda vattenmassans delning i jemna lotter mellan hvardera strandegaren. Till förekommande af drifkraftens förspillande har derjemte stadgats att, der endast endera vill bygga dammen, denne skall vara berättigad att nyttja jemväl den andres lott i vattnet. Detta medgifvande åsyftar likväl icke att beröfva någon hans lagliga andel i strömfallet, utan bör han ega rätt att, närhelst han så för godt finner, sjelf begagna sin hälft af vattenmassan. Vill strandegare sålunda draga nytta af uppdämningen, bör han dock godtgöra den andre för dammens byggnad och taga del i kostnaderna för dess underhåll. Gör han anspråk på hela den honom tillkommande andel i vattnet, eller hälften, är det uppenbart att han också måste

öfvertaga halfva beloppet af alla de kostnader, hvilka icke utgått i form af årliga afgifter. Mera tvifvelaktigt är huru skyldigheten att deltaga i anläggnings- och underhållskostnaden skall bestämmas om andra strandegaren önskar begagna endast en mindre del af vattenmassan. Då fäste å annans grund utgör vilkoret för möjligheten att tillgodogöra sig vattenkraften, är väl dammen för hvardera strandegaren lika nödvändig. Storleken och fastheten måste emellertid i väsentlig mån rättas efter den större eller mindre vattenmassa, dammen skall uppsamla, hvarför komitén ansett det vara med billighet mest öfverensstämmande att ersättnings- och underhållsskyldigheten må kunna jemkas efter den andel i vattenmassan, andra strandegaren för sina ändamål verkligen behöfver.

Genom stadgandena i 16—19 §§ har icke någon ny princip blifvit i lagstiftningen införd. Till sina grunddrag återfinnas desamma i 20 kap. 1 § Byggningabalken, jemförd med 17 kap. 2 § i samma balk, och hafva af komitén endast närmare utvecklats och förtydligats.

V Kap.

21—27 §§.

Att vattenverk icke i något fall får inrättas utan derför i föreskrifven ordning utverkadt tillstånd har tidigare framhållits. Ändamålet härmed är i främsta rummet att förebygga skada för allmänna och enskilda intressen genom planlösa anläggningar. Dämningsvilkoren måste derföre af sakkunnig person efter noggrann förundersökning å stället föreslås och vid tillståndets meddelande fastställas. För vattenverksegare innebär tillståndet garanti att verket icke behöfver rifvas äfven om detsamma befunnes vålla skada, som på förhand icke blifvit förutsedd, hvaremot, på sätt jemväl tidigare antydts, gällande lags föreskrift, att ersättning för sådan skada ej skall ifrågakomma, blifvit af komitén utesluten.

Den föreslagna proceduren för tillståndets ansökande och meddelande öfverensstämmer i hufvudsak med nu gällande stadganden i ämnet och de bestämmelser, som i första delen af komiténs förslag upptagits angående tillstånd till sjöfällnings- och invallningsarbeten. Af en ledamot har påyrkats intagande af föreskrift derom att Guvernör, innan förordnande om syn för vattenverks anläggning meddelas, skall pröfva sökandens eganderätt till vattendraget och anläggningsstället, i hvilket afseende utredning härom borde ansökningen bifogas. Sådan pröfning skulle jemväl tillkomma den utsedde förrättningsmannen, hvilken egde inställa syneförrättningen ifall eganderätten icke blifvit tillförlitligen utredd. Då eganderättsförhållanden ej i någon händelse få göras beroende af administrativa myndigheters pröfning, har komitén ansett skäl icke förekomma att frångå den i 31 § af 1868 års förordning uttalade princip att frågor om sökandens rätt till vattendraget och anläggningsstället kunna upptagas endast ifall invändning härom göres af sakegare, i hvilken händelse ärendet i denna del skall till laga domstol förvisas.

Vid fråga om de föreskrifter, som kunde erfordras till förebyggande deraf att vattenverk skulle förbruka större andel af vattenmassan än detsamma rätteligen tillkomme, har väsentlig meningsskiljaktighet förekommit emellan komiténs tvenne tekniskt bildade ledamöter. Medan den ene velat göra gällande att fastställandet af bredden och tröskelhöjden för inloppsarean till vattenrännan utgjorde tillräckligt skydd i antydt afseende, har af den andre framhållits att nämnda omständigheter icke vore tillfyllestgörande för att med erforderlig noggrannhet bestämma den vattenmassa, som får afföras genom rännorna. Särskildt om komiténs förslag beträffande utsträckt rätt att öfver kungsådran inrätta fasta och provisionela fördämningar blefve lag och vattenverk på ömse sidor om strömfall sålunda mera än förr komme att begagna sig af gemensam dam öfver hela vattendraget, vore det enligt den sistnämndes åsigt af vigt att reglera vattenförbrukningen genom föreskrift antingen om vattenrännans

afloppsarea eller ock om antalet och kraften af de motorer ett verk vid tider af lågt vattenstånd finge använda.

Häremot har anmärkts att då bredden och tröskelhöjden för inloppsöppningen är fastställd i öfverensstämmelse med vattenverksegarens rätt att använda vattnet, verkets egare kan låta vattnet störta obehindradt genom nämnda öppning och sålunda äfven bör ega rätt att genom lämplig ränna efter eget val leda detsamma till flere eller färre motorer. Att vattenafledningen kunde ökas genom någon slags sugning, åstadkommen medels tillagda turbiner, saknade hvarje stöd uti lagarna angående vattnets rörelse. Visserligen inverkade rännans lutning, materialet hvaraf den var bygd äfvensom konstruktionen af densamma i någon mån på den aledda vattenmängden. Dessa sistnämnda omständigheter, särskildt lutningsförhållandet, komme dock utan närmare bestämmelser i lagen att regleras af vattenverksegaren, hvilken icke kunde finna det med sin fördel förenligt att genom alltför stor lutning på rännan minska den för motorernas drifvande användbara fallhöjden.

Efter det komitén inhemtat sakkunniges utlåtande i denna fråga och desse i hufvudsak förenat sig om senast nämnda uppfattning, men tillstyrkt upptagandet af rännans lutning bland de omständigheter, hvilka borde vid förundersökningen särskildt beaktas, har komitén funnit föreskrift om vattenrännans afloppsarea samt om antalet och kraften af motorerna icke erfordras, utan inskränkt sig till stadgandet att, jemte bredden och tröskelhöjden för inloppsöppningen till vattenrännan, äfven lutningen af denna ränna samt öfriga vilkor, som beträffande densamma kunna vara af omständigheterna påkallade, skola vid tillståndets meddelande bestämmas.

28 §.

I fråga om proceduren vid ombyggnad af vattenverk, som förut i laga ordning tillkommit, har komitén ansett sig böra förorda införandet af en ny princip. 1868 års förordning om vattenledningar och vattenverk innehåller i 33 § föreskrift att, der vattenverk af olika ändamål och beskaffen-

het skall i det förras ställe inrättas, särskildt tillstånd härtill bör utverkas äfven om vattendämningen genom sådan ombyggnad icke skulle förändras. Bibehållande af detta stadgande kunde motiveras endast genom ofvannämnda förutsättning att vattenförbrukningen vore beroende af motorernas antal och styrka. Men då komitén icke anslutit sig till denna uppfattning, har i konseqvens härmed föreslagits att tillstånd till ombyggnad af vattenverk må fordras endast i händelse vilkoren för uppdämningen behöfva ändras.

29—30 §§.

Här uppräknas de särskilda i förslaget omnämnda arbeten, hvilka komitén ansett vara af den betydelse att tillstånd till deras utförande bör utverkas i samma ordning, som för anläggning af vattenverk är stadgad, hvarjemte hänvisning gjorts till de i första delen af komiténs förslag intagna föreskrifter om tillstånd till sänkning af sjö eller ström för jords odling eller förbättring.

VI Kap.

31 §.

I 33 § af 1868 års förordning stadgas att, der vattenverk blifvit anlagdt på grund af ett i föreskrifven ordning meddeladt utslag, som vunnit laga kraft, och i öfverensstämmelse med deri fastställda vilkor, egare icke är skyldig att ansvara för de skador, anläggningen derefter kan anses förorsaka öfver- eller underbyggare. De skäl, hvilka föranledt komitén till afvikelse från nämnda princip, hafva i den allmänna motiveringen framhållits. Förslaget om rätt för enhvar, som genom vattenverksbyggnad tillfogas skada, att inom viss tid efter det anläggningen slutförts göra sina ersättningsanspråk gällande eger motsvarighet i särskilda andra länders vattenrätts lagar, och norska lagen i ämnet innehåller i 70 § stadgande om enahanda preskriptionstid

för skadestånds utsökande, som den af komitén föreslagna, eller tio år.

32 §.

Då tillstånd meddelas till anläggning af vattenverk, skall enligt förslaget föreskrift gifvas om den höjd, vid hvilken vattenståndet får hållas genom fasta och provisionela fördämningar; och der utgräfning i strömfall kunde möjliggöra vattnets sänkande, bör jemväl gräns härför fastställas. Såsnart vattnet stigit eller fallit utöfver de angifna gränserna, skola erforderliga åtgärder af vattenverksegaren omedelbart vidtagas för att såvidt möjligt hindra ett fortfarande stigande eller fallande. Der höjdpunkten för dämningen blifvit öfverskriden, böra alla föreskrifna inrättningar för vattnets aflopp omedelbart öppnas. Fall måste visserligen inträffa då vattnet detta oaktadt stiger öfver medgifven dämningshöjd; men för dylika verkningar af naturförhållanden kan vattenverksegaren ej göras ansvarig. Äfven i vattendrag, der dambyggnader icke förekomma, vållas ej sällan öfversvämningar i följd af starkare vårflod.

Emellertid finnas äldre verk, för hvilka någon dämningshöjd icke blifvit fastställd, och för dessa fall har i förslaget bibehållits stadgande om damlucka, sålunda dock att dess öppenhållande icke inskränkts till viss tid, såsom i nugällande lag, utan gjorts beroende af behofvet. Är damluckas storlek ej i laga ordning bestämd, tillkommer det vattenverksegaren, derest han vill undgå skadeersättnings skyldighet, att tillse det öppningen ej är för ändamålet otillräcklig.

33 §.

Stadgandena om vattenståndsmätare afse möjliggörandet af en lätt kontroll deröfver, att föreskrifna gränser för vattnets dämning eller sänkning icke öfverskridas, hvarutom desamma underlätta statistiska anteckningar rörande vattenhöjden.

Inom komitén har har yrkande framstälts att i denna § borde intagas föreskrift, att egare af vattenverk derstädes skall hålla sina åtkomsthandlingar till vattendraget och an-

läggningsstället tillgängliga för enhvar, som vederbör. Ett sådant stadgande har komitén ej ansett lämpligt. Intet giltigt skäl finnes att ålägga vattenverksegare, mera än hvarje annan fastighetsegare, skyldighet att hålla sina åtkomsthandlingar på viss ort. Vore vattenverksegare förpligtad att förete nämnda handlingar för enhvar, som tror sin rätt kunna af anläggningen beröras, skulle dessutom möjlighet öppnas för vederdelomän att oskäligt besvära vattenverksegare. I många fall finnes icke heller möjlighet att prestera eganderättshandlingar, då särskildt i fråga om qvarnställen rättigheten ej sällan är grundad på urminneshäfd.

34 §.

Här upptagna skyldighet för vattenverksegare att tillse det affall från industrielt verk icke utsläppes i vattendrag, så att skada deraf pröfvas komma att uppstå, afser att förekomma uppgrundning eller sådan förorening af vattnet, hvarigenom fiskerinäringen skulle skadas eller men för helsotillståndet uppstå. Då sågspån under alla förhållanden inverka skadligt på vattendragen hafva sågverken härvid blifvit särskildt nämnda. Huruvida affall från andra verk åstadkommer skada i antydda afseenden kan vara beroende ej blott af affallets mängd och beskaffenhet utan ock af det vattendrag, vid hvilket verket är beläget, jemte andra tillfälliga orsaker. Anstalterna för affallets uppsamlande kunna ock vara af olika beskaffenhet, hvarför någon allmän föreskrift huru desamma böra inrättas ej är möjlig. Pröfning häraf måste ske särskildt för hvarje verk och har denna pröfning i förslagets 40 § öfverlemnats åt Guvernör i de fall då vattenverksegare uraktlåtit att vidtage tjenliga åtgärder. Härigenom är likväl icke den, som lider skada genom affall, förhindrad att vid domstol söka ersättning för sådan skada, ehvad Guvernör föreskrifvit åtgärd till densammas förekommande eller ej.

35 §.

Uppenbart är att tillstånd till anläggning af vattenverk icke kan begrunda rättighet under obegränsad tid att uppföra

verket. Der förändrade förhållanden inträdt, bör vederbörande distriktsingeniör, såsom bevakare af det allmännas intressen, eller den, som af anläggningen kan lida men, ega rätt att påyrka tillståndets förverkande. Men då vattenståndsförhållandena endast småningom undergå förändring, synes skäl ej förekomma att alltför knappt utmäta den tid, inom hvilken tillstånd till vattenverks anläggning *ovilkorligt* skall vara gällande; och har komitén i sådant afseende föreslagit en tidrymt af tio år.

36 §.

Vattenverk, som lemnas att af sig sjelfva förfalla, kunna vålla betydande olägenheter i vattendragen. Af vigt synes derför vara att i lagen intaga uttrycklig föreskrift derom, att då vattenverk nedlägges, vattendraget skall försättas i dess förra skick eller ock andra tjenliga åtgärder vidtagas till förekommande af skada och olägenhet.

37 §.

Frågan om Statsverkets rätt att för bibehållande af vattenhöjden i farled inrätta dambyggnader har redan i den allmänna motiveringen berörts. Angående detaljbestämmelserna i detta ämne har en ledamot uttalat att expropriation borde få ske ej blott af den för damfäste eller bestående inrättning å annans grund erforderliga mark utan ock af all jord, som genom arbetet komme att sättas under vatten. Då det föreslagna stadgandet hänför sig endast till *bibehållande* af vattenhöjden, synes uttalandet afse godtgörelse för tillandningar, dem jordegare kunnat påräkna under förutsättning att hinder för vattenståndets fortfarande nedåtgående icke blefve lagdt. Att någon ersättning för sådan uteblifven vinst ej kan ifrågakomma finner komitén uppenbart.

38—39 §§.

Här ingå bestämmelser om den handräckning, som kan af exekutiva myndigheter påkallas då olagliga åtgärder företagas i vattendragen eller meddelade föreskrifter rörande

vattenståndets reglerande icke iakttagas. I 39 § upptagas de fall af enklare och mera brådskande natur der handräckning lämpligast lemnas af underordnade exekutorer, hvilka i regeln äro lättare tillgängliga.

Helsingfors, den 12 Juni 1895.

K. W. SULIN.

Osc. Nordqvist. Aug. Fr. Hildén.
Karl Johan Forsberg. Rudolf Elving.
Otto Wrede. Karl Appelberg.

T. J. Boisman.

axim- och Minim-
vattenståndshöjden
järvi och Pyhäjärvi
under åren
1867, 1877–93 —
Vattenregleringskommitén af Ingenjör A. F. Hildén lämnade
uppgifter.

Vedenkorkeuden
ämyydet ja alimmuudet
järvessä ja Pyhäjärvessä
vuosina
1867, 1877–93 —
Insin. A. F. Hildenin Vedenkorkeus-
tiedoista antamien tietojen mukaan.

Maximi vattenstånd i Näsijärvi.
Vedenkorkeuden ylimmyys Näsijärvessä.

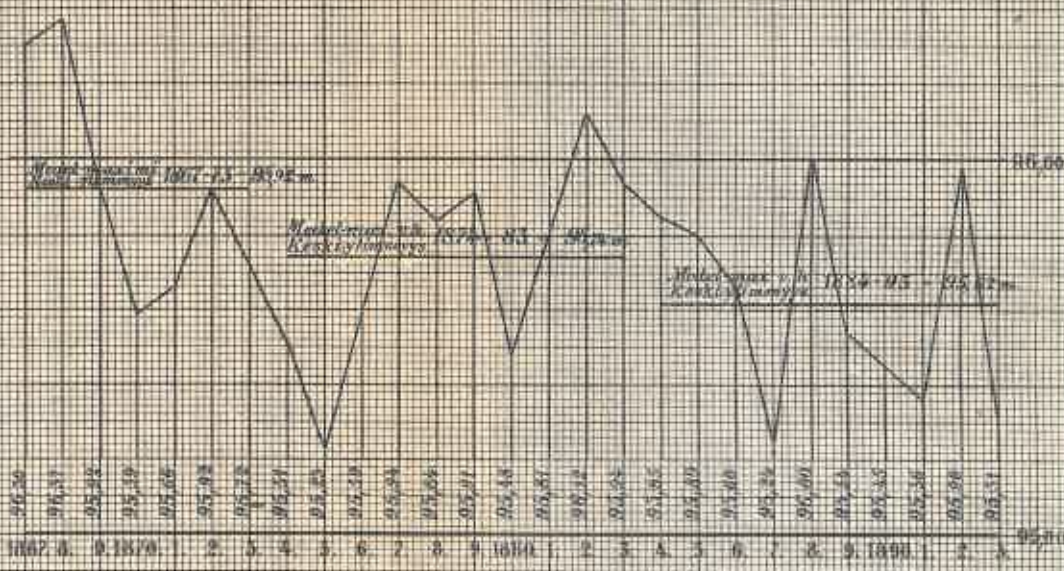

Minimi vattenstånd i Näsijärvi.
Vedenkorkeuden alimmuus Näsijärvessä.

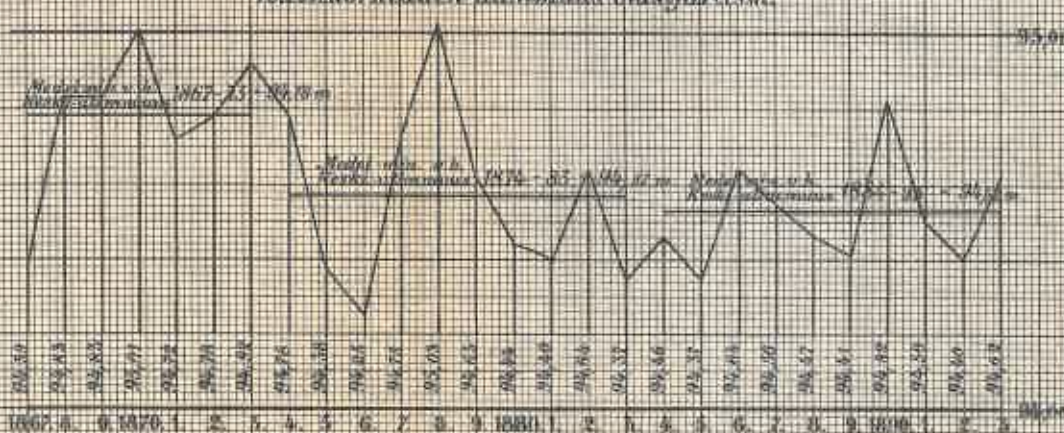

Maximi vattenstånd i Pyhäjärvi.
Vedenkorkeuden ylimmyys Pyhäjärvessä.

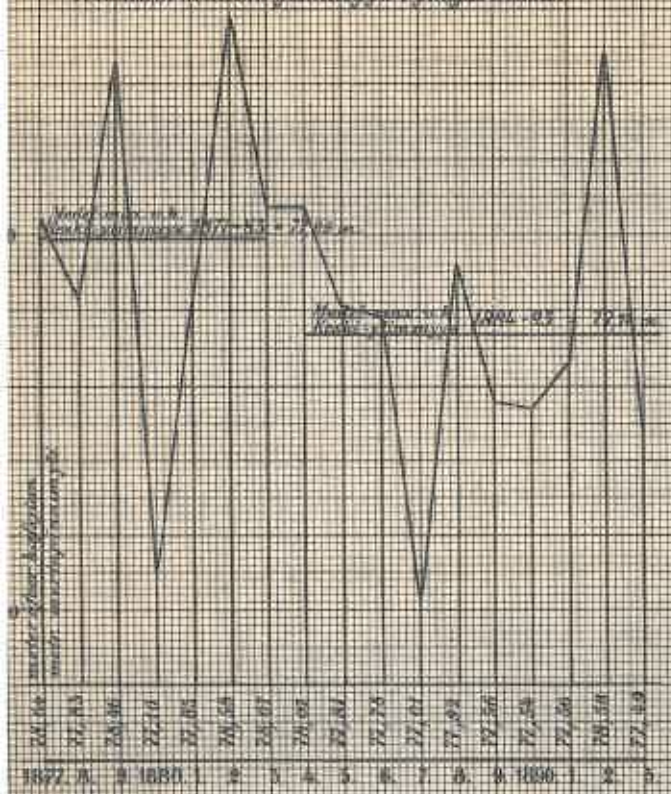

Minimi vattenstånd i Pyhäjärvi.
Vedenkorkeuden alimmuus Pyhäjärvessä.

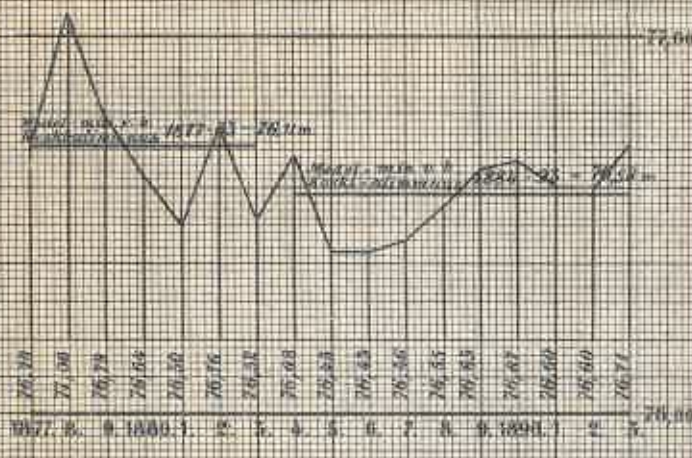

Skala för vattenhöjderna.
Vedenkorkeuden mittakaava. 1 cent. = 1 m.

Helsingfors den 9 April 1895.

Karl Ehrenroth

Vårflodshöjder i Näsijärvi
— 1863-94. —
enligt observationerna vid Murole kanal med rektifikationer på grund af observationerna vid Tammerfors.

Kevättulvien Näsijärvessä
— 1863-94 —
Muroleen kanavalla tehtyjen havaintojen mukaan ojennellut Tampereen koskella tehtyjen havaintojen perustuksella.

Vårflodshöjder i Pyhäjärvi
— 1874-94 —
enligt observationerna vid Tammerfors.

Kevättulvien korkeudet Pyhäjärvessä
— 1874-94. —
Tampereenkoskella tehtyjen havaintojen mukaan.

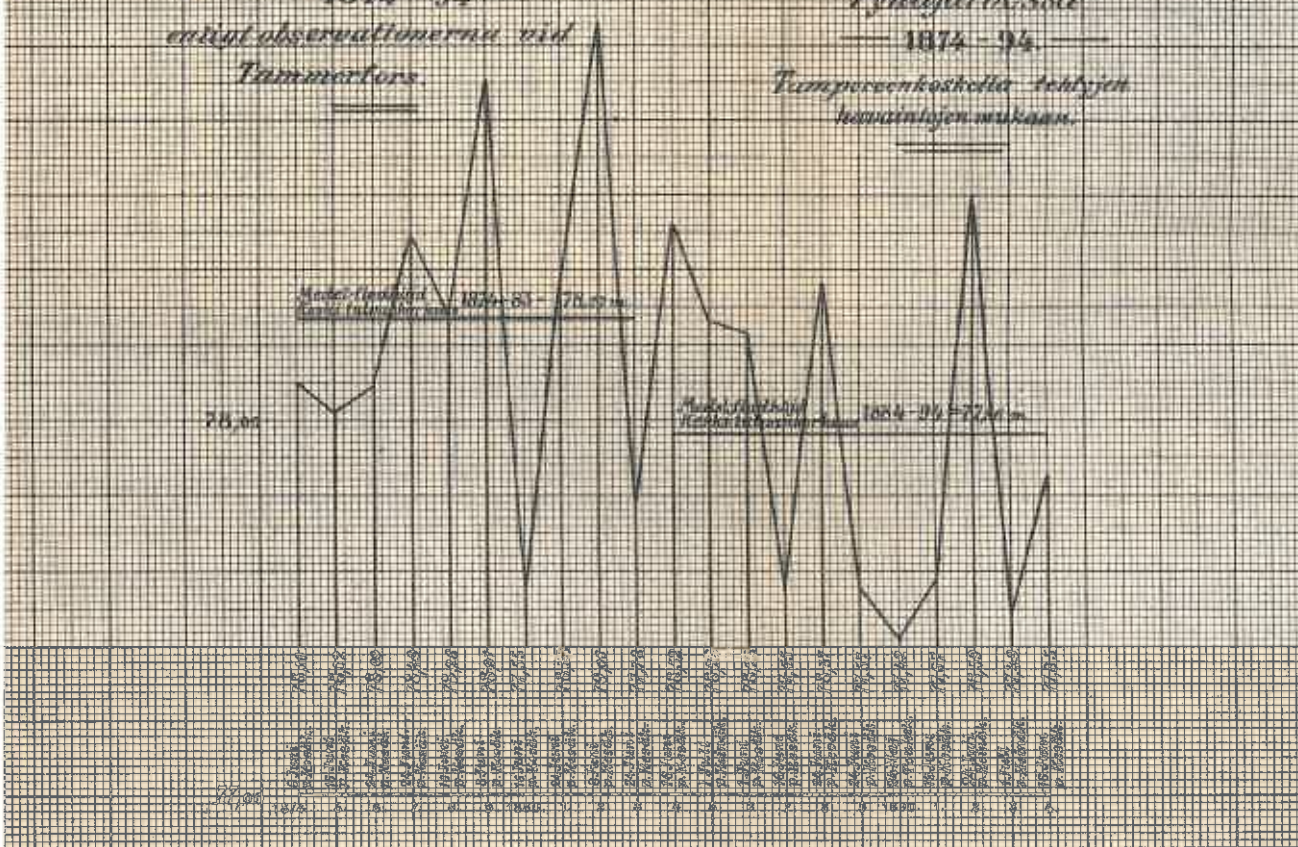

Tammerfors den 16 Februari 1895

[illegible]

Medelvattenståndskurver
samt
Observations maxima och minima
för
— Maj - September —
uti
Keurunselkä, Näsijärvi och Pyhäjärvi.

Keski - vedenkorkeus
sekä
Havaittu ylimmyys ja alimmuus
— Touku - Syyskuussa —
Keurunselässä Näsijärvessä ja Pyhäjärvessä.

Keurunselkä.

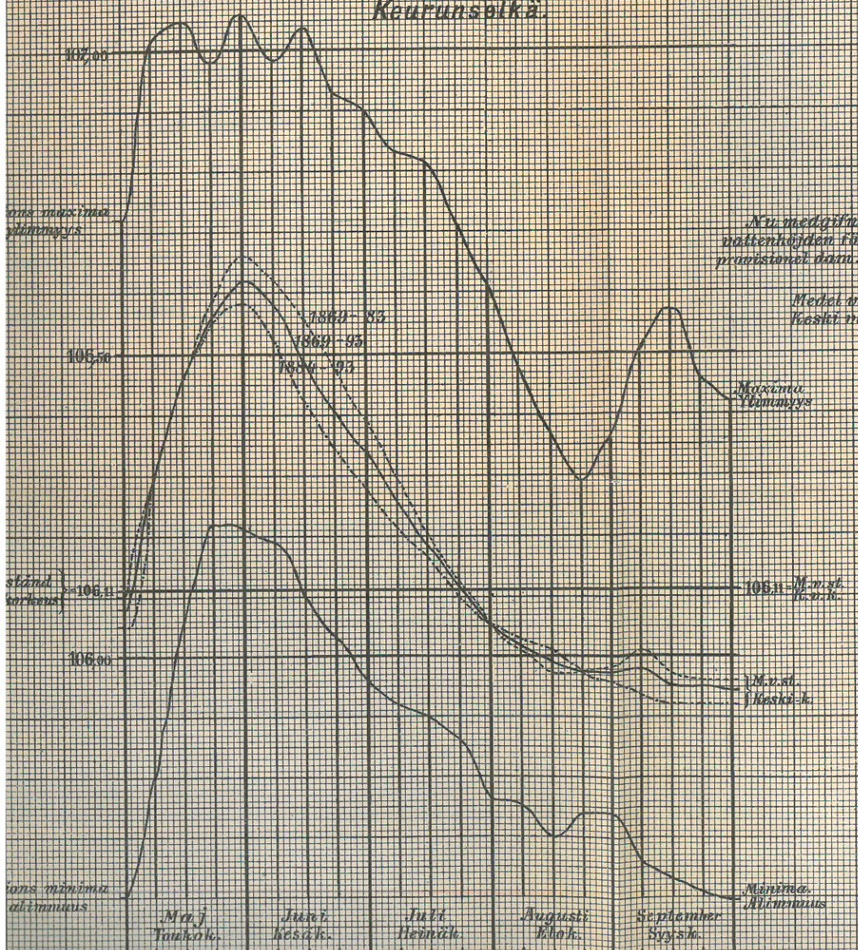

Näsijärvi.

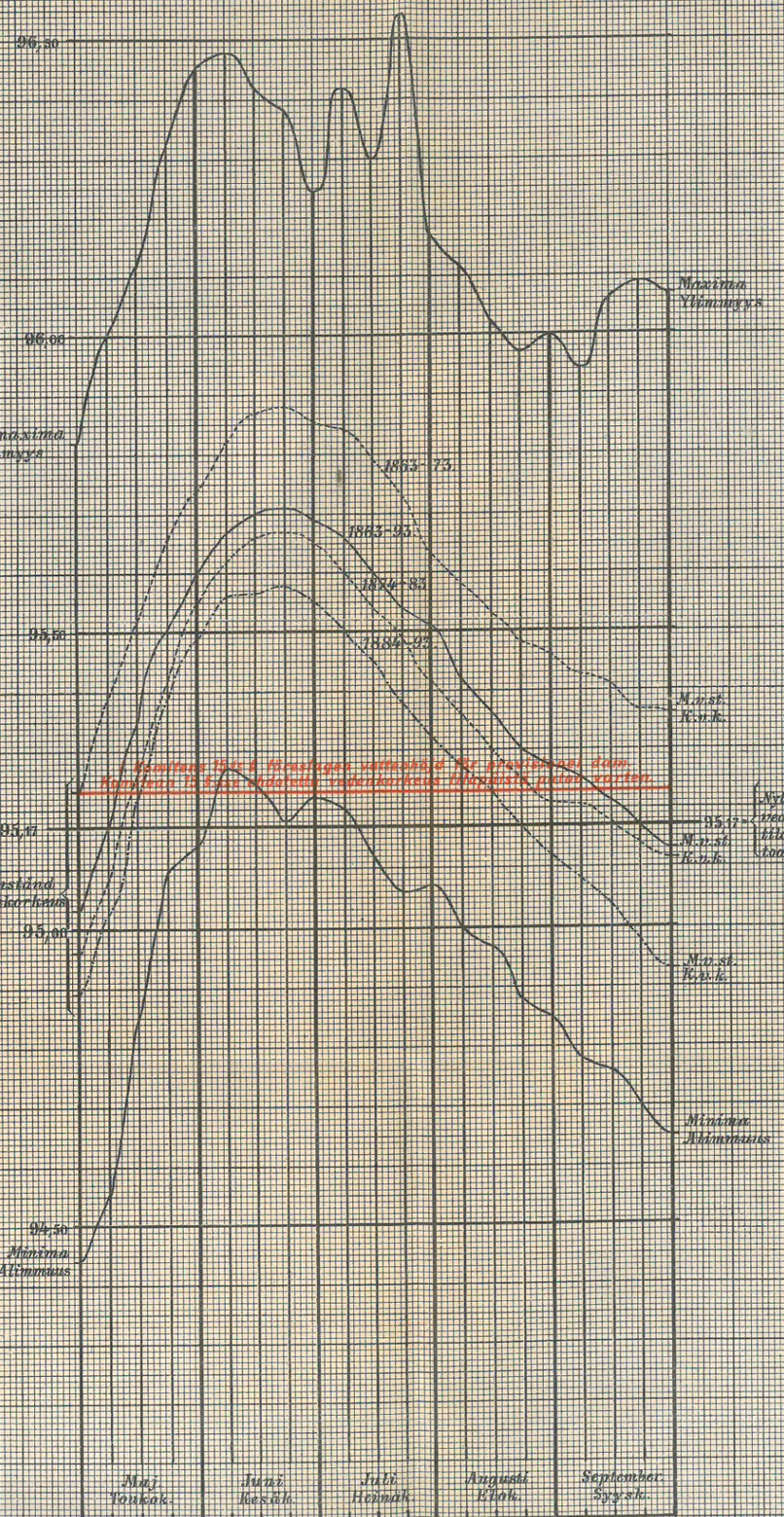

Pyhäjärvi.

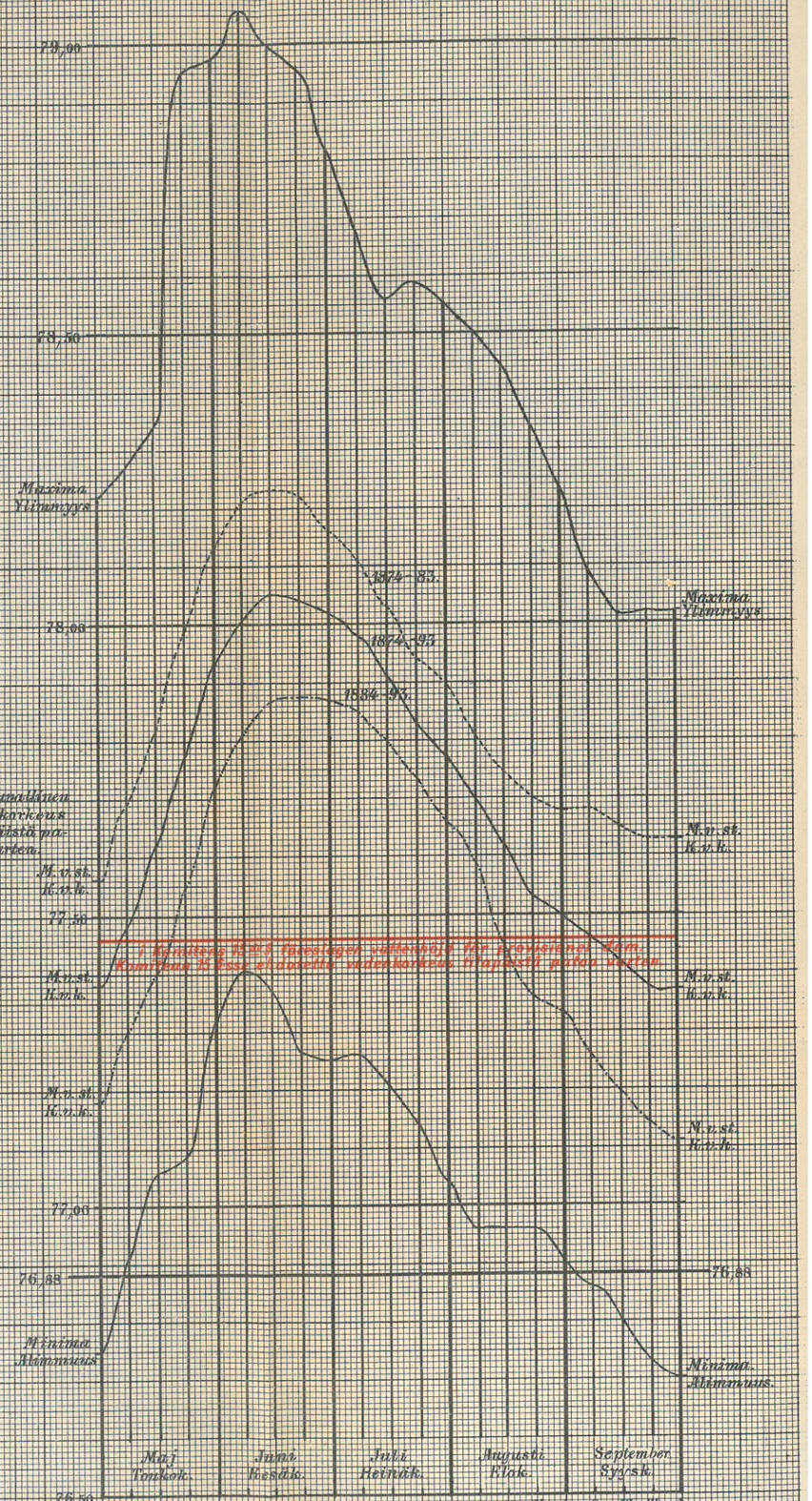

Reservation.

I Kap.

Om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

1 §.

Jordegare vare berättigad att, med de inskränkningar här nedan eller eljest i lag stadgas, *framför andra tillgodogöra sig* det vatten, som finnes på hans grund.

2 §.

Oförändrad.

3 §.

Oförändrad.

4 §.

Oförändrad.

II Kap.

Om kungsådra.

5 §.

I hvarje vattendrag skall kungsådra hållas öppen till en tredjedel af vattnets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd och der djupet är, så att far- och flottled, fiskens upp- och nedstigande samt vattnets tillräckliga aflopp icke stänges eller hindras. *Enhvar vare dock berättigad att*

med båt, annan farkost eller fjellflotta befara annans vattenområde äfven utom kungsådra, om skada, som derigenom tillskyndas någon, behörigen godtgöres.

Uti små vattendrag, som likväl till far- och flottled begagnas, skall kungsådra räknas till åtta meter i djupaste vattnet, ändock att tredjedelen af vattnets bredd är mindre.

För vattnets tillräckliga aflopp skall ock hållas större öppning än en tredjedel, der sådant behöfligt finnes.

6 §.

Oförändrad.

7 §.

Oförändrad.

8 §.

Oförändrad.

III Kap.

Om vattenledning för jords bevattning och för andra ändamål.

9 §.

Oförändrad.

10 §.

Vilja flere jordegare inrätta vattenledning, som i 9 § sägs, och är vattnet otillräckligt för alla, hafve *egaren af grunden, å hvilken vattnet finnes,* företräde framför de andre och sedan den, som eger jord närmare intill vattendraget. Äro fleres egor lika nära vattendraget vare till vattenledning lika berättigade och ankomme, der de ej åsämjas, å domstol att bestämma i hvilken ordning enhvar må vattnet inleda.

11 §.

Vill stad eller annan menighet, *jordegare eller industriidkare* för sitt behof inrätta vattenledning, vare berättigad att för sådant ändamål leda vatten från sjö eller annat vattendrag, *jemväl öfver annans mark,* mot skyldighet att ersätta skada och olägenhet, som deraf uppstå.

Erfordras för ändamålet *derutöfver* bestående inrättning på annans grund eller kan genom vattnets bortledande ur vattendrag men tillskyndas annan, varde, der godvillig öfverenskommelse ej sker, *stad eller annan menighet, men icke enskild jordegare eller industriidkare, berättigad att få* frågan om skyldighet att afstå hvad nödigt är, pröfvad och afgjord i den ordning, som om afträdande af mark för menighets behof finnes stadgadt.

12 §.

Oförändrad.

IV Kap.

Om vattenverk.

13 §.

Oförändrad.

14 §.

För vinnande af erforderlig drifkraft vare likväl den, som vill bygga eller ändra vattenverk, berättigad *att genom åtgärder på egen grund antingen höja eller sänka vattnet, blott verkningarna deraf icke sträcka sig utöfver nämnde grund, till öfver- eller underbyggare på samma sida af vattendraget och der det för öfrigt kan ske så,* att kungsådra fortfarande utan väsentlig olägenhet blir för dermed afsedda ändamål användbar; att *närbyggare på motsatta sidan af vattendraget derigenom icke* går förlustig något fall, som han pröfvas kunna tillgodogöra sig, *eller honom tillhörig odlad eller odlingsbar jord blir vattensjuk eller på annat sätt för odling otjenlig, samt att skada och förlust af förmån,* som i annat afseende *honom* deraf kan tillskyndas, befinnes

vara ringa; dock skall innan tillstånd till anläggningen meddelas skada och olägenhet samt förlust af förmån såvidt görligt är uppskattas samt der så skett ersättas förr än arbetet påbörjas med fulla värdet och hälften derutöfver.

För samma ändamål må jemväl under nu nämnda vilkor och förbehåll *vattnet ledas öfver annans mark, med undantag af tomt eller trädgård,* samt till kungsådra bestämmas annan eller mindre del af vattendraget, än i 5 § stadgas.

15 §.

Uti strömfall, som till farled icke användes, skall det vara obetaget att bygga dam öfver hela vattendraget, under förbehåll angående förlust af förmån samt skada och olägenhet äfvensom dessas ersättande, som i 14 § sägs. Stänges vattendraget sålunda, skall tjenlig inrättning för vattnets tillräckliga aflopp och för flottningens bedrifvande äfvensom fisktrappa eller annan ändamålsenlig fiskväg för befordrande af fiskens upp- och nedstigande af damegaren anbringas och underhållas. Är strömfallet sådant att fisk genom detsamma ej kan uppgå, vare damegaren dock icke skyldig att inrätta fiskväg, hvarutom befrielse från denna skyldighet må damegaren medgifvas jemväl i de fall då i anseende till vattendragets obetydlighet eller af annan orsak endast ringa mängd fisk i detsamma finnes.

Pröfvar Guvernör att kungsådra framdeles bör till allmän farled användas, vare damegaren skyldig att på egen bekostnad undanskaffa dambyggnaden såvidt den blifvit på kungsådran inrättad.

Dam öfver kungsådra må dock ej inrättas i Torneå, Kemi, Ijo, Simo och Uleå elfvar ej heller i Kumo elf från dess utlopp till Nokia fors, i Kymmene elf från utloppet till Anjala fors eller i Wuoksen från dess mynning till Imatra fall.

16 §.

Der i ett strömfall farled icke finnes eller på tider då sådan icke allmännare begagnas, vare egare af vattenverk berättigad att till förekommande af brist på nödigt drif-

vatten under vilkor angående skada och olägenhet samt förlust af förmån äfvensom dessas ersättande, som i 14 § sägs, med provisionel dam afstänga antingen hela eller så stor del af vattendraget, som för verkets drift erfordras; dock skall höjden, hvarutöfver vattnet icke får uppdämmas, bestämmas att gälla till dess förändrade förhållanden påkalla en ändring deri. Då vårfloden vidtar och i hvarje fall före islossningen skall sådan dam undanskaffas, men om vanligen förekommande lågt vattenstånd derförinnan icke inträdt på öfre sidan af dammen, skall den så mycket tidigare undanskaffas, att ett sådant lågt vattenstånd pröfvas der före sagde tid kunna inträda. Bygges dammen i vattendrag, der flottning bedrifves, skall af vattenverksegaren tjenlig ränna för flottningen anbringas och underhållas den tid flottning får i vattendraget verkställas. Utsättes dammen före den 1 December vare om fiskväg lag, som i 15 § sägs, och *skall samfärdseln äfven af damegaren på tjenligt sätt möjliggöras.*

Uti de vattendrag, som i 15 § uppräknas, må dock provisionel dam ej inrättas före den 1 December.

17 §.

Oförändrad.

18 §.

Är strömfall så beskaffadt, att för dess tillgodogörande *egarene af grunden på ömse sidor af vattendraget* hafva af nöden dambyggnad, hvar på den andres grund, bjude då den, som bygga vill, den andre att gemensamt dammen bygga och nyttja. Vill denne ej i dambyggnaden deltaga, vare likväl pligtig nödigt damfäste lemna, der domstolen pröfvar sådant kunna ske utan synnerligt men. *Dock skall ersättning för upplåtelse af mark till damfäste så ock för skada och olägenhet samt förlust af förmån, som af dambyggnaden kan tillskyndas någon, gifvas på sätt i 15 § sägs.*

19 §.

Oförändrad.

20 §.

Vill endera bygga dammen men den andre icke deri taga del, ege den, som bygger, nyttja jemväl den andres lott i vattnet.

Önskar den andre sedan sjelf vattenverk bygga och dertill dammen för sin lott i vattnet nyttja, stånde honom öppet *att deraf uttaga hvad för hans verk nödigt är;* ersätte dock derförinnan *ända till* hälften af dammens värde i det skick, hvari den befinnes, samt deltage till hälften i dess framtida underhåll. Pröfvas dammen större än för hans verk är nödigt eller nyttigt, må ersättnings- och underhållsskyldigheten *äfvensom hans andel i vattnet* i mån deraf jemkas. Tarfvas åter för hans verk att dammen tillökas eller annorledes förändras skall han ensam vidkännas kostnaden derför äfvensom för den tillökning i underhållskostnad, hvartill ändringen må föranleda. Har godtgörelse af honom uppburits för upplåtelse af mark till damfäste eller för skada och olägenhet af dambyggnaden, bör ock godtgörelse återgäldas, der den icke såsom årlig afgift utgått.

20 a §.

Är strömfall skiftadt i flere delar, hvilka förenade, bättre och fullständigare än som skiftade möjliggöra vattnets tillgodogörande som driftkraft, vare egare till sådan del berättigad att för vattenverk af större allmännyttig beskaffenhet och på vilkor, som om afträdande af jord för menighets behof är stadgadt, tillösa sig öfriga på samma sida af strömfallet belägna delar af detsamma, dem innehafvaren, efter derom af Guvernören förelagd lämplig tid, icke visat sig annorledes nyttigare kunna tillgodogöra sig.

V Kap.

Huru tillstånd skall sökas till företag, som nedan i detta kap. nämnas.

21 §.

Enhvar som vill anlägga vattenverk eller förändra bestående sådant, så att vattenståndet eller vattnets lopp och förbrukning ändras, skall hos Guvernören i länet åt sig utverka tillstånd dertill. Ansökningshandlingarna, hvilka böra ådagalägga sökandens rätt att tillgodogöra sig den mark och det vatten, hvarpå anspråk göres, skola tillika angifva företagets ändamål, omfattning och beskaffenhet äfvensom den socken och lägenhet samt vattendraget och stället, der anläggningen eller ändringen skall ske.

Har sådan ansökning med till den hörande utredning ingifvits och finnes icke skäl att omedelbart afslå densamma, förordne Guvernören distriktsingeniören att med biträde af två gode män, som af förrättningsmannen tillkallas, på sökandens bekostnad förrätta syn på stället, för att undersöka och utreda huruvida hinder för anläggningen med hänsigt till föreskrifterna i denna förordning möta.

22 §.

Till synen åligger förrättningsmannen att genom kungörelse, som tre gånger, *första gången minst 14 dagar före förrättningens början bör uppläsas i kyrkan i den eller de socknar, der lägenheter, vattenverk eller andra inrättningar, hvilka saken förmenas angå, äro belägna, kalla alla, som anse sin rätt af företaget beröras. I kungörelsen skall angifvas ändamålet med synen och tillkännagifvas, att endast sökandens, men icke öfrige sakegares utevaro hindrar förrättningens vidtagande.* Om terminen för synen skall förrättningsmannen underrätta Guvernören i afseende å tillförordnande af ombud för bevakande af kronans äfvensom krono- och ecklesiastikslägenheters rätt, som af företaget

beröras. Terminen för synen bör sedan genom Guvernörens försorg meddelas Forststyrelsen samt Inspektören för fiskerierna, hvilka, der de så finna nödigt, ega vid synen bevaka flottningens och fiskerinäringens intressen.

23 §.

Utom annat hvartill föreskrifterna i denna författning gifva anledning, skall förrättningsmannen vid synen undersöka och utreda:

Vatten- och jordområden, hvaröfver sökanden för den ifrågavarande anläggningen eger förfoga;

Anstalter, som för vattnets till- och afledande eller för dess tillgodogörande i öfrigt afses samt, om sådant befinnes nödigt, äfven i dem föreslå sådana ändringar, som föreskrifterna i denna författning betinga. Dessa anstalter skola sedermera å karta utmärkas samt genom plan- och profilritningar äfvensom genom anteckningar i syneinstrumentet noga till läge, höjd och dimensioner fastställas;

Vattendragets höjdförhållanden samt de ifrågasatta anstalternas inverkan på detta och på andra i detsamma befintliga inrättningar för vattnets och vattenkraftens tillgodogörande äfvensom på angränsande strandområden samt med hänsigt till bestämmelserna i 14 § den skada och olägenhet äfvensom förlust af förmån dessa genom anläggningen kunna tillskyndas;

Höjden, vid hvilken samtliga i verket föreslagna vattenaflopp böra öppnas eller tillslutas, för att så vidt möjligt hindra vattnets stigande eller fallande utöfver fastställd höjd, eller då dess fallande än ytterligare bör hämmas genom att antingen inskränka eller helt och hållet inställa verkets vattenförbrukning, äfvensom hög- och lågvattenståndets vanliga höjd samt, om så önskas, äfven den höjd, vid hvilken provisionel dam öfver vattendraget får anbringas. Samtliga höjder skola utmärkas å en vattenståndsmätare, som hänföres till en i berg eller annat orubbligt föremål utmärkt fixpunkt, som jemväl bör å karta utmärkas;

Hvilka anstalter, som erfordras med afseende å far- och flottled samt fisket äfvensom hvad i öfrigt kan pröfvas vara nödigt.

23 a §.

Då någondera parten det yrkar, eller förrättningsmannen anser sådant nödigt, skall för uppskattning af skada och olägenhet eller förlust af förmån en eller två för sakkunskap och pålitlighet kända ojäfviga personer ytterligare tillkallas, för att tillhandagå synemänen med nödiga upplysningar och yttrande i saken afgifva. Parterna dock obetaget att, der de ej åtnöjas med den så verkställda uppskattningen, om lösens eller ersättningens belopp vid laga domstol särskildt tvista, utan att företagets utförande derigenom må hindras eller fördröjas.

24 §.

Då förrättningen afslutats skall förrättningsmannen för tillstädeskomne sakegare på stället meddela underrättelse om hvad dervid inlupit samt, i händelse han förordar tillstånd till anläggningen, anvisning om verkets och till detta hörande dammars och vattenledningars höjd och läge i strömmen äfvensom vattenstånden, vid hvilka vattenafloppen böra öppnas eller tillslutas och verket antingen inskränkas eller inställa sin vattenförbrukning, som ock öfriga vilkor, hvaraf förordet kan bero. I frågor, hvarom tvist yppas, skall förrättningsman försöka åstadkomma förening emellan sakegarene och varde, der sådan förening sker, särskild afhandling derom upprättad, af sakegarene underskrifven och af synemännen intygad. Afhandlingen skall sedermera jemte syneinstrumentet till Guvernörens vidare behandling öfverlemnas.

24 a §.

Sedan handlingarne till Guvernören inkommit, eger han genom kungörelse i kyrkan i de orter företaget berör underrätta, hvar synehandlingarne äro för allmänheten tillgängliga och uppmana alla, som saken angår, att af dem taga del samt, der någon anser sin rätt af företaget förnärmas eller

eljest mot detsamma har något att anmärka, vid förlust af vidare rätt dertill, hos Guvernören inom 60 dagars tid efter afkunnandet derom skriftligen anmäla.

25 §.

Oförändrad.

26 §.

Oförändrad.

27 §.

Oförändrad.

28 §.

Faller bort.

29 §.

Oförändrad.

30 §.

Oförändrad.

VI Kap.

Särskilda bestämmelser.

31 §.

Har vattenverk blifvit anlagdt på grund af ett i förenämnd ordning meddeladt utslag, som vunnit laga kraft, och i öfverensstämmelse med deri fastställda vilkor, vare egaren likväl ej frikallad från ansvarighet *för skada och förlust af förmån,* som af verket förorsakas; dock skall ersättningsanspråket väckas inom tio år efter dess anläggning.

32 §.

Oförändrad.

33 §.

Då vattenverk anlägges skall egaren på lämplig och för allmänheten lätt tillgänglig plats uppställa en i centimeter indelad vattenståndsmätare, hvilken bör utvisa den för vattnets uppdämning och sänkning medgifna gräns.

Likaså skall vid redan bestående vattenverk sådan vattenståndsmätare inrättas inom två år efter det denna förordning trädt i gällande kraft. Finnes icke föreskrift meddelad angående den höjd, till hvilket vattnet får uppdämmas, skall dammens och skifbordets medgifna höjd i mätaren utsättas.

Egare till vattenverk vare jemväl pligtig att vid verket förvara och för vederbörande tjensteman eller den saken i öfrigt angår förete samtliga verket rörande tillkomst handlingar, utvisande såväl dettas som vattenståndsmätarens lagliga höjd.

34 §.

Oförändrad.

35 §.

Har uppskattning af sådan skada, som i 14 § sägs, skett, men ersättning derför icke blifvit erlagd inom ett år efter det tillstånd till anläggning af vattenverk erhållits, eller är detta icke påbörjadt tre år derefter vare tillståndet förverkadt.

Dock kan på ny ansökning tillstånd till verkets uppförande i ofvanstadgad ordning åter meddelas.

36 §.

Nedlägges vattenverk, vare egaren förpligtad att försätta vattendraget i dess förra skick eller ock till förekommande af skada och olägenhet vidtaga andra *motsvarande, af vederbörande myndighet godkända åtgärder.*

37 §.

Oförändrad.

38 §.

Der någon olofligen i vattendrag bygger eller dämmer eller sänker vattnet, ege Öfverexekutor att, till rättelse i hvad olagligen skett, handräckning gifva, när skäl dertill äro; och vare derom gällande enahanda bestämmelser, som för det i 14 § 7 kap. Utsökningslagen afsedda fall äro stadgade.

Hvad här är sagdt om byggnad i vattendrag, gälle ock om vattnets bortledande eller annan åtgärd till vattendrags förändring, *så ock om misshushållning med vatten, der flere ega del i detsamma.*

39 §.

Oförändrad.

40 §.

Oförändrad.

41 §.

Oförändrad.

42 §.

Oförändrad.

43 §.

Oförändrad.

Motiv till reservation.

1 §. Om än vattnet ursprungligen var en samegendom, ett samhällets gemensamma goda af hvilket enhvar kunde begagna sig, blef det likväl tidigt såväl i Finland som i Sverige skiftadt emellan de olika byalagen (4 § 12 kp. J. B.) och derefter emellan olika delegare i byalaget. Genom dessa skiften, som i vanliga fall icke afsågo annat än fiskerätten och i dagligt tal äfven benämnas fiskevattens skiften, hafva många värdefulla strömfall skiftats utan allt afseende å vattenkraften och styckats i många små, hvar för sig mindre användbara delar. Der åter sådana skiften icke försiggått, utan vattenkraften kvarstått såsom byalagets gemensamma egendom, har denna, på sätt 1 § 20 kap. och 2 § 17 kap. B. B. stadga, lemnats åt enskilda delegare i byalaget att tillgodogöras. Men då hvarken härvid eller i lag någon tid var fastställd, under hvilken en sådan öfverlåtelse var giltig och fick fortbestå, hafva många värdefulla vattenkrafter genom häfd öfvergått ifrån byalaget i dens ego, som ursprungligen endast hade nyttjorätt till desamma. Och på senaste tider, då vattenkrafterna i och för sig, utan allt afseende å deras tillgodogörande, blifvit spekulationsföremål, hafva många af dem genom direkt köp öfvergått ifrån byalaget eller lägenheten till enskilda personer. På så sätt har vattnet hos oss så småningom öfvergått ifrån sammfäld till enskild egendom, utom att behofvet af vattnet för industrin och samfärdseln eller för hushållsbehof blifvit ur det allmänna intressets synpunkt så tillgodosedt som sig bordt.

Hos oss gäller nämligen ännu såsom regel, att enhvar eger att råda öfver det vatten, som finnes på hans grund. Det allmännas behof af vattnet betraktas endast såsom en

inskränkning i denna eganderätt. En sådan inskränkning fastställes redan i Kungliga plakatet af den 23 Oktober 1617, enligt hvilket enhvar var förbjudet att med fiskverk stänga eller förbygga elfvarne i Norrlanden, så att fisken hindrades att stiga upp i ofvanbelägna vattendrag; och bekräftades detta sedermera af 1643 års Riksdag, i hvars handlingar uttrycket kungsådra för första gången anträffas.

I detta liksom i följande påbud ingriper begreppet kungsådra äfven skydd mot de skador, som båtfarten och öfverbyggarenas strandområden fingo vidkännas af de då i hög grad gynnade bergverken, som med sina dammar afstängde hela vattendrag. Sålunda samt genom senare gjorda tillägg uppstod den nu gällande lagen om kungsådra, som komitén föreslagit att med ytterligare inskränkningar fortsättningsvis bibehålla, och som allt framgent har att tillgodose det allmännas allt större behof af vattnet för industrin och samfärdseln, för fisket samt det dagliga lifvets mångfaldiga andra, dag ifrån dag stegrade behof.

Att kungsådran, begränsad till endast en tredjedel af vattendragets bredd, der detta djupast är, och i vanliga fall omgifven af enskilda tillhöriga vattenområden, icke kan tillgodose alla de stegrade fordringar en fortgående kultur och samfärdsel ställer på densamma, är sjelffallet. Hvad skildt den industri angår, som är grundad på vattenskraftens tillgodogörande, så är denna, såväl igenom eganderätten till vattnet som och genom förenämnda, endast med afseende å fisket verkställda skiften af detsamma samt i öfrigt genom det mindre ändamålsenliga sätt, på hvilket vattenkraften härförinnan hos oss tillgodogjorts, ganska obetydlig emot hvad den borde och kunde vara. Den enskilde, som äger vattnet, kan antingen tillgodogöra sig detsamma eller låta detta afrinna obegagnadt, utan att någon under nuvarande förhållanden har rätt att ingripa emot en sådan misshushållning.

Men att en för hela landet så dyrbar egendom, som vattenkraften, tillfälligtvis, genom skiften blifvit så underlagd den enskilde jordegaren, att han utan allt afseende å dess tillgodogörande obetingadt kan förfoga öfver densamma, sälja

den eller låta den stå obegagnad, såsom hvilken annan sin egendom som helst, kan för dess tillgodogörande och landet i dess helhet icke vara förmånligt. En billig och lätt tillgodogjord vattenkraft är ofta nog ett grundvilkor för en landsorts- och för ett helt lands industri. Blir vattenkraften, såsom hos oss redan delvis är fallet, dessutom ett spekulationsföremål, och kommer denna i händerna på enskilda kapitalstarka spekulanter, så kunna dessa antingen skattlägga eller för långa tider hämma all industri, som deraf beror. Detta har man i de flesta andra länder försökt att så vidt möjligt på lagstiftningsväg förebygga. Visserligen har vattnet och vattenkraften äfven i andra kulturländer från början varit en adpertinens till stranden, efter det vattendragen upphört att vara allmän eller samegendom, men de ha mig veterligen icke någonstädes varit strand- eller jordegarens så uteslutande egendom, att han alldeles godtyckligt, utan allt afseende å samhällets allmänna intressen kunnat förfoga öfver densamma eller låta den stå helt och hållet obegagnad. Statens eller det allmännas behof af vattnet har ständigt stälts framför den enskildes godtycke, hvilket förty fått vika för det allmänna intresset.

Så medges t. ex. ännu i den Bayerska lagen af år 1852, som utgjort en förebild för lagstiftningen i de flesta tyska stater, att sådana rinnande vatten, som icke äro användbara till far- eller flottled, äro en adpertinens till stranden, hvars egare under vissa vilkor har att tillgodogöra sig vattnet framför andra, men lagen föreskrifver tillika (62 §) att om den, som har en sådan förmånsrätt, icke inom viss tid begagnar sig deraf, så kan vattenkraften emot godtgörelse öfverlåtas åt en annan dertill villig, d. v. s. honom tillerkännes lösningsrätt till vattnet. Liknande föreskrifter hafva upptagits äfven i de flesta andra länders lagar, der man ännu tillerkänner strandegaren skild rätt till vattnet. Dessutom är han underkastad skilda bestämmelser i afseende å sättet för vattnets tillgodogörande. Han är t. ex. i Bayern, Baden m. fl. stater skyldig, att med all hushållning tillgodogöra sig vattnet, äfven om han har prioritet till dess begagnande;

och kan staten, der ett öfverskott utöfver det egna behofvet förefinnes, tilldela detta åt någon annan eller, der behofvet är större än tillgången, på lämpligt sätt fördela vattnet emellan de skilda vattenverken med afseende å deras behof och det allmänna intresset. Allt detta för att vattenkraften måtte på bästa och fullständigaste sätt tillgodagöras.

Äfven i de länder, der man icke erkänner någon enskild äganderätt till det rinnande vattnet, — på den grund att man icke kan äga och råda öfver ett föremål, hvilket i likhet med det rinnande vattnet ständigt undandrager sig den enskildes herravälde — har strandegaren en liknande företrädesrätt att tillgodogöra sig detsamma, men är måhända i ännu högre grad bunden af vilkor, som afse vattenkraftens ändamålsenligaste tillgodogörande. Till dessa länder höra numera Frankrike och Österrike, ehuru vattnet i dem ännu för några årtionden sedan ansågs, liksom hos oss, vara enskild egendom.

Under sådana förhållanden och då man äfven i öfriga länder med nyare lagstiftning i ämnet allt mera sträfvar till att återbörda samhällets eganderätt till vattnet för att på bästa sätt kunna tillgodogöra sig den deri inneboende kraften och återgå till den romerska rättens urgamla grundsats: „flumina omnia sunt publica“, så kan jag för min del icke godkänna den af komitén i 1 § af dess förslag uttalade grundsatsen, „att enhvar äger fritt råda öfver det vatten, som finnes på hans grund“. då denna sats, jemförd med 4 § 12 kap. J. B., låter förutsätta, att komitén härmed afser en eganderätt äfven till det rinnande vattnet, — en eganderätt, hvilken det, såsom nyss antydts, icke är möjligt att genom ockupation begrunda.

Men då jag med hänsyn till bestående rättsförhållanden icke heller anser det vara lämpligt att nu genast taga steget fullt ut och lemna åt staten all dispositionsrätt öfver det rinnande vattnet i landet och sålunda åstadkomma en alltför stor rubbning i bestående rättsförhållanden, ville jag, närmast i öfverensstämmelse med den svenska lagen föreslå, att egaren af grunden endast har rätt att framför andra

tillgodogöra sig vattnet, som finnes på densamma och sålunda icke utesluta möjligheten af att denna förmån äfven kan öfverlemnas åt någon annan, der ej egaren af grunden sjelf vill tillgodogöra sig densamma, helst 2 § 17 kap. och 1 § 20 kap. B. B. lemna stöd för ett sådant åskådningssätt. En sådan formulering af § öfverensstämmer dessutom bättre med de många och genomgående undantag ifrån den enskildes rätt att fritt råda öfver vattnet på sin grund, som komitén ansett sig i det allmännas intresse böra göra ifrån denna sin grund princip.

5 §. Ehuru samfärdseln på våra sjöar och öfriga vattendrag under senare tider i hög grad tilltagit och allt fortfarande är stadd i stark tillväxt, har komitén, såsom redan anförts, icke ansett det vara nödigt att, utöfver hvad härförinnan stadgats, till fromma för samfärdseln göra några inskränkningar i den enskildes rätt att råda öfver vattnet på sin grund. Visserligen har komitén utbytt orden „elf, ström, å eller sund“ i 11 § af 1868 års förordning om kungsådra emot vattendraget, och afser härmed att kungsådra bör finnas äfven i sjöar, som utgöra delar af ett vattendrag, men har å andra sidan inskränkt kungsådrans bredd till endast en tredjedel deraf vid vanligast förekommande lågt vattenstånd eller i skilda fall t. o. m. mindre, så att någon egentlig fördel för samfärdseln genom dessa bestämmningar icke vunnits. Och då farleden icke alltid går eller ens kan gå i alla de bugter, som den djupaste tredjedelen af vattnet gör, t. ex. i en sjö, och då en farkost dessutom måste gång på gång angöra stranden för att betjena samfärdseln, så kan jag icke finna att stadgandena om kungsådra, sådana de nu äro eller af komitén föreslagits, skulle ens närmelsevis motsvara samfärdselns å våra vattendrag stegrade behof.

Den tid är längesedan förgången, då endast en eller annan roddbåt störde fiskens lugna lek i våra sjöar, så att skadan deraf knappast var märkbar. Vid sådant förhållande var rätten till vattnet och uppfattningen af denna rätt mindre utbildad än den numera blifvit sedan äfven ett flertal af våra mindre sjöar trafikeras af ångbåtar med regelbundna

turer och täta anläggingsplatser, och sedan samfärdseln jemte fisket blifvit en väsentlig faktor i den enskildes hushållning. Då jag härjemte, på skäl som tidigare anförts, anser rätten t. o. m. till det skiftade vattnet mera afse fisket, än sjelfva vattnet, och då det dessutom blefve omöjligt att på sätt 7 § af komiténs förslag stadgar, expropriera, alla de vattenområden som utöfver kungs ådran erfordras för samfärdseln, så att denna kan fortbestå och betjena allmänheten såsom sig bör, och då jag slutligen anser, att 7 § endast afser sådana vattenområden, som mera allmänt eller uteslutande erfordras för samfärdseln, bör 5 § enligt mitt förmenade förfullständigas med ett stadgande, som möjliggör icke blott båt- och prämfart, utan ock bogsering af fjellfiottor, som i allmänhet likställes med bogsering af pråm, äfven på andra områden än kungsådran, blott skada, som deraf tillskyndas någon, behörigen godtgöres.

Egaren af ett vattenområde vore sålunda icke berättigad att på detsamma hindra sådan samfärdsel, som ofvan nämnes, och på så sätt omöjliggöra måhända en hel farled eller för dess begagnande fordra godtycklig afgäld, utan blott godtgörelse för den skada, honom härigenom bevisligen tillskyndas. Det sålunda föreslagna tillägget afser i sjelfva verket icke annat än att tillförsäkra samfärdseln de förmåner, denna redan länge på grund af häfd åtnjutit.

10 §. Då i 1 § stadgas, att egaren af grunden har företräde framför andra att tillgodogöra sig vattnet på sin grund, så kan jag icke finna hvarför man uti förevarande § skulle frångå denna grundsats och öfverlemna företrädet åt strandegaren, då denna i enskilda fall kan vara en annan person än den, på hvars grund vattnet befinnes. Hafva hvardera på sidan af vattendraget marker, som erfordra öfvervattning, så skulle strandegaren enligt denna § hafva företräde till vattnets nyttjande framför den, å hvars grund detta finnes, medan denne åter har företräde, då det gäller att använda vattnet t. ex. som drifkraft. Då jag icke kan finna giltiga motiv till- eller nyttan af ett sådant undantag till förmån för strandegaren, så får jag, till undvikande af hvarje tvetydighet föreslå, att ordet „strandegaren“ måtte i denna

§ utbytas emot „egaren af grunden, å hvilken vattnet finnes“.

Enligt komiténs förslag om dikning, är enskild jord- 11 §.
egare berättigad att för sin jords odling och förbättring afleda och enligt 9 § af nu ifrågavarande förslag äfven att öfver annans mark leda in vatten på sina egor. Det oaktadt har komitén icke ansett sig i denna § böra inrymma samma rätt åt enskild jordegare eller industriidkare, då han i brist på annat vattentag och för ett så mycket vigtigare — eller åtminstone lika vigtigt ändamål, som att förse t. ex. tio- eller hundratal arbetare eller en stor boskapsjord med vatten, vill åt sig inrätta sådan ledning, utan inskränker § denna rätt endast till stads- eller menighets behof. En inskränkning, som jag dock icke anser vara berättigad, utan synes mig både jordegarens och industriidkarens behof af vatten vara lika berättigadt och oafvisligt, som en stads och menighets behof, om än mången gång inskränktare.

Men då möjligheten att anbringa sådana ledningar är i hög grad beroende af lokala förhållanden och kostnaden, som en sådan ledning erfordrar, i allmänhet icke medgifver långa omvägar för att, der sådant för öfrigt vore möjligt utföra dem uteslutande på egen grund, samt då behofvet af desamma, såsom i hög grad arbetsbesparande, gör sig allt mera gällande, äfven för den enskilde och hans ekonomi t. o. m. i sådana fall, der de för ett inskränktare hushållsbehof icke äro afgjordt nödiga, och då hithörande inrättningar vanligtvis icke erfordra annat än ett i jorden inbäddadt rör, som gör ringa eller knappt någon skada alls åt den, genom hvars marker de gå och i hvarje fall mindre än ett vanligt dike, så kan jag icke finna att rätten att anbringa sådan ledning öfver annans mark bör begränsas endast till stad eller annan menighet, utan bör den utsträckas äfven till enskild jordegare och industriidkare.

Men erfordras för ledningen härutöfver bestående inrättning på annans grund eller föranleder den skadlig förändring af det vattendrag, ifrån hvilket vattnet afledes, och kan godvillig öfverenskommelse i dessa delar icke träffas,

må endast stad eller annan menighet, men icke enskild jordegare eller industriidkare berättigas att få frågan om skyldighet att afstå hvad i så fall nödigt är pröfvad och afgjord i den ordning, som om afträdande af mark för menighets behof finnes stadgadt.

Då således rätten att anbringa sådan ledning öfver annans mark icke berättigar till expropriation af sjelfva marken utan endast att emot godtgörelse få begagna sig af densamma och då expropriation af mark endast är tillåten stad eller annan menighet för fasta inrättningar, som anläggningen derutöfver erfordrar, såsom t. ex. mark för byggnader, eller af annans vattenområden, så anser jag att sista mom. af komiténs förslag äfven bör utgå.

14 §. Enligt denna § berättigas enhvar, som vill anlägga eller ändra ett vattenverk, icke blott att utan vidare omgångar tillgodogöra sig en annans strömfall, för så vidt denne sjelf pröfvas icke kunna tillgodogöra sig detsamma, utan ock att dämma upp vattnet på hans egor eller tillskynda honom annan skada, blott skadan befinnes vara ringa. Men utöfver en sådan direkt skada kan honom tillskyndas äfven indirekta sådana, så mycket betänkligare, som de enligt komiténs förslag icke ens utgöra hinder för anläggningen. I den defensiva delen af komiténs förslag hafva en del af dessa indirekta skador benämnts förlust af förmån och förtydligas de bäst genom ett exempel. En sidländt äng lider icke någon direkt skada af att vattnet i ett närbeläget vattendrag höjes genom en vattenverksanläggning en à par fot. Men då ängen sedermera skall utdikas och odlas, befinnes, att vattendraget återigen borde fällas just samma 1 à 2 fot för att möjliggöra dess utdikning och odling. Emellertid utgör vattenverket, som föranledde uppdämningen, numera ett hinder för vattnets sänkning till dess förra nivå. Uti 28 och 29 §§ i den defensiva delen af komiténs förslag föreskrifves nämligen, att utrifning af ett vattenverk icke är tillåten, der ej nyttan af det företag, som betingar utrifningen, är dubbelt större än verkets värde. Men då ett verks värde svårligen kan uppskattas förr än detta är uppfördt och än mindre

dess värde bestämmas vid en viss obestämd tidpunkt i framtiden, då det kan falla ängens egare in att utdika och odla densamma, så kan vid anläggningen af ett vattenverk icke heller dess värde i förhållande till nyttan af ängens torrläggning och odling à priori fastställas för att sålunda utreda huruvida verkets utrifning och vattendragets återställande i dess förra skick framdeles blir en möjlighet eller icke, eller på hvilka vilkor odlingen och utrifningen då mera kan ske. Skadeståndet, som ängens egare bör få för att han går förlustig förmånen att framdeles kunna utdika och odla densamma utan hinder af vattenverket, kan i vanliga fall icke bestämmas annorlunda, än att hela ängen inlöses. Något som komiténs redaktion af nu ifrågavarande § äfven synes förutsätta, då förlust af förmån icke utgör hinder för anläggningen. Med afseende härå och att § icke heller anger något värdeförhållande emellan verket och de marker, som sålunda komma att antingen inlösas eller hämmas i sin vidare odling, och att man sålunda, genom att anlägga ett vattenverk af det mest underordnade slag, utan någon som helst allmänt nyttig beskaffenhet, kan beröfva en annan en förmån, som mången gång kan vara värdefullare än hela verket och likställas med en verklig skada, ehuru den ännu icke kan rubriceras som sådan, innan skadan skett, utan endast såsom förlust af förmån, så anser jag att förlust af förmån äfven bör utgöra hinder för anläggningen, der ej denna förlust kan anses vara af ringa betydelse för den, som får vidkännes densamma.

Angående åter rätten att godtyckligt, utan egarens begifvande, dämma upp vattnet på hans grund och sätta den under vatten, så är detta ett tvång och ett ingrepp i den enskildes eganderätt, så mycket betänkligare som det sällan är möjligt att, efter det uppdämningen skett, exact och med full juridisk bevisning afgöra, om och i hvad grad det högre vattenståndet berott på uppdämning, ökad nederbörd eller andra tillfälliga orsaker, och dessutom ett ingrepp, som vår tidigare lag icke känner, allraminst beträffande jordeu, som i afseende å eganderätten alldeles icke kan likställas med

vattnet, hvilket i viss mån allt ännu måste anses vara en social egendom.

Såsom allmän regel har hittills gällt, att den ena icke må tillgodogöra sig sin rätt så, att den andras rätt derigenom förnärmas, och specielt hvad vattenverken angår, att annan genom den icke må tillskyndas någon som helst skada. Nu deremot vill man till fromma för vattenverken medgifva en sådan skada, blott den kan rubriceras som „ringa". Men då man i förevarande fall icke närmare specificerar, hvad man anser vara ringa eller på annat sätt begränsar detta begrepp, så kommer det att helt och hållet bero på en enskild förrättningsmans eller domstols pröfning, hvad i hvarje skildt fall skall anses vara ringa eller icke. Och då det är kändt, att hvad som för den ena kan vara ringa, kan för den andra vara motsatsen eller tvärtom, så kan den ena blifva tvungen att endast för den andras enskilda fördel, utan något som helst allmännyttigt ändamål afstå sin jord och grund, utan att ens några af de betingelser föreligga, som vår expropriationslag förutsätter.

Men då det å andra sidan icke kan förnekas, att det mången gång är omöjligt att fullständigt tillgodogöra sig vattnet på sin egen grund, utan att tillika beröra andras, så ville jag till begränsning af uttrycket „ringa" föreslå, att icke blott förlust af förmån utan äfven skada och olägenhet, som annan får tillskyndas, måtte medgifvas endast i de fall, då sådant är nödigt för vattnets tillgodogörande på egen grund, d. v. s. då anläggningen icke berör öfver- eller underbyggares, utan endast närbyggarenes, på andra sidan af vattendraget belägna marker, som icke äro odlade eller odlingsbara, och hans dertill stötande vattenområden.

Då det kan inträffa att egaren af grunden till ett vattendrag, som gör en skarp bugt kan för fallets fullständiga tillgodogörande hafva behof af att leda en fabrikskanal emellan hvardera ändpunkterna af sitt vattenområde, men detta icke blir möjligt utan att beröra äfven annans mark, så anser jag att sådant bör medgifvas, der marken ej är tomt eller trädgård, emot att deraf vållad skada och olägenhet

samt förlust af förmån ersättes med fulla värdet och hälften derutöfver.

Ehuru förenämnda förslag icke i lika vidsträckt grad som komiténs innebär en förändring af bestående lagbud till förmån för vattenkrafternas tillgodogörande, har jag likväl ansett mig böra framställa detsamma, då den förmån, som kunde vinnas genom komiténs förslag att dämma upp vatten äfven på öfverbyggarens egor, eller att utan sådan uppskattning, som vid afträde af jord för menighets behof finnes stadgad, beröfva en annan hans strömfall eller del deri, den han pröfvas sjelf icke kunna tillgodogöra sig, i sjelfva verket blefve så obetydlig, att den ingalunda skulle motsvara den rättskränkning öfverbyggaren, som får sina egor öfversvämmade och omöjliggjorda för odling, härigenom skulle tillskyndas eller den ovilja ett sådant lagbud ovilkorligen måste framkalla, eller ens motsvara de kostnader, som en undersökning af dessa skador längs stränderna af en större sjö, såsom t. ex. Näsijärvi, skulle erfordra.

Att med fast dam öfverbygga ett vattendrag, som i 15 §.
någon, om än ringa mån användes till farled, och sålunda omöjliggöra eller försvåra en redan bestående samfärdsel, synes mig vara så mycket mindre rådligt, som kommunikationerna i landet äro stadda i hastig utveckling, så att äfven en mindre båtled kan genom t. ex. en ny järnvägslinje inom kort få en förut icke anad betydelse, men för hvars utveckling en sådan dam, hvarom nu är fråga, kunde sätta nära nog oöfverstigliga hinder, då damegaren enligt komiténs förslag icke behöfver annat än *„möjliggöra"* den samfärdsel, som tidigare förefunnits. Ty behofvet skall vara synnerligen stort och öfverhängande innan Guvernören besluter sig för att, på sätt § stadgar, ålägga vattenverksegaren att rifva dammen och dermed i vanliga fall äfven omöjliggöra hela verket. Och i hvarje fall kan man antaga att fråga om utrifning af en dam oftare måste uppstå i sådana strömfall, som redan tidigare användts till farled, än der detta icke varit fallet och der således mera betydande anstalter och tillgöranden erfordras för att åstadkomma en sådan. Då

möjlighet härförutom förefinnes, att genom provisionela fördämningar fullständigare tillgodogöra sig vattnet under tider, då farled icke begagnas, så anser jag att fast dam öfver ett vattendrag icke bör på de i § för öfrigt angifna vilkor medgifvas i annat fall, än att strömfallet icke tidigare användts till farled.

16 §. Uti 16 § af sitt förslag angifver komitén de vilkor, på hvilka provisionel dam får utläggas öfver kungsådran i ett vattendrag för att hålla vattnet vid viss höjd och skydda der befintliga vattenverk för brist på nödigt drifvatten.

Utom hvad i denna § föreskrifves till skydd för far- och flottled samt för fisket, äro dessa vilkor i hufvudsak följande: att andra i vattendraget befintliga vattenverk genom den ifrågavarande dammen icke må lida intrång; att denna icke får utläggas förr än vattenståndet fallit till den höjd, som utmärkts såsom medelvattenstånd den 15 augusti under senast förflutna 10 år; och att dammen undanskaffas då vårfloden vidtager och i hvarje fall före islossningen.

Såsom allmänna anmärkningar mot dessa vilkor anser jag mig böra anföra:

Att de enligt mitt förmenande icke ensamt för sig skydda öfver- och underbyggare för skador, utan att de härutöfver, i likhet med hvad för vattenverken öfverhufvud gäller, erfordra skilda bestämmelser för sitt skydd;

Att då icke dammens provisionela natur, utan skada och olägenhet, som denna kan förorsaka, betinga vilkoren för densamma, och då en provisionel dam i intet fall får föranleda större skada än en fast sådan, så anser jag att samtliga i 14 § gällande bestämmelser för fast dam, för så vidt dessa angå skada och olägenhet samt förlust af förmån äfvensom dessas ersättande böra tillämpas äfven på nu i frågavarande slag af dammar;

Att då ändamålet med fördämningen endast ofullständigt vinnes och föga motsvarar den nytta, som dermed afses, om den vid behof icke får utsträckas öfver hela vattendragets bredd, så anser jag att sådant bör medgifvas och den

provisionela dammen icke böra begränsas endast till sjelfva kungsådran, såsom komitén föreslår.

I de fall då vattenverk finnes på hvardera sidan af vattendraget, är det i vanliga fall icke nödigt att afstänga annat än kungsådran för att kunna tillgodogöra sig allt nedgående vatten, men der detta icke är fallet, skulle följden af att man endast får afstänga kungsådran och den ena tredjedelen af vattendraget, som underlyder verket, men måste lemna den motsatta fortsättningsvis öppen för vattenafloppet blifva, att så mycket större vattenmassor skulle afgå genom den öppna delen och att en stor del af det nedgående vattnet i alla fall skulle afrinna obegagnadt, till skada för industrin, som man med denna bestämmelse just vill befordra.

Att utan egarens samtycke afstänga vattenafloppet öfver hans grund är visserligen ett tvång, men på vilkor, som i 14 och i denna § stadgas, blir detta tvång oväsentligt och i hvarje fall mindre än t. ex. det att sätta en annans odlade eller odlingsbara egor under vatten; och bör ett sådant tvång förty kunna medgifvas, isynnerhet som möjlig skada skall godtgöras med fulla värdet och hälften derutöfver samt anordningarne i öfrigt, såsom varande helt och hållet provisionela, icke hindra egare af grunden att, då han så för godt finner, tillgodogöra sig det derpå befintliga vattnet.

Förutom dessa allmänna anmärkningar anser jag mig ytterligare mot komiténs förslag att fastställa medelvattenståndet den 15 augusti såsom en för hela landet gällande norm då provisionel dam får utläggas, böra anmärka, att en sådan anordning svårligen kan genomföras utan väsentliga skador och olägenheter för stora delar af hela landet, då vattenmassan, som vid en viss tidpunkt afgår genom ett vattendrag, icke beror ensamt af årstiden, utan ock af det ofvanbelägna vattendragets beskaffenhet och storlek, deri befintliga sjöar, dess fallförhållanden, breddgraden hvarå detta är beläget o. s. v. Allt detta gör, att vattenvariationerna i olika vattendrag kunna vid samma tidpunkt vara i hög grad olika, så att, då man i det ena vattendraget kan hafva

högsta vårflod, har man i det andra lägsta lågvatten o. s. v. eller tvärtom. Och då härtill kommer att vattenståndet, vid hvilket dammen utlägges, enligt komiténs förslag får bibehållas vid samma höjd ända till derpåföljande vårflod, då dammen åter bör undanskaffas, så följer häraf, att medelvattenståndet den 15 augusti blir det för framtiden rådande lägsta vattenståndet. Ty det är icke antagligt, att någon till skada för sig sjelf skall afleda så mycket vatten, att vattenståndet och fallet dermed också skulle minskas.

För att bättre åskådliggöra hit hörande förhållanden får jag anföra, att jag genom utdrag från tillgängliga vattenståndsobservationer funnit, att högvattenståndet i de större sjöarne af det West-Tavastländska vattensystemet, såsom i Näsijärvi, Pyhäjärvi och Wanajavesi vanligtvis inträffar i slutet af juni och under förra hälften af juli månad, i Päijäne åter i medlet af samma månad och i Saima först inemot medlet af augusti samt att lågvattnet inträffar i förstnämnda sjöar mindre regelmässigt i mars och april samt i Saimen något senare i april månad. Skulle man genom en dam afstänga vattenafloppet från dessa sjöar redan den 15 augusti och fortsättningsvis hålla vattnet i denna höjd ända till derpå följande vårflod, så skulle vattenståndet i dem, till skada för angränsande jordegare, i väsentlig grad stiga och endast de mindre och minsta vattnen förblifva något så när oförändrade.

Som skäl att bestämma den 15 augusti såsom den tidpunkt, då provisionel dam får utläggas, har anförts, att jordbruket då mera, efter verkställd skörd, icke vore beroende af vattenståndet i våra sjöar eller öfriga vattendrag. Men man förbiser härvid, att då vattnet i dem får hållas ända till derpå följande vårflod i samma höjd som den 15 augusti, då vattenståndet i de mera betydande sjöarna ännu är i medelhöjd eller derutöfver och detta vattenstånd blir det för framtiden lägsta, så måste vattenståndet äfven under öfriga årstider blifva i motsvarande grad högre. Ty träffar det tillskott i vatten, som vårfloden medför, ett högre eller lägre lågvatten, så måste vårflodens höjd äfven blifva i motsvarande grad högre eller lägre. Med afseende härå har jag föreslagit, att dammen bör undanskaffas något förrän vårfloden vidtager, i händelse vanligen rådande lågvattenstånd derförinnan icke inträdt på öfre sidan af dammen.

För att med ett konkret fall än ytterligare förtydliga följderna af ett högre lågvattenstånd, då vårfloden vidtar, får jag hänvisa till vattenståndsförhållandena i Saimen, som af statsverket observerats ända från år 1847 och ingalunda utvisa ett fortsatt nedgående hvarken af hög- eller lågvattenståndet, såsom komitén antar att varit fallet i de flesta sjöar i hela landet, utan tvärtom.

Professor A. Donners bearbetning af detta material, som finnes närmare relateradt i 16:de häftet af tidskriften Fennia får år 1889 utvisar, att medelvattenståndet under 8 års perioderna

1847—1854	varit	3,380	m.
1855—1862	„	3,374	m.
1863—1870	„	3,697	m.
1871—1878	„	3,640	m.
1879—1886	„	3,557	m.

eller att vattnet ända från år 1863 stått öfver medelvattenståndet, som för hela observationstiden utgjort 3,525 m., och att detta endast före år 1863 stått under sagda medelvattenstånd. Ett fortsatt nedgående af vattenståndet i detta, landets största vattensystem har således icke besannat sig. Icke heller i Längelmävesi, Wesilaks sjöarne, ofvan- och nedanom Nerkko sluss eller invid Ämmä sluss, för hvilka högvattenstånds observationer äfven varit mig tillgängliga. Deremot har ett nedgående af högvattenståndet observerats i Päijäne, Wesijärvi och ett par andra sjöar. Jag kan förty icke finna att ett allmänt nedgående af vattenståndet i våra sjöar vore så ådagalagdt, att enhetliga stadganden för samtliga dessa vore ändamålsenliga. Nekas kan emellertid icke att i synnerhet lågvattenståndet i Näsijärvi, på grund af de betydliga sprängningsarbeten, som under observationstiden gjorts i forsnacken af Tammerfors ström och dervarande

fabrikers ökade vattenförbrukning, i icke ringa grad nedgått. Likaså i Pyhäjärvi, ehuru icke så mycket, som den af Ingeniör Sohlberg upprättade grafiska tabellen utvisar [1]).

Men för att återkomma till Saima vattnen, så skulle, om vattenståndet den 15 augusti i denna sjö bibehålles till derpå följande vårflod det nuvarande högvattenståndet komma att för framtiden motsvara sjöns lågvattenstånd och vattenståndet under öfriga årstider sjelffallet stiga betydligt högre, till icke ringa skada för jordbruket i hela den stora del af landet, som Saima vattensystem omfattar. Och detta, ehuru dammen icke blifvit utlagd förr än den 15 augusti.

Skadan af en på dessa vilkor utlagd provisionel dam är ögonskenlig. Och om ett nytt verk efter 10 år ånyo anlägges i en annan gren af vattendraget eller ett äldre förändras, så kan detta nu göra anspråk på att få utlägga sin dam vid det högre vattenstånd, som under senast förflutna

[1]) Enligt Ingeniör Sohlberg skulle nämligen nollpunkten på Pyhäjärvi vattenståndskanalen år 1888 sänkts 0,43 m., så att denne sedermera utvisat ett högre vattenstånd. Denna skiljaktighet har han velat utjemna genom att anteckna högre vattenstånd för sagde sjö äfven före år 1888, än hvad i sjelfva verket observerats. Men hade skalans nollpunkt sänkts 0,43 m., så skulle de tidigare observationerna äfven bort utvisa ett tvärt språng i vattenhöjderna på 0,43 m., hvad emellertid icke varit fallet, om än nivådifferensen emellan vattenstånden i Pyhäjärvi och Lembois åren 1887 och 1888 varit 0,20 à 0,25 m. större än vanligt, utan att afgöras kan huruvida denna skiljaktighet berott på felaktig afläsning eller ovanligare vattenståndsförhållanden, men kan svårligen bero på en fortgående ändring af nollpunkten med 0,43 m., då differensen i så fall bort vara betydligt större och icke vara begränsad till endast dessa 2 år. Och hade en sådan ändring svårligen kunnat ske utan distriktsingeniörens vetskap eller blifvit oanmärkt af Öfverstyrelsen för Väg- och Vattenbyggnaderna, der dessa uppgifter samlas och sammanställas. Kommer härtill att Ingeniör Sohlberg i en, äfven i komiténs betänkande återgifven uppsats, uppger sig tidigare, på grund af afvägningar vid Nokia, justerat samma vattenstånds höjder med 0,2 m. och nu åter med 0,43 m. samt slutligen att han åren 1874—1877 observerat Pyhäjärvi vattenstånden ifrån Lembois ut, så måste jag fortsättningsvis ifrågasätta riktigheten och det berättigade uti förenämnda justeringar af de i sjelfva verket aflästa och officielt inlemnade vattenståndshöjderna från Pyhäjärvi.

10 år varit den 15 augusti i vattendraget rådande, och så allt vidare framåt till dess att ingen torr fläck mera finnes i hela landet.

Att en den 15 augusti utlagd dam icke skulle föranleda skador och uppdämningar beror alltså på följande förutsättningar:

Att uppdämningen, som dammen föranleder, nedgått före nästa vårflod, så att den icke återverkar på dess eller vattenståndets höjd derpå följande vår och sommar; och

Att marken, som genom dammen antingen direkt lägges under vatten eller endast indirekt påverkas genom grundvattnets stigande, icke blir sur och för odling mindre tjenlig.

Då jag på skäl, som ofvan anförts, icke kan dela öfriga komitéledamöters åsigt att de med dammens begagnande förknippade vilkoren skulle säkerställa angränsande jordegare för ofvannämnde samt andra skador och olägenheter, så att sådana alldeles icke skulle uppstå och några bestämmelser till deras skydd icke erfordras, så kan jag icke heller finna att tiden och vattenståndet, då provisionel dam får utläggas, kan bestämmas annorlunda, än in casu, på de i 14 § angifna grunder, tillika med dem, jag vid förändrad redaktion af denna § ytterligare föreslagit. Icke heller kan jag finna att höjden, vid hvilken vattnet med provisionel dam får hållas, bör bestämmas att gälla för all framtid, då sådant kunde hindra och fördyra t. ex. sjöfällningsföretag eller andra anläggningar, hvilka för sådana fall, som dessa, förty komme att erfordra skilda bestämmelser. Något, som komitén emellertid icke föreslagit, hvarföre äfven denna höjd bör gälla endast till dess att förändrade förhållanden påkalla en ändring i densamma.

Då vattenverksegare i 14 och 15 §§ medges rätt att 18 §.
på vilkor, som i nämnde §§ stadgas, dämma upp vatten äfven på egarens af motsatta strandens mark, som icke är odlad eller odlingsbar, och sålunda kan tillskynda honom någon, om än ringa skada, så anser jag att 1:sta mom. i denna § af komiténs förslag, som åter förbjuder sådant, bör utgå. Och då § icke behandlar annat än ett skildt fall af

15 §, d. v. s. då grunden och vattnet tillhöra flere än ensamt den, som vill bygga dam öfver vattendraget, så bör ersättning för såväl grund till damfäste som ock för skada och olägenhet samt förlust af förmån, som annan kan tillskyndas genom dammen, utgå efter samma grunder, som i 15 § stadgas, d. v. s. med fulla värdet och hälften derutöfver.

20 §. Såsom redan tidigare framhållits, kan jag icke finna, att det rinnande vattnet, endast på grund af de skiften detta med afseende å fisket härförinnan underkastats vore på samma sätt som jorden enskild egendom, utan fastmera en social sådan, till hvilken grundegaren endast kan hafva nyttjorätt. Ty jorden har man ursprungligen förvärfvat sig genom att bryta upp den från stubb och rot, och den kan man ega och besitta, hvaremot rätten till det rinnande vattnet som ständigt undandrager sig den enskildes herravälde, endast beror på occupation, som icke är lika fast och bindande, som den på formation beroende rätten till jorden. Man kan endast tillfälligtvis begagna sig af det rinnande vattnet, och i sådant afseende bör grundegaren hafva företräde framför andra, men någon egendom i egentlig mening är detta icke. Detta framgår redan af de många, med eganderätten föga öfverensstämmande undantag, som man varit tvungen att göra i den enskildes rätt att råda öfver vattnet på sin grund, då man velat utsträcka eganderätten äfven till det derpå rinnande vattnet. Och utgår man från det åskådningssätt, att vattnet är enskild egendom, öfver hvilket man fritt kan råda, d. v. s. begagna eller låta stå obegagnadt, så kan lagen icke heller på något mera verksamt sätt befordra dess tillgodogörande.

Vill man deremot, i enlighet med det uppdrag komitén har sig förelagdt, i lagstiftningsväg befordra detta mål, så synes mig en inskränkning i den enskildes rätt öfver vattnet på hans grund vara ett oafvisligt vilkor härför. Grunden för en sådan inskränkning kan visserligen icke härledas från bestående lagbud (4 § 12 kap. J. B.), men står å andra sidan icke heller så alldeles i strid med andra sådana, såsom

t. ex. 2 § 17 kap. och 1 § 20 kap. B. B. Och skulle den derföre, då rätten till mera betydande fisken och bestående vattenverk förblifver oförändrad, icke komma att föranleda väsentligare rubbning i bestående rättsförhållanden.

Mångenstädes är vattnet ännu icke skiftadt och har den enskilde i så fall endast en begränsad rätt till detsamma, såsom derom tidigare är stadgadt. Men om egaren af grunden icke har annan rätt till vattnet, än en företrädesrätt till dess begagnande, så kan samhället å sin sida fordra att detta företräde äfven af honom tillgodogöres, då landet i motsatt fall skulle lida af att dess naturliga resurser lemnas obegagnade. Och just detta, det allmännas intresse af att vattnet behörigen tillgodogöres, äfven om man i hvarje skildt fall icke så alldeles noga kan påvisa ett vattenverks allmänt nyttiga beskaffenhet, anser jag betinga det tvång nu ifrågavarande § afser.

Kan den ene icke tillgodogöra sig den företrädesrätt han har, må den uppskattas och värderas samt öfverlåtas åt en annan, som lemnar bättre garantier för dess tillgodogörande. Genom en öfverlåtelse på grund af uppskattning och värdering vinnes dessutom den fördel, att vattenkrafterna icke mera i samma grad, som härförinnan, blifva spekulationsföremål och äfven såsom obegagnade gå ifrån hand till hand, till dess de slutligen stanna hos någon, som i förväntan på högre pris låter dem stå, antingen fortsättningsvis obegagnade eller för dem fordrar en öfverdrifven afgäld, betungande för industrin i all framtid. Hvardera till föga fromma för det produktiva arbetet och landet i dess helhet.

Hvad sjelfva öfverlåtelsen åter angår, så förutsätter denna en formlig uppskattning på sätt som om afträdande af jord för menighets behof finnes stadgadt, och är den begränsad till samegare i strömfallet på samma sida af vattendraget, som tidigare icke tillgodogjort sig sina andelar deri. Tvånget, som § innebär, är så begränsadt, icke heller synnerligen betungande, då det lemnar egaren en viss respittid att sjelf tillgodogöra sig sin andel i fallet eller öfverlåta detta åt någon annan dertill villig. Denna möjlighet utgör

dessutom ett regulativ för att andra än sådana delar, som ensamt för sig icke kunna med fördel tillgodogöras, utsättas för ett sådant tvång, som § afser.

Vattenkraften kommer visserligen vid den lösningsrätt, som här afses, att godtgöras endast med fulla värdet, emot att ersättningarne i de fall, hvarom 14 § stadgar, utgå med hälften derutöfver. Detta kan emellertid hafva skäl för sig, då uti nu ifrågavarande fall en verklig lösning afses, hvaremot 14 § endast stadgar om godtgörelse för mindre skador, hvilka icke alltid kunna så noga uppskattas och värderas.

Då således rätten att tillösa sig annans andel i strömfall beror af anläggningens allmännyttiga beskaffenhet och det mindre ändamålsenliga sätt, på hvilket vattenkrafterna härförinnan hos oss skiftats samt af att denna rätt icke berör bestående vattenverk eller mera betydande fisken och i öfrigt är begränsad till samegare på samma sida af fallet, som icke sjelfva tillgodogjort sig eller ens fördelaktigare kunna tillgodogöra sig sina andelar deri, och tillika förebygger skadlig spekulation i vattenkraften, utan afsigt att sjelf tillgodogöra sig dem, samt då jag slutligen anser bestämmelserna i denna § vara synnerligen egnade att på lagstiftningsväg befordra vattenkrafternas bättre och fullständigare tillgodogörande, utan att föranleda väsentligare rubbning i bestående rättsförhållanden, så har jag icke tvekat att föreslå stadgandet i den begränsade form det här föreligger.

21 §. Enligt 21 § af komiténs förslag behöfver den, som vill anlägga vattenverk, icke annat än att hos Guvernören i länet anmäla derom och uppgifva vattendraget, fastigheten och stället der verket skall anläggas. Den syn, som Guvernören med anledning häraf föranstaltar, afser endast att utreda huruvida hinder med afseende å föreskrifterna i denna författning beträffande kungsådra möta. Öfriga hinder, som hänföra sig till anläggarens rätt att förfoga öfver den mark och det vatten, hvaröfver han i sådant syfte vill förfoga, eller till skada och olägenhet, som andra genom anläggningen kan tillskyndas, till godtgörelse derför o. s. v. har för-

rättningsmannen endast i det fall att undersöka och utreda, att påstående derom göres. Hvem som i motsatt fall skall verkställa den i 14 § föreskrifna uppskattningen, som bör föregå tillståndets meddelande och huru den bör ske samt skadans storlek utredas, framgår icke af komiténs förslag.

Men då ansökningens godkännande och förordande i främsta rummet beror af sökandens rätt till mark och vatten, hvaröfver han för ändamålet vill förfoga, så synes en utredning af hithörande frågor och de aftal, som i sådant syfte träffats, vara ett grundvilkor för att kunna bedömma huruvida annans rätt af företaget beröres och detta af sådan orsak kan förordas eller icke. Ett så preclusivt förfarande, som att helt enkelt slå under sig annans grund och vatten, om egaren försummar eller icke förstår att vid synetillfället bevaka sin rätt, kan här icke ifrågakomma, såsom redan sättet för synens sammankallande utvisar, och skulle för resten föga öfversensstämma med nugällande lag, seder och bruk i landet. Ty jag kan icke finna, att 31 § i 1868 års förordning skulle afse ett så preclusivt förfarande att den, hvilken vid synen icke bestridt anläggningen, utan vidare kunde beröfvas grund och vatten eller annan honom tillhörig egendom, som för anläggningen erfordras. I så fall behöfde sökanden endast iakttaga, att en öfverbyggare eller annan sakegare uteblifvit från synen och icke är i tillfälle att bestrida anläggningen, för att göra anspråk på — och då ingen motsäger anspråket, beröfva honom hans grund och vatten. Helt säkert ett mycket enkelt sätt att komma åt annans egendom och tyvärr icke heller alldeles oförsökt. Men Kejserliga Senatens cirkulärbref af den 23 oktober 1873 till samtliga Guvernörer i landet, hvari dessa åläggas att bland annat införskaffa noggrann utredning om sökandens rätt till anläggningsstället, innan tillstånd till anläggningen meddelas, lemnar nödig tolkning af i frågavarande 31 § och att härmed alldeles icke afses ett sådant preclusivt förfarande, som komiténs nu i ifrågavarande förslag föranleder. Har emellertid aftal träffats om upplåtelse af grund och vatten för anläggningen, bör aftalet skriftligen upprättas och biläggas

ansökningen, så att sökandens rätt till anläggningsstället deraf tydligen framgår, men kan en sakegares försummelse att vid synen bevaka sin rätt enligt nuvarande lag icke berättiga sökanden att beröfva en annan hans egendom, utan inskärper 31 § af 1868 års förordning endast att, der sådan anmärkning vid synen gjorts att saken anses tvistig, denna ovilkorligen bör afgöras af domstol, men icke af guvernören.

Det har visserligen framhållits, att enhvar är skyldig att bevaka sin rätt och att, der så icke sker, man sjelf är ansvarig för följderna. Men äfven om man i förevarande fall skulle utgå från ett sådant åskådningssätt och godkänna komiténs derpå grundade förslag, så kan dock icke bestridas att den utredning, som vid en på sådana vilkor verkställd syn vinnes, icke blefve så fullständig, att frågan på grund deraf kan behandlas af de administrativa och judiciela myndigheter, till hvilkas handläggning frågan i alla fall genom besvär kan dragas. Dessa myndigheter blefve i så fall tvungna att föranstalta nya syner och nya undersökningar i de delar besvären gälla och hvarom påstående måhända icke ens gjorts vid den första syneförrättningen. Till förekommande af sådana omgångar är Kejserliga Senatens förenämnda skrifvelse äfven af stor betydelse och lemnar nödig tolkning af 31 § i 1868 års förordning. Äfven 31 § af komiténs förslag utvisar, att med bestämningen uti nu i frågavarande § icke afses något egentligt preclusivt förfarande, då bestämmelserna i dessa båda §§ skulle i motsatt fall icke stå i full öfverensstämmelse med hvarandra.

Utom hvad ofvan anförts till förmån för en utredning af frågan i hela dess vidd talar än ytterligare, att eganderätten till vattnet, isynnerhet då detta är oskiftadt eller endast med afseende å fisket skiftadt, icke alltid är så tydlig och klar, att enhvar fullständigt känner sin rätt och kan bevaka den, utan kunde mången, der noggrannare utredning vid synen saknas, lederas deri af en mindre samvetsgrann anläggare. Den, som på så sätt förnärmas i sin rätt, kan visserligen enligt 31 § af komiténs förslag ännu 10 år derefter väcka talan om skadeersättning, men han har i alla

fall kunnat förlora sin eganderätt och är tvungen att genom en skild rättegång med till den hörande utredning, nya syner och kostnader söka sig ersättning derför. Och då synen bör utreda och fastställa huru sökanden får tillgodogöra sig sin rätt, utan att en annans lika goda rätt må af anläggningen förnärmas samt då detta icke är möjligt utan att förrättningsmannen fullständigt känner såväl den enas som den andras rätt, som af anläggningen kan beröras, så anser jag att den nu ifrågavarande synen bör omfatta och utreda alla hinder, som med hänsyn till föreskrifterna i denna författning möta företaget; och att då samma vilkor, som föreligga anläggning af nytt verk, äfven ifrågakommer vid väsentligare ändring af bestående sådant, detta fall äfven må inbegripas uti nu ifrågavarande § och 28 § i komiténs förslag förty utgå.

Vidare anser jag att sådana syner, som de nu ifrågavarande, hvilka afse legal utredning för att läggas till grund för rättslig behandling, icke kunna verkställas af hvilken sakkunnig person som helst, utan att härför erfordras en ansvarig tjensteman, d. v. s. distriktsingeniör eller något af hans biträden, hvilkas utlåtande eger vitsord.

Enligt nu gällande förordning skall synen som föregår 22 §. en vattenverksanläggning kungöras minst 14 dagar förr än förrättningen vidtar, men enligt komiténs förslag bör den kungöras tre skilda gånger och sista gången minst 14 dagar före förrättningens början, och således första gången minst 4 veckor derförinnan.

Sedan undersökningen, som med synen afses, genom mitt förslag att begränsa uppdämningen i strömmens riktning till sökandens egna områden eller sådana marker, som äro i jemnhöjd med dem och således i anläggningsställets omedelbara närhet samt då synen icke vidare behöfver, såsom enligt komiténs förslag blefve nödigt, utsträckas till tiotal mil långa strandområden i olika socknar, i händelse någon större sjö skulle beröras af företaget, och då således endast ett färre antal personer invid sjelfva anläggningsstället beröras af anläggningen och dessa af sökanden vanligtvis direkt underrättas om densamma eller annorlunda få kunskap

derom, så anser jag någon vidlyftigare kungörelse, än hvad härförinnan stadgats, icke erfordras, helst klagan öfver det nuvarande publikationssättet icke försports.

Att vara förpliktad att långa tider förut kungöra en synförrättning är äfven i så måtto hinderligt för en förrättningsman, att han har svårt att ordna sin tid och sina resor långt förut så, att flere syner kunde förrättas på samma resa, och sökandene sålunda besparas resekostnader, förutom att statens tjenstemän icke behöfde förbruka sin förnämsta tid på resor till de olika förrättningsställena.

23 §. Då den ena icke får tillgodogöra sig sin rätt så, att den andras rätt derigenom förnärmas än mindre att hans områden inkräktas, så är, såsom redan i motiverna till 22 § framhållits, ett af förrättningsmannens förnämsta åligganden vid syner af detta slag att utreda sökandens och hans grannars olika rättsområden och huruvida den förre afpassat anläggningen efter de områden, hvaröfver han eger förfoga samt efter föreskrifterna i denna författning i öfrigt, så att andras rätt deraf ej förnärmas.

Egentligen tillkommer det sökanden att upprätta planen för anläggningen, förrättningsmannen endast att granska den. Men då sökanden ofta nog saknar alla förutsättningar för ett sådant åliggande, är praxis den, att förrättningsmannen, då så erfordras, äfven biträder härvid. Der detta icke är fallet och förrättningsmannen finner, att planen för anläggningen strider emot författningens föreskrifter, har han att genast meddela sökanden detta och yrka på en ändring af planen eller, der sådan icke medges, att omedelbart afstyrka ansökningen. Är åter planen konform med författningen, återstår för förrättningsmannen icke annat, än att angifva de närmare vilkoren för de ifrågasatta anstalternas begagnande.

För att bestämma och begränsa vattenqvantiteten, som ett verk får tillgodogöra sig, har komitén, efter att hafva hört tillkallade experter, ansett det vara tillräckligt att på den ränna, som tillför verket dess vatten, bestämma endast inloppsöppningens bredd och tröskelhöjd samt rännans lutningsförhållanden och dimensioner i öfrigt, utan att på något sätt bestämma eller begränsa vattenafloppet ifrån densamma, hvilket i vanliga fall representeras utaf storleken af den motor eller de motorer vattnet i rännan skall drifva.

För att på bästa och fullständigaste sätt tillgodogöra sig det disponibla fallet ger man vattnet i en vattenverksränna en så liten hastighet som möjligt, vanligtvis endast en meter. Men ju mindre hastigheten är, desto större dimensioner måste rännan få, för att kunna afleda allt det för motorns drift erforderliga vattnet. I vanliga fall får rännan alltså vida större dimensioner, än möjligheten att afleda den ifrågavarande vattenmassan genom rännan egentligen skulle erfordra. Men utvidgar eller underlättar man vattenafloppet, så att ett större ytfall och dermed också en större vattenhastighet i den ernås, ifrån t. ex. en till två meter, så kan samma ränna i det senare fallet afföra nära nog en dubbelt större vattenmassa, än i det förra o. s. v., till dess att rännans största afledningsförmåga uppnåtts. Men då denna icke ernås förr än vid en betydligt större hastighet, kan man utan att förändra rännans lutningsförhållanden, inloppsöppnings bredd och tröskelhöjd eller dimensioner i öfrigt, med den afföra väsentligt olika vattenqvantiteter, endast genom att öka eller minska afloppsöppningens storlek och på så sätt gifva vattnet i rännan större eller mindre hastighet. Då man med större noggrannhet måste bestämma vattenqvantiteten, som ett verk får förbruka, blir det alltså nödigt att utöfver förenämnda dimensioner äfven bestämma afloppsöppningens dimensioner eller, hvad som är vanligare och enklare, de motorers storlek, som med vattnet i rännan få drifvas. Detta blir t. ex. nödigt, då vattendjupet i allmän farled kan äfventyras eller då flere verk afleda sitt vatten från en gemensam dam så, att den enas större eller mindre vattenförbrukning genast återverkar på den andras eller tvärtom. Häraf betingade förändringar i komiténs förslag hafva förty införts uti nu ifrågavarande §.

Det härförinnan använda förfarandet, enligt hvilket för- 24 & 25 §§.
rättningsmannen till Guvernören insänder syneinstrumentet

med till detta hörande handlingar, hvilka sedermera af Guvernören sändas till kronofogde eller länsman för att hos någondera af dem hållas för parterna tillgängliga under viss tid och att Guvernören kungör såväl derom, som ock om att besvär öfver förrättningsmannens förslag få inom viss tid hos honom anföras, synes mig vara regelrättare och ändamålsenligare, än att förrättningsmannen som icke har annat än att införskaffa teknisk utredning i frågan och den utredning, som deraf kan bero, skall såsom komiténs förslag afser äfven kungöra om utlåtandet, lemna besvärsanvisning och hänvisa parterna att på Guvernörsembetet, som ofta nog kan vara långt aflägset, taga del af syneinstrumentet.

31 §. På skäl, som i motiverna till 14 § närmare anförts, anser jag den, som i följd af en vattenverksanläggning gått förlustig en förmån, vara lika berättigad till godtgörelse derför, som den, hvilken fått vidkännas en skada, och att, då hvarje skada och förlust af förmån icke alltid kan förutses och beräknas, egaren af verket i tio års tid efter att detta anlagts bör vara i lika grad ansvarig för såväl förlust af förmån, som skada, helst förlusten af en förmån är i många fall svårare än en direkt skada att på förhand utreda.

Dessutom kan jag icke finna att sättet för skadans åstadkommande kan i någon mån inverka på skyldigheten att godtgöra eller ansvara för densamma, utan att godtgörelse bör följa, så snart styrkas kan att skadan mera eller mindre direkt varit en följd af anläggningen. Derföre har jag från komiténs förslag uteslutit ordet direkt, med tillagt förlust af förmån.

33 §. Då det såväl för polismyndigheterna, hvilka hafva att öfvervaka ett verks lagliga skick, som ock för öfriga intressenter är af vigt att känna hurudant verket bör vara i dess lagliga skick, helst en sådan kännedom ofta nog förebygger öfvergrepp från vattenverksegarens sida, liksom den ock möjliggör dessa öfvergrepps omedelbara beifrande, då sådana till äfventyrs förekomma, så har jag genom ett ytterligare mom. till denna § så mycket mera trott mig böra befordra detta mål, som vattenverksegaren sjelf, utan vidare kontroll,

ombetrotts att utlägga vattenståndsmätaren, som skall utvisa den för vattnets uppdämning och sänkning medgifna gränsen.

35 §. I de fall, då någon af en vattenverksanläggning kommer att tillskyndas skada eller olägenhet, som bör godtgöras, synes det vara obilligt att i ett årtionde låta den, som utsättes för skadan, förblifva i okunnighet om anläggningen kommer att fullföljas och skadan i sjelfva verket att drabba honom eller icke, då han under mellantiden icke fullständigt kan tillgodogöra sig sin egendom och beträffande den träffa sådana dispositioner, som annars blefve fallet. Med afseende härå har jag föreslagit en ändring af § i det syfte, att godtgörelse, som bör lemnas, skall utbetalas senast ett år efter det tillstånd till anläggningen erhållits och, då äfven öfriga rågrannar och närboende kunna i sin hushållning vara i någon mån beroende af anläggningen, äfven om de icke tillerkänts någon skild godtgörelse för af denna vållad skada, att densamma skall påbörjas inom tre år efter det tillstånd dertill erhållits, vid äfventyr att tillståndet i motsatt fall skall anses vara förverkadt. Annars kunde någon förskaffa sig tillstånd att anlägga ett verk, som han endast till förekommande af konkurrens eller af andra liknande motiv vore sinnad att utföra.

36 §. Då ett vattenverk nedlägges och egaren icke vill eller kan återställa vattendraget i dess förra skick, utan genom andra motsvarande åtgärder önskar ernå samma mål, synes det i alla fall vara nödigt att dessa åtgärder underställas vederbörande myndighets pröfning och af denne godkännas, såsom i sjelfva verket motsvarande ändamålet.

38 §. I synnerhet i de fall, då flere betjena sig af en gemensam dam, hvarom i 19 och 20 §§ stadgas, kan den enas försummelse att i behörigt skick underhålla sin andel af dammen eller annorlunda misshushålla med vattnet tillskynda den andra väsentlig skada, fullt jemförlig med hvad en för hög uppdämning af vattnet kan förorsaka. Man kan visserligen invända, att om den förra, genom en sådan försummelse eller misshushållning med vattnet, deraf icke afleder mera

än som kommer på hans andel, har den senares rätt härigenom ej förnärmats. Men 1 mom, 20 § stadgar, att den som byggt dammen äfven får nyttja den andras andel i vattnet, till dess denne sjelf vill nyttja sin lott deri.

Oafsedt det, att man icke „nyttjar" ett vatten, då man misshushållar dermed eller låter det afrinna obegagnadt, så kunde den andre, om han utan allt afseende å sitt verkliga behof finge afleda ända till hälften af det vatten, som samlas vid dammen, begagna sig deraf endast för att skada den förre, som byggt dammen och derefter afpassat sitt verk, och på så sätt af honom tilltvinga sig en godtgörelse för att vattnet icke må onödigtvis afledas — något som man icke afsett.

Och då så beskaffade skador erfordra lika väl, som uppdämning å annans mark, skyndsam rättelse, har jag ansett öfverexekutor böra vidtaga lämpliga mått och steg äfven i dessa afseenden.

Då i länder med nyare lagstiftning på vattenrättens område ett sträfvande att göra vattnet till en social egendom, hvaröfver staten ensam förfogar, för att sålunda på bästa och fullständigaste sätt kunna tillgodogöra sig den deri inneboende kraften, allt mera gör sig gällande, har jag, för att äfven i vårt land möjliggöra lagstiftningens utveckling i denna riktning, genom dessa från komiténs förslag afvikande stadganden försökt häfda det allmännas rätt till vattnet, såväl i fråga om samfärdseln som industrin och det dagliga lifvets behof, der sådant haft stöd i häfd och sed, betingats af förändrade tidsförhållanden eller varit möjligt, utan att förnärma enskildes rätt.

Sålunda har jag i samfärdselns intresse föreslagit ett tillägg till 5 §, som legaliserar den sedan urminnes tid bestående seden att med båt eller annan farkost äfvensom med fjellflotta befara annans vattenområde, utan att derför erlägga annan afgäld än godtgöra sålunda vållad skada; i 11 § har jag åt jordegare och industriidkare inrymt rätt att för

sitt husbehof inleda vatten öfver annans egor; i 14 och 16 §§ har vattenverksegarens rätt att dämma eller sänka vattnet visserligen begränsats så, att öfver- eller underbyggare deraf icke må beröras, men i stället har honom tillstyrkts rätt att för vattenkraftens fullständigare tillgodogörande såväl få leda vattnet öfver annans mark, som ock i 20 § att få tillösa sig annans andel i samma strömfall, som tidigare icke blifvit tillgodogjordt eller innehafvaren inom viss föreskrifven tid icke kunnat på nyttigare sätt tillgodogöra sig.

I den prosessuela delen åter har jag föreslagit bestämmelser, som noggrannare fastställa vattenverksegarens rätt till vattnet i förhållande till hans medintressenter i detsamma och att, der tvist uppstår, försöka åstadkomma godvillig öfverenskommelse dem emellan. Äfven en noggrannare kontroll öfver att dessa öfverenskommelser och öfriga vilkor för en vattenverksanläggning behörigen iakttagas har jag ansett mig böra föreslå och i allmänhet försökt ordna dessa vilkor så, att de så litet som möjligt lemnas beroende på framtida utredning och deraf härflytande rättstvister, hvilka, då större intressen baserats på mindre tydlig och klar rätt, alltid i någon mån påverkas af dessa intressens storlek.

Hvad uppställningen af §§ och deras ordningsföljd angår, så har jag så vidt möjligt försökt följa den af komitén gjorda uppställningen för att underlätta en jemförelse och granskning af de skilda förslagen. Derföre har jag under N:ris 20 a, 23 a och 24 a infört nya §§ och utlemnat den 28 §, utan att rubba ordningsföljden i öfrigt och motsvarigheten af §§ i de skilda förslagen.

Slutligen kan jag, ehuru komitén med detta förslag slutfört sitt uppdrag, icke lemna ett par väsentligare luckor i dess arbete oanmärkta. I det tidigare inlemnade förslaget rörande den defensiva delen af vattenrätten, har nämligen komitén icke närmare utvecklat intressenternas i ett torrläggningsföretag inbördes förhållande till hvarandra eller grunden för det bolagsskap, som ett sådant företag ovilkor-

ligen betingar, ehuru detta varit den stötesten, på hvilken så många torrläggningsföretag i främsta rummet strandat.

I Tyska riket har denna synnerligen vigtiga fråga, liksom också den om reglering af vattendragen, deras rensning och bibehållande, som i detta förslag endast i förbigående nämnas, varit föremål för skilda lagförslag: det förra af den 1 april 1879, det senare af den 20 augusti 1883 och torde man icke heller hos oss kunna undgå att inom kort underkasta hithörande frågor en utförligare behandling, än i de nu inlemnade förslagen kommit dem till del.

Helsingfors, den 12 juni 1895.

Aug. Fr. Hildén.

II.

Förslag till förordning angående flottning af skogsalster.

1 §.

I alla naturliga vattendrag vare enhvar berättigad att, under iakttagande af hvad i denna förordning eller eljest i lag stadgas, verkställa flottning af skogsalster.

2 §.

I vattendrag, hvarest farled för ång- eller segelfartyg allmännare begagnas, der sluss, värdefullare vatten- eller fiskeverk eller annan dyrbarare anläggning finnes, eller fiske af större betydenhet idkas, får flottning icke verkställas, förrän syn och pröfning föregått, såsom nedan i 9 § sägs, såframt saken icke uteslutande angår enskilda sakegares rätt och dessa samtycka till flottningen.

Äfven i andra vattendrag skall sådan syn och pröfning ega rum, der flottare eller annan, hvars rätt af flottningen beröres, för flottningens ordnande det äskar.

3 §.

Den i 1 § nämnda rättighet innefattar jemväl rätt för dem, som deltaga i flottningsarbetet, att

beträda stränderna af flottled, der sådant för skadas afvärjande eller flottgodsets frambefordrande i vattendraget är af nöden, dock att väg eller stig ej må tagas öfver annans tomt, åker, äng, plantering eller upplagsplats, om tillträde till stranden annorledes kan ega rum;

med flottgods lägga till vid stränderna af flottled, likväl under vilkor att det, såvidt görligt är, sker å ställen

der det för strandegaren medför minsta olägenhet, och att godset ej qvarhålles längre än nödigt är;

medan flottningen å stället pågår, vid stenar och andra å stranden befintliga föremål, som deraf ej kunna skadas, äfvensom vid pålar, hvilka för sådant ändamål få inslås invid stranden, fästa och hålla ledbommar, der de äro så inrättade att samfärdseln icke hindras och fisken icke afhålles från lekplatser eller fiskeställen.

4 §.

I vattendrag, der syn och pröfning för flottningens ordnande egt rum, vare tillåtet att i enlighet med de bestämmelser, som angående flottningen i vattendraget meddelats, nedslå duc d'alber, inrätta styrdammar, sänkkistor, flottrännor och sorteringsanstalter, anbringa stadigvarande led- och samlingsbommar samt upprensa vattendraget, der det kan ske så, att kungsådra fortfarande utan väsentlig olägenhet är för de med densamma afsedda ändamålet användbar, annans vattenkraft ej minskas och att skada, som i annat afseende deraf kan annan tillskyndas, finnes vara ringa. För upplåtelsen af det nödiga området samt för skada och olägenhet skall gifvas full ersättning, hvilken, der godvillig öfverenskommelse ej sker, så vidt möjligt skall vid syneförrättningen uppskattas och, ifall den ej bestämmes att utgå som viss årlig afgäld, innan arbetet vidtager förskottsvis erläggas, men i annan händelse fastställes i den ordning, som i 31 § stadgas.

5 §.

Finnes för flottningens ändamålsenliga bedrifvande nödigt att vatten- eller jordområde afträdes eller att vatten- eller fiskeverk ändras eller utrifves, må sådant tillåtas, då deraf allmännare nytta kan förväntas i anseende till förekomsten vid vattendraget af kronan eller skilda egare tillhöriga betydande skogsområden; och vare sådan fråga behandlad i den ordning, som om afträdande af mark för allmänt behof är föreskrifven.

6 §.

Är för flottningen dambyggnad af nöden, gälle om rätt dertill hvad om sådan byggnad i förordningen angående vattendragens nyttjande finnes stadgadt.

7 §.

Hvar som vill verkställa flottning i vattendrag, der sådan ej får ske, innan syn och pröfning föregått, eller önskar för flottnigens ordnande i annat vattendrag syn och pröfning, göre derom hos Guvernören i länet ansökan. Berör vattendraget eller någon del deraf två eller flere län, ankomme å Senatens Ekonomiedepartement att bestämma hvilken Guvernör bör handlägga ärendet.

Har sådan ansökning ingifvits, förordne Guvernören vederbörande Distriktsingeniör eller annan sakkunnig person att med biträde af två med förhållandena på orten väl förtrogne gode män, hvilka af förrättningsmannen tillkallas, på sökandens bekostnad synen förrätta.

8 §.

Under synen skola synemännen minst en gång i hvarje församling, hvilken gränsar till den del af vattendraget, som ansökningen gäller, hålla sammanträde, hvartill förrättningsmannen åligger att genom kungörelse, som tre gånger, sista gången minst fjorton dagar före förrättningens början, bör i kyrkan uppläsas, kalla dem, hvilka anse sin rätt vara af företaget beroende. I kungörelsen skall upptagas ändamålet med synen och tillkännagifvas att sakegares utevaro ej hindrar förrättningens fortgång.

Om terminen för första sammanträdet i hvarje församling skall förrättningsmannen underrätta Guvernören i afseende å tillförordnande af ombud för bevakande af krono- och ecklesiastika lägenheters samt kronans rätt, ifall den af företaget beröres. Tiderna för dessa sammanträden böra sedan genom Guvernörens försorg meddelas Forststyrelsen samt Inspektören för fiskerierna, hvilka, der de så finna nö-

digt, ega vid synen å det allmännas vägnar bevaka skogshushållningens och fiskerinäringens intressen.

9 §.

Vid synen skall undersökas och pröfvas:

huru i vattendraget befintliga broar, slussar, vatten- och fiskeverk eller annat fiske skola skyddas, huru flottled, farled och samfärdsel vid och emellan stränderna med minsta intrång af hvarandra skola upprätthållas, huru skada i följd af uppdämning skall förebyggas äfvensom hvar sådana anstalter, som i 4 § nämnas, få inrättas;

huruvida flottning för vinnande af förenämnda ändamål eller af annan giltig anledning bör under någon del af året förbjudas, om virket får fortskaffas löst, eller inom ringbommar, eller sammanbundet i flottar samt om farled och flottled på vissa ställen böra skiljas genom bommar och flottningen för farledens öppenhållande någonstädes inskränkas till viss tid af dygnet;

hvarest och på hvad sätt uppdämning eller upprensning af vattendraget för flottningens behof må ega rum;

huru, der flottning i annan än strömmens rigtning förekommer, förhållandet emellan denna och den öfriga flottningen bör ordnas;

huruvida afträdande af mark, vattenområde, vatten- eller fiskeverk eller ändring deraf är af nöden för flottningens ändamålsenliga bedrifvande;

huru stor kostnad kan erfordras för nödigansedda flottningsanstalters anbringande samt inom hvilken tid de kunna utföras och efter hvilka grunder denna kostnad bör ersättas;

hvilken godtgörelse skall gifvas för upplåtelse af område till begagnande, på sätt i 4 § är sagdt, eller för skada och olägenhet af flottningsanstalters inrättande eller af flottledens upprensning, uppdämning eller begagnande, som kan någon tillskyndas, ifall denna godtgörelse anses kunna på förhand beräknas;

huruvida i vattendrag, der dyrbarare egendom förekommer, säkerhet bör ställas för skada, som flottningen kan befaras tillskynda sådan egendom;

huruvida, der betydligare fiske i vattendraget finnes och dess utödande genom flottningen är att befara, en för vattendraget afsedd fiskodlingsanstalt bör af de flottande bekostas;

äfvensom andra förhållanden, hvilka för flottningens ordnande böra tagas i betraktande.

Sedan tillstädeskomne sakegare i hvarje församling särskildt blifvit hörde, skall förrättningsmannen derstädes afgifva yttrande och förslag angående ofvanberörda omständigheter, meddela sakegarene innehållet deraf samt göra om deras anmärkningar anteckning uti instrument, hvilket derefter af förrättningsmannen utan dröjsmål till Guvernören insändes.

10 §.

Efter det syneinstrumentet jemte dertill hörande handlingar till Guvernören inkommit, låte Guvernören i kyrkorna i de församlingar, hvilka gränsa till flottleden, kungöra att den, som anser sin rätt af företaget förnärmas eller eljest har något att emot detsamma påminna, eger derom hos Guvernören skriftligen anmäla inom sextio dagar efter afkunnandet, vid förlust af vidare rätt dertill.

11 §.

Guvernören höre härå i ärendet vederbörande Distriktsingeniör, der denne ej verkstält förrättningen, Öfverstyrelsen för väg- och vattenbyggnaderna, Inspektören för fiskerierna och Forststyrelsen äfvensom dessutom, då så nödigt pröfvas, efter omständigheterna andra myndigheter.

12 §.

Finner Guvernören nödigt att för företagets utförande vatten- eller jordområde afträdes eller att vatten- eller fiskeverk ändras eller utrifves, skola dessa frågor handläggas,

innan ansökningen till slutlig åtgärd företages; och gälle i sådant afseende hvad i 5 § sägs.

13 §.

Anser Guvernören åtgärd, som i 12 § sägs, icke nödig eller har frågan derom slutligen afgjorts, meddele Guvernören utslag i ärendet och böra i utslaget noga bestämmas och uppräknas de anstalter och arbeten, som skola inrättas och utföras, med utsättande af tiden för deras fullbordande, samt de vilkor och föreskrifter i öfrigt, som för flottleden skola iakttagas, äfvensom fastställas de flottandes förhållande till dem, som å flottleden nedlagt kostnad. Har stridighet yppats om ersättning för skada och olägenhet i följd af flottledens inrättande eller begagnande, anvise Guvernören i utslaget sakegarene att sin talan i denna del vid domstol i laga ordning särskildt utföra. Tvisten härom må ej utgöra hinder för arbetenas utförande eller flottningens verkställande, der sökanden förut erlägger det belopp, hvartill skadan och olägenheten vid synen uppskattats, samt ställer pant eller borgen för hvad han derutöfver kan åläggas gälda.

14 §.

Utslag, som Guvernör meddelat i saken, låte Guvernören afkunna i kyrkorna i de orter, som i 8 § nämnas, jemte tillkännagifvande att den med utslaget missnöjde eger inom nittio dagar efter afkunnandet anföra besvär hos Senatens Ekonomiedepartement. Utslaget bör ock genom Guvernörens försorg genast tillställas Forststyrelsen och Inspektören för fiskerierna, för hvilka besvärstiden räknas från delfåendet.

Sedan utslaget fått vinna laga kraft eller ärendet i Senaten afgjorts, skall det slutliga utslaget genom Guvernörens försorg afkunnas i förenämnda kyrkor och delgifvas Forststyrelsen, som eger befordra detsamma till tryckning för att såsom särskild ordningsstadga jemte föreskrifterna i denna förordning tjena till efterrättelse vid flottning i det vattendrag, som utslaget omfattar.

Då förändrade förhållanden sådant påkalla, må ny undersökning af flottleden eller delar deraf vidtagas och utslag, som i anledning deraf gifves, sedan tjena till efterrättelse.

Ansöker någon, som anhållit om syn och pröfning i vattendrag, hvarest flottning derförutan ej är tillåten, hos Guvernören att innan synen hållits eller ärendet afgjorts, få verkställa flottning, ege Guvernören, der sökanden styrker att genom uppehåll med flottningen väsentlig olägenhet skulle honom tillskyndas samt ställer pant eller borgen för skada och olägenhet, som kunna uppstå genom flottningen, meddela tillstånd till densamma i den omfattning och under de vilkor Guvernören finner skäligt föreskrifva.

15 §.

Verkställa två eller flere under samma år flottning i vattendrag, der sådan icke får ega rum utan föregången syn, bör flottningen ske för deras gemensamma räkning, för hvilket ändamål de skola utgöra en förening, der deltagarenes inbördes förhållande bestämmes genom reglemente, som Guvernören, efter granskning af dertill afgifvet förslag, fastställer att för flottleden gälla, tills detsamma varder i enahanda ordning ändradt; dock ankomme å Guvernörens pröfning att, på grund af den vid synen vunna utredning, i större sjöar tillåta flottning för enskild räkning.

Strandegare vare likväl för husbehofsvirke från egen skog fri från deltagande i gemensam flottning och dermed förenade kostnader, derest virket kan flottas utan betydligare hinder för den gemensamma flottningen; ställe sig dock i afseende å såväl anmälan om tillämnad flottning som iakttagande af nödiga försigtighetsmått till efterrättelse hvad Guvernören härutinnan uti ordningsstadgan och reglementet föreskrifvit.

Ansöker någon, som flottar skogsalster i vattendrag, der flottning får ske utan föregången syn, hos Guvernör att de flottande äfven derstädes skola utgöra en förening för gemensam flottning, må Guvernören sådant föreskrifva, om han efter inhemtad utredning finner skäl dertill vara.

16 §.

Flottningsföreningen skall välja styrelse för ombesörjande af föreningens angelägenheter och bör uppgift om den ort, der styrelsen har sitt säte, intagas i reglementet.

17 §.

Äro anstalter och stående inrättningar behöfliga för flottningens underlättande eller skyddande af annans egendom och fördel, ege Kronan företrädesrätt att desamma anlägga, hvarföre det åligger Guvernören att hos Senatens Ekonomiedepartement göra förfrågan om de skola af kronan inrättas. Dernäst tillkomme denna rätt enskilda personer eller bolag, hvilka efter Guvernörens bepröfvande säkrast förmå inom beräknad lämplig tid utföra arbetet. Öfverlåtes icke arbetets utförande åt den, som ansökt om synen, vare denne berättigad att för hvad han derför utgifvit genast utfå ersättning af den, åt hvilken arbetets utförande anförtrotts.

Då de för flottled föreskrifna arbetena blifvit fullbordade, skall anmälan derom göras hos Guvernören, som eger förordna Distriktsingeniören eller annan sakkunnig person att desamma afsyna. Såsnart sådant skett och arbetena blifvit godkända, bör härom genom Guvernörens försorg kungöras i de kyrkor, som i 8 § nämnas.

Uppgifves vid afsyningen att värdet å arbetena till följd af förändrade förhållanden afviker från det förut beräknade, åligger den, som förrättar afsyningen, att företaga ny värdering med biträde af två gode män, hvilka han eger sjelf tillkalla.

18 §.

Den som för flottningen utfört arbeten i enlighet med derom gifna föreskrifter, vare berättigad att derför och för synekostnaden af dem, som begagna flottleden, undfå ersättning, beräknad för arbetena efter det värde, de vid afsyningen befinnas hafva. Är den kostnad, som gäldas skall, så betydande att, der den lades å allenast ett års flottning, denna skulle derigenom oskäligt betungas, varde beloppet efter Guvernörens bepröfvande å flere, högst tjugu år, fördeladt att jemte ränta, ej öfverstigande sex för hundra, å hvad oguldet innestår utgå antingen genom viss afgift å hvarje stycke flottgods eller visst årligt belopp.

Uppstår stridighet om värdet af det som bör ersättas, ega parterna att derom vid domstol särskildt tvista, men intill dess tvisten blifvit slutligen afgjord, må till grund för kostnadens gäldande tills vidare läggas synemännens uppskattning eller, der ny värdering enligt 17 § egt rum, det värde, som dervid blifvit bestämdt.

Sedan den fastställda ersättningen blifvit till fullo guldén, må anstalterna utan vidare afgift nyttjas af de flottande.

19 §.

Underhållet af de för flottningens skull gjorda anstalter och inrättning åligger de flottande.

20 §.

Vidmakthållas ej de till farleds betryggande eller i öfrigt till skydd emot skada genom flottningen föreskrifna byggnader, tillhälle Guvernören på anmälan af Distriktsingeniören eller den, som deraf lider men, vid vite den underhållet åligger att sådant fullgöra eller låte, om så erfordras, bristen på dennes bekostnad genast afhjelpa.

Uppstår genom försummelse i underhållet af föreskrifna skyddsbyggnader fara för vattenverk eller annan egendom och afhjelpes ej skyndsamt bristen, sedan den, som underhållet åligger, eller förmannen för flottningen derom blifvit tillsagd, vare ock den, som af försummelsen kan lida men, berättigad att på den underhållspligtiges bekostnad sjelf verkställa arbetet, efter det bristen blifvit af kronolänsman i orten vid syn på stället vitsordad.

21 §.

Har flottning i vattendrag upphört, må Guvernören på ansökan tillåta den, som underhållet af flottningsanstalterna åligger eller af dem kan lida men, att desamma undanskaffa.

22 §.

Innan flottning vidtager, bör virkesegare ej mindre förse sitt virke med tydligt märke, som kan urskiljas från de märken, hvilka begagnas af andra, som tilläfventyrs nyttja samma flottled, än ock för flottningsmanskapet utse uppsynings- eller förmän, som hvar inom sitt bestämda distrikt, hvilket ej må hafva större utsträckning än att förmannen vid skeende värderingar af timade skador blifver lätt tillgänglig för befolkningen inom detsamma, ega flottningen på stället föreslå. Och bör virkesegare vid vite af femtio mark hvarje år, minst tre veckor förrän flottningen påbörjas, om de förmän, som utsetts, underrätta kronolänsmannen på orten samt till denne jemväl aflemna en teckning af sagda märke; åliggande det sedan länsmannen att innan flottningen vidtager uti kyrkan i sitt distrikt låta kungöra om såväl de personer, hvilka äro antagna till förmän för flottningen inom de skilda distrikten, som de virkesegare, hvilka anmält sitt gods till flottning och till honom aflemnat sina märken, samt hålla teckningarna tillgängliga för dem, som önska om desamma taga kännedom.

I vattendrag, der gemensam flottning eger rum, åligger virkesegare i tid till flottningsstyrelsen aflemna teckning af sitt märke, hvars godkännande å flottningsstyrelsen ankommer, samt anmäla om mängden och beskaffenheten af det virke, han under året ämnar i flottleden införa; och eger styrelsen sedan iakttaga hvad här ofvan för virkesegare föreskrifvits.

Uraktlåter virkesegare att för flottningsstyrelsen i den ordning reglementet föreskrifver anmäla virke, erlägges i flottningsafgift hälften utöfver det, som eljest bort gäldas.

23 §.

Om flottgods, som icke varit märkt eller hvars märke under flottningen blifvit utplånadt, sammanblandas med andras gods, så att eganderätten dertill icke kan med säkerhet bestämmas, skall allt sådant gods i vattendrag, der gemensam flottning eger rum, medelst offentligt utrop försäljas och de influtna medlen användas till underhåll af anstalterna i flottleden, men i öfriga vattendrag fördelas emellan samtliga virkesegare i det förhållande enhvar af dem bevisligen är i afsaknad af virke, som han då haft under flottning i vattendraget.

24 §.

Flottas samtidigt i ett vattendrag, der gemensam flottning icke eger rum, flere tillhörigt virke, skall enhvar af dem låta verkställa flottningen så, att han derigenom icke åstadkommer för annan virkesegare hinder eller olägenhet, som skäligen kan undvikas. Uraktlåtes detta och timar skada eller uppehåll, vare den virkesegare, hvilken sådant vållat, skyldig att dem godtgöra. Vederbörande polismyndighet ege ock på anmälan och efter skedd undersökning om förhållandet lemna den lidande parten sådan handräckning, som för betryggande af hans rätt finnes lagligen befogad.

25 §.

Stock och annat virke, som framflottas i vattendrag, hvilket ej helt och hållet tillhör den flottande, skall, innan det i vattendraget utlägges, hafva undergått afbarkning. Rundt virke af gran eller löfträd äfvensom annat rundt virke till brännved eller husbehof må dock flottas obarkadt, der flottningen slutföres inom ett år efter det afverkningen skett.

Med afseende å beskaffenheten af vattendraget och öfriga förhållanden ege likväl Guvernören, på ansökan och efter det Inspektören för fiskerierna blifvit i saken hörd, medgifva eftergift i hvad nu sagts om afbarkning, likasom det ock ankommer å Guvernörens pröfning att, der flottning af brännved i obarkadt tillstånd finnes skada betydligare laxfiske, föreskrifva att veden före flottningen skall afbarkas.

26 §.

Finnes vid flottled virke, utan att vara samladt i flotte eller inom ringbommar, qvarligga å eller vid strand öfver ett år, anses det såsom öfvergifvet och får af strandegaren omhändertagas, äfven om det är med märke försedt, der ej

egaren inom fjorton dagar, sedan han genom kungörelse i ortens kyrka derom erinrats, sig infinner och gäldar kostnaden för kungörandet samt bortför virket.

27 §.

Sjunket virke, som af egaren eller flottaren icke upptagits, betraktas såsom öfvergifvet och tillfaller egaren af vattendraget eller annan, som deraf lider men och detsamma upptager.

Virke, som i sjunkande tillstånd är i flottled upprättstående, vare egare af vattendraget eller annan, som deraf lider men, berättigad att föra till närmaste strand; och tillfaller virket den, som detsamma upptagit, ifall ej egaren inom ett år, sedan han genom kungörelse i ortens kyrka derom erinrats, infinner sig och gäldar kungörelse- och upptagningskostnaden samt bortför virket.

28 §.

Virkesegare eller, der gemensam flottning eger rum, styrelsen för flottningsföreningen åligger att årligen från den flottled, i hvilken flottning af dem eller för deras räkning verkställts, låta undanskaffa i sjunkande tillstånd der qvarblifvet virke. Flottningsförman vare ock pligtig att under flottning på tillsägelse borttaga sådant virke.

29 §.

I vattendrag, der syn för flottning icke egt rum, vare den, som flottningen förestår, skyldig, då flottningen kommer att verkställas på sådana ställen, der förutses kan att flottningsmanskap måste beträda annans strand eller att skada kan uppstå genom flottningen, att om densamma underrätta strand-, bro-, vattenverks- och fiskeegare antingen genom kungörelse i ortens kyrka eller genom särskild anmälan hos desse eller deras ombud.

30 §.

För skada och olägenhet, som uppstått genom strändernas beträdande, eller eljest vid eller i följd af flottningen

eller genom det flottade virket tillskyndats strand-, vatten-, fiske- eller vattenverksegare, vare virkesegare pligtig utgifva ersättning, såsom nedan sägs.

Der två eller flere flotta skogsalster i samma vattendrag samt skada och olägenhet, som icke blifvit på förhand uppskattade och ersatta, derigenom tillskyndats någon, skola de, hvilka under året verkstält flottning i den del af vattendraget, der skadan eller olägenheten timat, en för alla och alla för en ansvara för ersättningens gäldande till den, som lidit skadan eller haft olägenheten; dock vare den, som gitter visa att hans flottgods framgått på sådant sätt eller å sådan tid att det ej kunnat till skadan eller olägenheten medverka, från sådan ansvarighet fri. Har någon på grund af ansvarighet, som nu är sagdt, guldit mer än hvad på honom efter hans andel i flottgodset belöper och är icke skadan eller olägenheten genom hans särskilda vållande förorsakad, söke hos de andre flottande sitt åter efter befogenhet.

Har vattenverksegare stängt kungsådra, såsom i 15 och 16 §§ i förordningen angående vattendragens nyttjande medgifves, eller eljest för sitt vattenverk ur kungsådran afledt vatten, så att strömmens riktning pröfvas hafva flottningen till men derigenom förändrats, vare icke berättigad till ersättning för skada, som genom flottningen kan förorsakas, der ej skadan uppsåtligen tillfogats vattenverksegaren eller varit en följd af vårdslöshet eller oaktsamhet vid flottningens värkställande eller härrört af uraktlåtenhet att fullgöra flottaren åliggande underhåll af föreskrifna skyddsanstalter.

31 §.

Ersättning för upplåtelse af område i andra fall än de i 5 § nämnda samt för skada och olägenhet, då sådan icke blifvit förut fastställd, skall virkesegaren eller förmannen för flottningsmanskapet på anfordran erlägga. Kan den, som fordrar godtgörelse, om beloppet deraf icke sämjas med virkesegaren eller förmannen, skall detsamma pröfvas och

bestämmas af tre ojäfvige gode män, af hvilka hvardera parten väljer en samt de sålunda valde utse den tredje till ordförande. Uraktlåter endera parten att inom tre dagar efter det anspråket väckts välja god man, ege den andre utse två gode män och tillkommer enahanda rätt den, som fordrar ersättning, om virkesegaren eller flottningsstyrelsen försummat att göra sådan anmälan som i 22 § sägs. Enas icke de utsedde gode männen om valet af den tredje, ankomme å rätten i stad och domaren å landet att på ansökan af någondera parten utse ordförande.

Gode männen bestämme jemväl arvodet för förrättningen och af hvem det bör gäldas. Varder till ersättning dömdt, skall ersättningsbeloppet jemte det arvode för förrättningen, som den ersättningsskyldige ålagts att gälda, genast utbetalas eller säkerställas genom pant eller borgen, som blifvit af vederbörande myndighet godkänd.

Åtnöjes ej egaren af virket eller flottningsföreningen eller den, som anspråket väckt, med gode männens utslag, hafve rätt att deri söka ändring vid domstolen i den ort, der skadan skett och bör, om talan skall anses bevarad, stämning meddelas i stad inom två månader, efter det gode männens utslag gifvits och på landet till det lagtima häradsting, som två månader derefter först infaller. Virkesegaren eller flottningsföreningen skall anses stämd, jemväl då förmannen erhållit stämningen. Är saken tvistemål, vare tid för stämnings meddelande den i lag föreskrifna kortaste stämningstid.

32 §.

Utgifves icke ersättning eller ställes ej säkerhet, som i 31 § sägs, må vederbörande kronolänsman eller magistrat på anmälan af den, som gjort anspråk på ersättning, med qvarstad belägga så stor del af virket, som motsvarar ersättningen. Har ersättningsbeloppet icke blifvit på sätt i 31 § sägs bestämdt eller af den, som fordrar ersättning, uppgifvet och säkerhet derför ej heller ställd, må åtgärden utsträckas till hela virkespartiet, intill dess ersättningsbeloppet i der

föreskrifven ordning fastställts. Gäldas ej inom fyra veckor, efter det qvarstaden verkstälts, ersättningsbeloppet jemte gode männens arvode, som den ersättningsskyldige ålagts erlägga, och kostnaden för qvarstaden, vare så mycket af det i qvarstad tagna virket genom kronolänsmannens eller magistratens åtgärd medelst offentligt utrop försåldt att ersättningen, arvodet och kostnaden ur de inflytande medlen kunna fullt utgå.

33 §.

Anspråk på ersättning, som i 31 § sägs, skall i der stadgad ordning väckas mot virkesegare eller flottningsförening inom ett år efter det kalenderår, hvarunder upplåtelsen skett eller skadan eller olägenheten timat, vid förlust af vidare rätt dertill.

34 §.

1. Framflottas obarkadt virke, der sådant icke är tillåtet, vare bot från och med tio till och med femtio penni för hvarje stycke, dock att bötesbeloppet ej må sättas lägre än tre mark. Verkställer någon afbarkning på isen eller å stranden så nära vattnet, att barken kan nedsköljas deri, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen mark.

2. För uraktlåtenhet att iakttaga föreskrifterna i 28 och 29 §§ vare bot från och med femtio till och med ettusen mark.

3. Missbrukar någon af flottningsmanskapet rättigheten att beträda stränderna invid flottled, eller gör der skada eller ohägn, vare den skyldige förfallen till ansvar enligt lag. Försummar förman, som flottningen förestår, att uti nu nämndt afseende handhafva behörig tillsyn öfver manskapet, böte ock han från och med tjugu till och med tvåhundra mark.

4. Gör virkesegare, förman för flottning eller flottningsmanskap åt annan virkesegare eller förman förfång och sker det af uppsåt, vårdslöshet eller oaktsamhet, fälles den

skyldige att böta från och med femtio till och med tvåtusen mark. Lag samma vare, om flottgods qvarhålles vid strand längre än nödigt är, eller förfång eljest af de flottande göres strand-, bro-, vattenverks- eller fiskeegare, eller flottning vidtages i vattendrag, der sådan utan föregången syn ej får verkställas, innan slutligt utslag i saken meddelats eller tillstånd dertill utverkats, eller de föreskrifter öfverträdas, som blifvit för särskilda flottleders begagnande fastställda.

5. Hvar som olagligen i flottled lägger stängsel eller på annat obehörigt sätt hindrar flottningen, plikte från och med femtio till och med ettusen mark.

I alla förenämnda fall vare den felande förbunden att ersätta den skada och olägenhet, som af honom förorsakats. Sakegare dock obetaget att uti de i 30 § nämnda fall jemväl omedelbart söka virkesegaren, hvilken derefter eger hålla sig till den skyldige.

Verkställer någon utan vederbörande sakegares begifvande flottning i vattendrag, der sådant utan föregången syn ej får ega rum, innan slutligt utslag om flottningen meddelats eller tillstånd dertill eljest gifvits, eller sker flottningen ej i öfverensstämmelse med gällande författningar och de för vattendraget särskildt fastställda vilkor och föreskrifter, eger vederbörande kronolänsman eller magistrat att på sakegares anhållan och virkesegarens bekostnad lemna all den handräckning, som till förhindrande af det lagstridiga och obehöriga finnes nödig; och må, der kostnaden ej genast gäldas, af virket försäljas så mycket som till kostnadens betäckande erfordras.

35 §.

Saknar den, som enligt 34 § fälles till böter, tillgång att dem till fullo gälda, skall han i stället hållas i fängelse efter de i allmän lag angående böters förvandling stadgade grunder.

36 §.

Denna förordning träder i verksamhet den

Hvad derförinnan angående flottning i särskilda vattendrag är förordnadt, skall tjena till efterrättelse intill dess

sådant, i enlighet med 14 § i denna förordning, i laga väg blifvit upphäfdt eller ändradt.

Förordningen gäller icke gränsfloderna emot konungarikena Sverige och Norge.

Helsingfors, den 12 juni 1895.

K. W. SULIN.

Osc. Nordqvist. **Ferdinand Smedberg.**
Karl Johan Forsberg. **Rudolf Elving.**
Otto Wrede. **Karl Appelberg.**

A. M. Lassenius.

Motiv.

De mångfaldiga stridigheter och förvecklingar, som i saknad af erforderliga lagstadganden uppstått sedan flottning af skogsalster i landets vidsträckta vattendrag begynt allmännare idkas, föranledde regeringen att på 1870 talet egna frågan en närmare uppmärksamhet. Förordningen om vattenledningar och vattenverk af den 23 mars 1868 innehöll nämligen icke några andra stadganden angående flottning af skogsalster än att bland de ändamål, som bestämmelserna om öppenhållande af kungsådra afsågo att befrämja, äfven nämndes möjliggörande af flottning. Med anledning häraf och för att åvägabringa närmare stadganden såväl om sättet och vilkoren för vinnande af tillstånd till flottleds inrättande och begagnande som beträffande de många olika rättsförhållanden, hvilka kunna uppstå dels emellan egare af skogsalster och flottningsmanskap å ena samt strand-, vatten-, vattenverks- och fiskeegare på den andra sidan, dels emellan virkesegare inbördes, då flere sådana samtidigt till flottning begagna samma vattendrag, anbefaldes Forststyrelsen genom skrifvelse från Kejserliga Senaten af den 11 mars 1870 att inkomma med förslag till författning i ämnet. Sedan detta förslag aflemnats och Inspektören för fiskerierna i landet afgifvit honom affordradt yttrande, tillsattes, på framställning af Forststyrelsen, en af fyra personer bestående komité för att vidare förbereda ärendet. Denna komité, af hvars medlemmar en beträffande vissa hufvudprinciper i frågan hyste olika mening med de öfrige, aflemnade två underdåniga förslag, det ena reservationsvis uppgjordt af nyssnämnde ledamot. Efter det yttranden öfver dessa förslag blifvit inhemtade ej mindre af särskilda embetsverk än af enskilda

personer, hvilka ansetts ega erfarenhet i bedömande af ämnet, förelades Ständerna vid 1872 års landtdag nådig proposition till författning i saken, grundad på begge nästberörda förslag.

Uti sitt underdåniga svar i anledning af denna proposition tillkännagåfvo Ständerna, att de icke kunnat godkänna den nådiga propositionen oförändrad, men i betraktande af det nära nog rättslösa tillstånd, hvilket i afseende å flottning egt rum, för sin del antagit en förordning, som innefattade de allmänna grunderna i ämnet, hvarjemte och då den knappa tid, hvaröfver Ständerna haft att förfoga, icke tillåtit dem egna frågan den sorgfälliga och omfattande granskning, som ämnets vigt skulle fordrat, Ständerna uttalade den underdåniga önskan, att en komité af sakkunnige personer före påföljande landtdag måtte beredas tillfälle att på grund af den erfarenhet, som vid tillämpningen af nämnda förordning vunnits, yttra sig om dess lämplighet och der förändrade stadganden i en eller annan del funnes af behofvet påkallade, inkomma med förslag till ny författning i ämnet, hvilket derefter skulle i nådig proposition nästsammanträdande Ständer föreläggas.

Sedan den af Ständerna sålunda antagna författningen vunnit nådigt godkännande, utfärdades förordningen angående flottning af skogsalster den 24 mars 1873, hvarutom den särskilda nu gällande ordningsstadgan, innefattande de administrativa påbud rörande flottningen, hvilka icke ingått i nämnda förordning, uppgjordes på grund af ett utaf Forststyrelsen utarbetadt förslag och Guvernörernes i landet deröfver afgifna utlåtanden samt fastställdes till efterrättelse den 8 april 1875.

Den sålunda af Ständerna antagna och af Hans Kejserliga Majestät stadfästade förordningen innefattar hufvudsakligen följande allmänna bestämmelser:

att enhvar, utan att vara skyldig att dertill utverka sig tillstånd eller utgifva ersättning för blotta begagnandet af annans vattenområde, eger rätt att under iakttagande af

förordningens föreskrifter verkställa flottning af skogsalster uti alla naturliga vattendrag;

att flottningsmanskap, likaledes utan skyldighet till ersättning för sjelfva rättigheten, eger, då sådant är för flottningen nödvändigt, beträda eller med flottgods lägga till vid stränderna af flottled samt der anbringa bomfästen och vidtaga andra för ändamålet erforderliga åtgärder;

att på ställen, hvarest allmän farled för ång- eller segelfartyg nyttjas, der bro, sluss, vatten- eller fiskeverk eller fiske, som regelbundet idkas, kan skadas, eller ock der annan värdefullare anläggning förefinnes eller skogsalster icke utan uppdämning kunna fortskaffas, flottning icke får bedrifvas, förrän syn och pröfning föregått, såframt saken icke uteslutande angår enskilda sakegares rätt och dessa samtycka till flottningen;

att flottning i allmänhet är tillåten under hela året likasom det ock är medgifvet att verkställa flottning af virke i obarkadt tillstånd, Guvernören dock öppet lemnadt att, på grund af den vid synen vunna utredning, förbjuda flottning under någon del af året samt af obarkadt virke;

att virkesegare är ansvarig för all skada och olägenhet, som inträffat genom virkesegarens eller flottningsmanskapets förvållande eller genom det flottade virket;

att der flere ega del i virke, som förorsakat skada, desse äro solidariskt ansvarige för ersättningens gäldande till den, som skadan lidit;

att förman för flottningen är skyldig att, innan flottgodset från trakten får vidare framskaffas, erbjuda sig att godtgöra inträffad skada, hvilken, der parterna om ersättningen icke sämjas, skall värderas af tre gode män, af hvilka hvardera parten utser en och de sålunda valde tillkalla den tredje, samt

att om förmannen uraktlåter att erbjuda och fullgöra ersättning, vederbörande länsman eller magistrat eger att på anmälan af den, som skadan lidit, med qvarstad belägga så stor del af det under förmannens inseende stälda virke, som motsvarar ersättningen, hvarefter det i qvarstad tagna virket,

derest icke egaren inom fyra veckor godtgör skadan och annan deraf föranledd kostnad, skall medelst offentligt utrop försäljas samt skadeersättningen och kostnaderna ur de inflytande medlen gäldas.

I anledning af Ständernas vid 1872 års landtdag uttalade önskan nedsattes sedermera en komité, hvilken år 1876 afgaf sitt betänkande i ämnet. Inom denna komité hade en helt annan uppfattning angående flottningens förhållande till strandeganderätten gjort sig gällande än den, som hyllades af Ständerna vid 1872 års landtdag. Uti det af komiténs flertal afgifna yttrande framhölls främst, enligt hvad af lag- och ekonomiutskottets vid 1877 års landtdag betänkande i ämnet framgår, hurusom väl under den korta tid 1873 års förordning i hela dess vidd tillämpats ganska ringa erfarenhet kunnat vinnas om dess lämplighet, helst sådan ordnad flottled, som enligt förordningen borde åvägabringas i alla till flottning allmännare begagnade vattendrag, då ännu icke funnits inrättad i flere än ett af dem, men att den åsigt dock stadgat sig och klagan deröfver fösports, att strand- och vattenegares intressen samt eganderättens helgd för befrämjandet af skogsindustrin uti sagda förordning blifvit för nära trädda; och emedan komitén i hufvudsak delat denna åsigt, hade komitén ansett sig böra utarbeta förslag till ny förordning i ämnet, hvaruti komitén — utan att förbise vigten deraf att landets skogsprodukter kunde utan onödiga hinder och omgångar befordras till verldsmarknaden samt det i dem befintliga kapital sålunda göras fruktbärande, hvilket måste betraktas såsom ett af de väsentligaste vilkor för landets ekonomiska framtid och utveckling, men å andra sidan under full öfvertygelse att allmän fördel och nytta genom åsidosättande af enskildes häfdvunna rätt icke torde kunna påräknas — sökt befästa aktningen och skyddet för den sistnämnda. Komiténs författningsförslag skilde sig, enligt berörda betänkande, från 1873 års förordning derutinnan:

att förslaget, jemte bibehållande af den i nämnda förordning medgifna rättigheten att i alla naturliga vattendrag,

äfven utom kungsådra, framflotta virke, förknippat denna rättighet med skyldigheten att för flottning uti annan tillhörigt vatten i hvarje fall utverka sig tillstånd samt för begagnande af annans enskilda vattenområde och beträdande af annans mark invid flottled utgifva ersättning, om sådan fordrades;

att den uti förordningen flottningsmanskapet uttryckligen tillerkända rättigheten att vid behof utan vidare beträda eller med flottgods lägga till vid stränderna af flottled eller vidtaga andra erforderliga åtgärder icke ansetts böra såsom allmän regel uttalas, utan gjorts beroende af antingen öfverenskommelse eller ock pröfning i sammanhang med ansökning om tillstånd till flottnings bedrifvande;

att till förordningens föreskrift för flere delegare i flottningsvirke att solidariskt ansvara för skadeersättning, sådant tillägg gjorts, att enahanda ansvarsskyldighet skulle åligga alla dem, som vid tiden, då skada timat, deltagit i flottningen på stället;

att medan 1873 års förordning i allmänhet tillåter flottning under hvarje årstid, likasom äfven virkets framflottande obarkadt, med Guvernören lemnad befogenhet att, efter syn och pröfning vid flottleds ordnande häri vidtaga inskränkningar, der sådana af omständigheterna påkallas, enligt förslaget all virkesflottning i elfvar, strömmar och åar, der lax, taimen eller sik förekommer och fridlöst är, borde inställas under dessa fiskslags lektid, samt virke, som utlägges eller framflottas i annan tillhörigt vattendrag, derförinnan skulle undergå fullständig afbarkning, Guvernör dock obetaget att i särskilda fall tillåta af förhållandena betingade undantag från dessa föreskrifter;

att den uti förordningen förman för flottningsmanskap ålagda skyldigheten att till vederbörande sakegare erbjuda godtgörelse för genom virkesflottning förorsakad skada, utbytts emot förpligtelse för bemälde förman att på anfordran genast erlägga hvarje slag af ersättning;

äfvensom slutligen att panträtt ansetts böra uttryckligen medgifvas uti det flottade virket för ersättningar och utgifter, som af flottningen härflyta.

Emot komiténs omordade förslag till förordning i ämnet inlades af tre bland komiténs åtta medlemmar reservation, deruti bemälde medlemmar framhöllo från pluralitetens mening afvikande åsigter hufvudsakligast i följande afseenden: att rättigheten för flottningsmanskap till beträdande af strand, hvilket vore en nödvändig förutsättning för möjligheten af all flottning, borde såsom allmän princip bibehållas; att föreskriften om ansökande af tillstånd till flottningsbedrifvande och vidtagande af dertill erforderliga arbeten borde undergå den inskränkning, att slikt tillstånd ej erfordrades för mindre vattendrag, der samtliga sakegares bifall vunnits samt hvarken allmän farleds begagnande eller kungsådras öppenhållande hindrades, eller ock öfver- och underbyggares rätt förnärmades; att för blotta begagnandet af enskild persons vattenområde till virkesflottning någon ersättningsskyldighet icke borde stadgas samt att ansvarighet för skada ej borde åhvälfvas andre än egare af det virke, som förorsakat skadan, såvida ej flottning bedrefves för gemensam räkning eller flere hade i virket del; att generelt stadgande om flottningsvirkes afbarkning samt flottnings inställande under förutnämnda fiskslags lektid icke vore af nöden, utan kunde bestämmandet härom ankomma på pröfning i hvarje särskildt fall; äfvensom att skyldigheten för flottningsförman att hos vederbörande strandegare anmäla om timad skada och erbjuda godtgörelse derför borde bibehållas.

Den till 1877 års landtdag aflåtna nådiga propositionen i ämnet öfverensstämde i hufvudsak med komiténs förslag. Af förekommande olikheter må här omnämnas allenast att den nådiga propositionen införde den princip att flottningsvirke, som utan att vara samladt i flotte eller inom bommar, blefve qvarliggande på eller vid strand utöfver åtta månader, skulle anses såsom öfvergifvet och tillfalla jordegaren.

Sammansatta lag- och ekonomiutskottet yttrade uti sitt till Ständerna afgifna betänkande, bland annat, följande:

„Att på ett tillfredsställande sätt ordna de rättsförhållanden, hvarom nu är fråga, utgör ovedersägligen för lag-

stiftningen en ganska svår uppgift, i anseende till de mycket stridiga intressen, som härvid äro att tillgodose, utan att motsatta, lika berättigade anspråk förnärmas. Å ena sidan bör ej mindre egande- och dispositionsrätten till stränder, vatten, fisken, vattenverk och dylikt, än den allmänna samfärdseln i och öfver vattendragen skyddas emot intrång; och på andra sidan fordrar icke blott enskildes utan i någon mon äfven statens intresse, att möjlighet beredes för ändamålsenligt och beqvämt tillgodogörande af de tillgångar, som ligga uti landets skogar, genom rättighet att för transport af skogsprodukter anlita de naturliga vattenkommunikationerna. Det ligger i sakens natur, att dessa olika intressen uti de flesta fall äro svåra att förlika. Lagstiftningen i ämnet kan vid sådant förhållande näppeligen påräkna att fullt motsvara alla de anspråk, hvilka från hvardera hållet ställas på densamma, och dess mål bör derför vara att på ett rättvist sätt å ömse sidor fördela de nödvändiga olägenheterna samt göra dem så litet kännbara som möjligt. Den erfarenhet, som hunnit vinnas genom tillämpningen af nådiga förordningen den 24 mars 1873, har ådagalagt att densamma icke uppnått detta mål. Emot de i sagda författning ingående påbud, beträffande rättsförhållandena emellan virkesegare och flottningsmanskap å ena samt strand-, vattenverks- och fiskeegare på den andra sidan, har nämligen med skäl anmärkts, att skogsindustrins fördelar genom densamma blifvit altför mycket befrämjade på bekostnad af strand-, vattenverks- och fiskeegarenes rättigheter och intressen".

Emedan den nådiga propositionen, enligt utskottets uppfattning, syntes egnad att gifva frågan en ganska lycklig lösning, tillstyrkte utskottet propositionens antagande med några modifikationer och tillägg. I sådant afseende må här nämnas att utskottet förordade, att Guvernör jemväl skulle ega på särskild ansökning, oberoende af utslaget om flottleds ordnande, efter omständigheterna tillåta flottning af icke afbarkadt virke, samt att tillåtelsen i hvarje särskildt fall borde gälla visst slag af virke och medgifvas endast då flottningen kunde verkställas på bestämd kortare tid. Vidare

ansåg utskottet att den tid af åtta månader, inom hvilken landsatt eller i land drifvet löst virke borde borttagas, vore för kort och förty möjligen kunde leda derhän att virke, som flottades i mindre vattendrag, der detsamma icke lämpligen kunde förenas i flottar eller inom bommar, kunde komma att oförskyldt gå förloradt för egaren till följd af långvarig vinter eller vattenbrist i flottleden, som hindrade virkets bortskaffande inom den föreslagna tiden, hvadan densamma borde utsträckas till ett år; att sjunket virke jemväl borde betraktas såsom öfvergifvet och tillfalla egaren af vattendraget eller annan, som ville det upptaga, hvaremot virkesegare eller flottningsförman vore pliktig att på tillsägelse oförd röjligen undanskaffa virke, som i sjunkande tillstånd befunnes uti vattnet upprättstående; samt att om sådant uraktlätes eller obekant vore hvem sådant sjunkande virke tillhörde, vattenegaren eller annan hugad person finge upp-upptaga och behålla detsamma, dervid dock virkesegaren, om han vore eller sedermera blefve känd, ålåge att ansvara ej mindre för upptagningskostnaden än ock för all skada virket kunde hafva förorsakat.

Inom landtdagen godkände preste- och bondestånden utskottets betänkande med några mindre ändringar, men inom ridderskapet och adeln samt borgareståndet framställdes emot författningsförslaget många anmärkningar. Så framhölls, bland annat, att förslaget genom stadgandet om skyldighet att utgifva ersättning för ett vattendrags begagnande till flottning gifvit åt enskild eganderätt öfver vatten en omfattning, som vore alldeles främmande för den nordiska rättsutvecklingen; att bestämmelsen det rätt till strandens beträdande icke ovilkorligen åtföljde flottningsrätten, utan skulle vara beroende på aftal eller särskild pröfning, lätteligen kunde förhindra all flottning och att i allmänhet tillgodogörandet af landets skogsprodukter sannolikt skulle i alltför hög grad försvåras, derest sådana stadganden, som de i propositionen föreslagna, blefve till efterrättelse utfärdade. Följden af dessa anmärkningar blef ock, att utskottets hemställan af ridderskapet och adeln samt borgareståndet

förkastades; och då sålunda två stånd i sina beslut stannat mot de två andra, hade frågan förfallit.

Komitén, som delar lag- och ekonomiutskottets vid 1877 års landtdag ofvananförda åsigt om lagstiftningens uppgift i förevarande fall, kan dock ej godkänna den af utskottet företrädda mening om sättet att tillgodose de olika intressen, som vid flottning af skogsalster göra sig gällande gentemot hvandra.

Förutom att exporten af rundt virke och sågade trävaror år för år tilltagit, hafva under de senaste årtiondena i vårt land uppstått särskilda industrigrenar, hvilka som råvara begagna skogarnas alster, och följden häraf har blifvit att trävaror i oarbetadt tillstånd och förädlad form numera utgöra landets förnämsta exportartikel. Det enda sätt, hvarpå transport af skogsprodukter på längre afstånd kan försiggå, utan att varan derigenom öfver höfvan fördyras, är flottningen. Det ligger derföre i det allmännas intresse att genom tjenliga lagstadganden befrämja detta transportsätt, såvidt sådant är möjligt med hänsyn till andra allmänna intressen eller enskildes häfdvunna rättigheter. De enskilde äro dock pligtige att, der ett allmänt intresse så kräfver, underkasta sig vissa inskränkningar i sina rättigheter. Då derföre flottning af skogsalster i allmänhet icke, utan att densamma öfver höfvan betungas, kan verkställas så, att flottgodset hålles inom kungsådran, samt de, som deltaga i flottningsarbetet, derjemte äro nödsakade att beträda annans område för vidtagande af särskilda för flottningen erforderliga åtgärder, måste de enskilde vatten- och jordegarene i det allmännas intresse finna sig deruti. Det kunde väl synas rätt och billigt att den, som är skyldig att underkasta sig ett slikt intrång i sin eganderätt, borde härför åtnjuta skälig godtgörelse, men då medgifvandet af en sådan rätt åt vatten- och strandegarene skulle i alltför hög grad fördyra, ja i många fall till och med omöjliggöra all flottning samt den inkomst vatten- och strandegarene derigenom erhölle oftast komme att framstå så mycket mer oskälig, som enligt allmän praxis samfärdseln är fri i vattendragen äfven utom

kungsådra, der vattenbyggnader ej finnas, har komitén icke tvekat att bibehålla den i 1873 års förordning uttalade princip, att enhvar, utan att behöfva dertill utverka sig tillstånd eller utgifva ersättning för blotta begagnandet af annans vatten, är berättigad att under iakttagande af föreskrifterna i förordningen verkställa flottning af skogsalster i alla naturliga vattendrag äfvensom att de, som deltaga i flottningsarbetet hafva rätt att, likaledes utan ersättningsskyldighet för sjelfva rättigheten, beträda stränderna vid flottleden samt der anbringa bomfästen och medan flottningen å stället pågår hålla ledbommar.

Der andra allmänna och vigtigare enskilda intressen kunna genom flottningen äfventyras, bör flottning dock ej tillåtas utan att densamma blifvit så ordnad, att dessa intressen tillbörligen skyddas, och derföre göres rättigheten att verkställa flottning i vattendrag, hvarest farled för ång- eller segelfartyg allmännare begagnas, der sluss, värdefullare vatten- eller fiskeverk, eller annan dyrbarare anläggning finnes eller fiske af större betydenhet idkas, beroende af en utaf sakkunnige personer verkställd syn och pröfning, såframt icke saken uteslutande angår enskilde sakegares rätt, i hvilket fall det ligger i deras fria skön att medgifva flottning äfven utan att syn och pröfning föregått.

Då de rättigheter, som ansetts nödvändiga för möjliggörande af flottning, såsom ofvan framhållits, innebära ett intrång i enskildes rätt, böra desamma icke utsträckas utöfver hvad flottningen oundgängligen behöfver. Af sådan orsak har flottarene medgifvits rätt att beträda stränderna af flottled endast i de fall, då sådant för skadas afvärjande eller flottgodsets frambefordrande i vattendraget är af nöden, likasom rättigheten att med flottgods lägga till vid stränderna inskränkts derhän att detta, så vidt görligt är, skall ske å ställen, der det för strandegaren medför minsta olägenhet, och att godset dervid ej qvarhålles längre än nödigt är.

Genom utsatta ledbommar hindras flottgodset att afvika från den för detsamma bestämda riktning och afhålles

från att stöta mot stränderna eller uti vattendraget befintliga vatten- och fiskeverk, samt derigenom åstadkomma skada, hvarföre det äfven i de vattendrag, der flottning utan föregången syn får verkställas, ligger lika mycket uti strand- och vattenegarenes som i virkesegarenes intresse att sådana bommar anbringas. De få dock icke, utan att vara efter syn föreskrifna, qvarhållas längre än flottningen på stället pågår och ej heller fästas vid andra föremål än sådana, som deraf ej kunna skadas. Då det emellertid kan inträffa att invid flottleden icke finnas för bommarnas fästande lämpliga föremål, har flottare medgifvits rätt att för sådant ändamål inslå pålar invid stranden af flottleden. Det område, som för dessa pålar erfordras, är så ringa att någon ersättning för upplåtelsen deraf ej ansetts böra ifrågakomma. Om ledbommarna utsättas å olämpliga ställen, kunna de utgöra hinder för samfärdseln i stället för att underlätta densamma, hvarjemte erfarenheten visat att en del fiskarter sky att gå under bommarna. På grund häraf har det stadgande intagits, att ledbommarna skola så inrättas att samfärdseln icke hindras och att fisken icke afhålles från lekplatser eller fiskeställen.

Ehuru 1873 års förordning icke föreskrifver att flottning i vattendrag, der flere samtidigt framflotta skogsalster, ovilkorligen skall verkställas för samtliga virkesegares räkning, utan öfverlemnat frågan härom till pröfning vid synen, har dock detta sätt att bedrifva flottningen altmera vunnit erkännande. Orsaken härtill är att söka i de många och stora fördelar ett sådant flottningssätt erbjuder virkesegarene. Det kan ofta bero på en dag, ja till och med på timmar, om hela det virkesparti, som är afsedt att under året framflottas i ett vattendrag, kan fås nedför detsamma under den tid vattendraget kan och får till flottning användas. Stridigheter uppstå i följd häraf, der gemensam flottning icke eger rum, lätt emellan flottarene om den ordningsföljd, i hvilken flottningen af enhvars virke skall ske, och då hvar och en söker att få sitt sitt virke först fram, blir följden deraf vanligen den, att de hindra hvarandra vid

flottningens bedrifvande. För att undvika sammanblandning af virket är dessutom hvarje virkesegare tvungen att låta undanskaffa det flottgods, som qvarblifvit uti flottleden och på stränderna, förrän annan tillhörigt virke i flottleden införes. Förutom att en sådan rensning af flottleden från qvarblifvet virke tager en rundlig tid i anspråk och sålunda fördröjer flottningen, är den äfven synnerligen kostsam; och dock kan en sammanblandning af olika flottares virke nästan aldrig fullständigt förekommas. Verkställes deremot flottningen för samtliga virkesegares gemensamma räkning, undvikas icke blott dessa olägenheter, utan flottningen blir billigare äfven derigenom att de för flottgodsets framförande erforderliga inrättningar och för skyddande af annans egendom nödvändiga anläggningar icke behöfva utföras för hvarje särskildt virkesparti. Erfarenheten har äfven ådagalagt att, der gemensam flottning införts, ej blott tiden, som åtgår till flottningens verkställande, förkortats än äfven kostnaderna för flottningen nedgått.

Men icke allenast för virkesegarene ställer sig den gemensamma flottningen fördelaktigare, utan också strand- och vattenegarene hafva intresse deraf att gemensam flottning kommer till stånd. Det är nämligen för dem sjelffallet större utsigt att utan omgångar utfå ersättning för timade skador och olägenheter, ifall de kunna vända sig till en flottningsförening, än om de vore tvungne att göra sina anspråk gällande emot de enskilde virkesegarene.

Då härtill ännu kommer, att de ofta berättigade klagomålen öfver flottningsmanskapets framfart i vida mindre grad försports från trakter, der gemensam flottning är införd, än från andra delar af landet och densamma sålunda äfven i detta afseende synes vara egnad att väsentligt bidraga till flottningens ändamålsenliga ordnande, har komitén icke tvekat att, i likhet med hvad i Sverige för allmän flottled är stadgadt, föreslå, att om två eller flere under samma år verkställa flottning i vattendrag, der sådan icke får ega rum utan föregången syn, flottningen bör ske för de flottandes gemensamma räkning samt att dessa för sådant

ändamål skola utgöra en förening. För att än ytterligare främja införande af gemensam flottning har Guvernören lemnats rätt att, på ansökan af flottare af skogsalster, föreskrifva att de flottande äfven uti andra vattendrag skola utgöra en förening för gemensam flottning, om Guvernören efter inhemtad utredning finner skäl dertill vara.

Deltagarenes i föreningen inbördes förhållande bestämmes uti ett af Guvernören, efter granskning af dertill afgifvet förslag, fastställdt reglemente, som, bland annat, bör innehålla uppgift om sättet för val af flottningsföreningens styrelse och om den ort, der styrelsen har sitt säte, äfvensom om den ordning, i hvilken reglementet kan ändras.

Till större sjöar nedkommer ofta virke från flere olika vattenstråtar och fortskaffas vidare, uti flottar, äfven i olika riktningar. Ofvan anförda skäl för gemensam flottning ega derför icke tillämpning på sådana vatten. Det skulle tvärtom kunna gifva anledning till många stridigheter, om alla virkesegare, som verkställa flottning i en större sjö, skulle tvingas att ingå flottningsförening, ehuru de utan hinder för hvarandra hvar för sig kunde verkställa flottningen. Komitén har på grund häraf ansett det böra öfverlemnas till Guvernörens pröfning att, på grund af den vid synen vunna utredning tillåta att flottning i större sjöar får ega rum äfven för de enskildes räkning.

Billigheten fordrar äfven ett annat undantag från regeln, att alla flottande skola deltaga i gemensam flottning, nämligen för strandegare vid transport af husbehofsvirke från egen skog. Någon väsentligare olägenhet häraf för den gemensamma flottningen torde icke heller vara att befara, då detta undantag medgifvits, endast ifall strandegarens virke kan framflottas utan betydligare hinder för den gemensamma flottningen och under vilkor att egare af husbehofsvirke ställer sig till efterrättelse, hvad ordningsstadgan och reglementet för flottleden föreskrifva i afseende å anmälan om tillämnad flottning och iakttagande af nödiga försigtighetsmått.

Medan komitén, på sätt ofvan framhållits, å ena sidan ansett sig kunna och böra medgifva flottare af skogsalster

vissa rättigheter, har komitén på andra sidan sökt bereda vatten-, strand-, vattenverks- och fiskeegare utvägar att med minsta omgång och så säkert som möjligt utfå ersättning för de skador och olägenheter, som ej mindre genom strändernas beträdande än eljest vid eller i följd af flottningen eller genom det flottade virket dem tillskyndats. Deremot har komitén hållit före, att särskilda strängare stadganden icke vore af behofvet påkallade beträffande ersättning för skador, som flottningen kan förorsaka andra än vatten-, strand-, vattenverks- och fiskeegare, hvarföre i afseende å dessa skador komma att gälla de allmänna grunderna angående skadeersättning.

Mot ordet olägenhet har anförts, att detsamma vore ett så obestämdt begrepp, att det kunde gifva anledning till de mest vidtgående anspråk från vatten-, strand-, vattenverks- och fiskeegarenes sida, men då mångt och mycket, som desse möjligen få underkasta sig för flottningens skull, enligt språkbruket hos oss icke kan hänföras till begreppet skada, såsom då enskild samfärdsel längs eller öfver vattendraget försvåras, då strandegare beröfvas lämpliga landningsplatser eller färjeställen, då vattning af kreatur eller vattenhemtning förhindras eller varder förenad med svårighet, har komitén icke ansett sig kunna bortlemna det uti 1873 års förordning förekommande uttrycket olägenhet, helst det är sjelffallet att detta ord ej kan tolkas så vidsträckt att detsamma skulle innefatta rubbad hemtrefnad, störd landtligt lugn o. dyl., utan endast sådant, som kan i penningar uppskattas.

Äfven har den åsigt uttalats att flottare borde skyldigkännas att ersätta endast sådana skador, som i följd af „uppsåtlig eller tillräknelig oaktsamhet direkte eller omedelbart“ tillfogats den tillstötande marken eller lagligen uppförda och försvarligt underhållna broar, fiskeverk, industriela inrättningar och andra vattenbyggnader, samt att ersättning för skada, förorsakad af det i vattendraget flytande timrets stötande mot marken eller ute i vattnet stående gärden i intet fall behöfde utgifvas. Såsom stöd för denna åsigt har

anförts ett uttalande i „Haandbog i Norsk flödningsvaesen“, enligt hvilket en sådan grundsats vore fastslagen uti den i Norge för närvarande gällande „Lov om Vasdragenes Benyttelse“ af den 1 juli 1887. Det är dock otvifvelaktigt att utgifvarene af sagda „Haandbog“ helt och hållet missförstått norska lagens stadganden i berörda afseende. Väl säger § 44 i den norska lagen att flottaren ej behöfver betala något för den *rätt* till nyttjande af annans fastighet, som honom tillerkänts genom § 43 i samma lag, d. v. s. rättigheten att landa med flottarna och fästa dessa vid land, att anbringa provisionela ledningsbommar för timret samt att färdas på strandbrädden för flottningens skull. Men § 44 tillägger genast: „Deremot kan han kräfva ersättning för den genom sagda nyttjande och flottningen förvållade skada i öfverensstämmelse med § 41“. I § 41 heter det åter att ersättning tillkommer grundegaren *„såväl* för *hvarje* vid samfärdseln i ett vattendrag uppsåtligen eller genom tillräknelig oaktsamhet åstadkommen skada, *som* för den skada, hvilken vid densamma *direkte* och *omedelbart* tillfogas den tillstötande grunden eller lagligen uppförda och försvarligen underhållna broar, fiskegårdar, industriela anläggningar eller andra vattenbyggnader m. m., såsom genom påstöt af fartyg, gnistor eller vågsvall från ångfartyg eller dylikt“. Och då slutligen andra momentet af § 44 stadgar: „Skada, som genom det i vattendraget gående timrets stötande mot grunden kan tillfogas denna eller ute i vattendraget stående gärden, är icke föremål för ersättning med mindre den är åstadkommen genom tillräknelig oaktsamhet“, torde det vara klart att den norska lagens ståndpunkt i förevarande fråga, på sätt jemväl bestyrkes af utläggningarna å sidd. 120 och 127 i Statsrådet W. S. Dahls arbete „Den norska vattenrätten“, kan sammanfattas sålunda: „Skada, som tillfogas med uppsåt eller genom tillräknelig oaktsamhet vid flottningens verkställande, skall af flottaren ersättas, äfven om den icke är en direkt eller omedelbar följd af flottningen, och för skada, som direkt eller omedelbart förorsakats genom flottningen, skall ersättning af flottare utgifvas, om ock uppsåt att skada eller

tillräknelig oaktsamhet icke kan läggas honom till last. Endast den skada, som uppstår genom flottgodsets stötande mot grunden eller ute i vattendraget stående gärden, behöfver icke ersättas, med mindre än att skadan timat i följd af tillräcknelig oaktsamhet från flottarens sida“. Äfven den svenska förordningen om allmän flottled af den 30 december 1880 stadgar i 6 § att ersättning skall gäldas för kostnad och skada, som genom anläggning eller åtgärd för flottleden eller genom strändernas beträdande *eller eljest i följd af flottningen vållas.* Då således anförda åsigt icke har stöd i annan nordisk lagstiftning och ej heller torde motsvara rättsuppfattningen hos oss, har komitén icke kunnat godkänna densamma, utan föreskrifvit att ersättning skall utgifvas för skada och olägenhet, som uppstått genom strändernas beträdande eller eljest vid eller i följd af flottningen, eller genom det flottade virket tillskyndats strand-, vatten-, fiske- eller vattenverksegare.

Erfarenheten har visat att vissa skador och olägenheter, som åstadkommas genom flottningen, äro i den mån stadigvarande, att värdet af desamma kan på förhand bestämmas. Bland dessa må nämnas de fall, då samfärdseln genom inrättande af för flottningen erforderliga fasta anläggningar, såsom fasta led- och samlingsbommar, styrdammar, sänkkistor eller flottrännor, försvåras, då i följd af flottningen tillgången på fisk minskas eller fiske i vattendraget försvåras eller helt och hållet omöjliggöres, då för flottningen användes någon del af den vattentillgång, som är behöflig för ett vattenverk o. s. v. På det att den häraf lidande måtte beredas tillfälle att med minsta tidsutdrägt erhålla ersättning för dylika skador och olägenheter, har det ansetts lämpligt att, der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas med flottaren, bestämmandet af ersättningens belopp, der syn för flottningen egt rum, skall ske i sammanhang med synen. Derest sakegarene icke nöjas med synemännens uppskattning, ega de sin talan vid domstol i laga ordning utföra, men tvisten härom utgör icke hinder för de vid synen bestämda arbetenas utförande eller flottningens verkställande, der den,

som ansökt om synen, erlägger det belopp, hvartill skadan eller olägenheten vid synen uppskattats, samt ställer pant eller borgen för hvad han derutöfver kan åläggas gälda.

Är åter skadan eller olägenheten af den beskaffenhet att densamma ej kan på förhand beräknas eller har syn i vattendraget, der skadan eller olägenheten timat, icke egt rum, är virkesegare eller förman för flottningsmanskapet pligtig att på anfordran af den, som lidit skadan eller haft olägenheten, utgifva ersättning. Det vore väl beqvämare för strand- och vattenegare, om förmannen, såsom i 1873 års förordning är stadgadt, vore skyldig att erbjuda sig att godtgöra skadan eller olägenheten, men då det för denne blefve ytterst besvärligt att uppsöka de stundom aflägset boende strand- och vattenegarene för att underrätta dem om hvarje, äfven den obetydligaste skada och olägenhet samt förmannen dessutom skulle hafva svårt att i hvarje fall afgöra, om skada eller olägenhet inträffat och när han vore skyldig att derom anmäla, har det ansetts lämpligare att initiativet till erhållande af godtgörelse tages af den, som lidit skadan eller olägenheten.

Dennes rätt att utfå ersättning vore dock långt ifrån säkerställd, om han egde vända sitt anspråk endast mot egaren af det virke, som han kunde bevisa hafva vållat skadan eller olägenheten. Det är nämligen i många fall ytterst svårt att med säkerhet bestämma den tidpunkt, då en skada eller olägenhet i följd af flottningen inträffat, likasom det ock, då flere tillhörigt virke framflottas i samma vattendrag, är nästan omöjligt att tillförlitligen utreda, af hvilket virke skadan eller olägenheten vållats, äfven om de olika egarenes virke icke varit sammanblandadt. Komitén har derföre icke kunnat finna den i 1873 års förordning ingående bestämmelsen att de, som ega del i det virke, som förorsakat skada, äro solidariskt ansvariga för ersättningens gäldande till den, som skadan lidit, tillräcklig, utan ansett att sådan ansvarighet bör åligga alla dem, som under året verkstält flottning i den del af vattendraget, der skadan eller olägenheten timat. Billigheten torde dock fordra att ett undantag från

denna regel medgifves för den händelse någon virkesegare gitter visa, att hans virke framgått på sådant sätt eller å sådan tid, att det ej kunnat till skadan eller olägenheten medverka. Detta undantag utgör icke något intrång i dens rättmätiga anspråk på ersättning, som lidit skadan, och medför ej heller för honom någon ökad bevisningsskyldighet, enär det ligger i sakens natur att den, som vill undgå ansvarighet på grund af nyssnämnda förhållanden, bör styrka att dessa varit för handen.

Emellan de flottande hafva utgifterna för skaddeersättningarna ansetts böra fördelas efter enhvars andel i flottgodset. Har någon på grund af den solidariska ansvarigheten för sådana ersättningar kommit att gälda mer än på hans andel belöper, är han således berättigad att derför undfå godtgörelse af de öfriga flottande. Denna rättighet bör dock ej tillkomma den, som genom underlåtenhet att fullgöra gifna föreskrifter eller genom någon sin åtgärd varit särskildt vållande till skadan eller olägenheten.

Ehuru vattenverksegare, enligt komiténs förslag till förordning angående vattendragens nyttjande, i vissa fall tillerkänts rätt att öfverbygga kungsådra, har dock flottare, emedan kungsådran äfven har till ändamål att betjena flottningen, icke ansetts kunna i regeln åläggas skyldighet att ansvara för skador, som genom flottningen förorsakats ett vattenverk, hvars egare begagnat sig af denna rätt. Detsamma är förhållandet, om egare af vattenverk afledt vatten från kungsådran, så att strömmens riktning pröfvas hafva flottningen till men derigenom förändrats. Endast om skadan uppsåtligen tillfogats vattenverket eller varit en följd af vårdslöshet eller oaktsamhet vid flottningens verkställande eller härrört af uraktlåtenhet att fullgöra flottaren åliggande underhåll af föreskrifna skyddsanstalter, torde flottare kunna åläggas att utgifva ersättning.

Det har dessutom påyrkats att egarene af vatten- och fiskeverk, som anläggas i ett vattendrag, efter det flottningen i detsamma blifvit lagligen ordnad, borde sjelfve bekosta de för verkens skyddande mot skada i följd af flottningen

erforderliga anstalter samt att flottaren skulle fritagas från skyldigheten att utgifva ersättning för sådana verk tillfogad skada, om han iakttagit de för flottningens verkställande derstädes meddelade föreskrifter. Med det åt flottare lemnade tillstånd att, der så ske kan, för virkets framforslande begagna sig af annans vatten, äfven utanför kungsådra, har dock klarligen aldrig afsetts att upphäfva eller inskränka vattenegarenes rätt att efter behag disponera öfver vattnet utom kungsådran. Förenämnda rättighet kan derföre tillkomma flottaren endast i de fall, då sådant icke hindrar vattenegaren att begagna vattnet för sina ändamål, äfvensom under det vilkor, att flottaren skall ansvara för de skador, som vid flottningen eller genom det flottade virket kan tillskyndas vattenverket, alldeles oberoende af om detta tillkommit före eller efter flottningens ordnande i vattendraget. Och häraf följer åter att denna tidsomständighet icke heller kan utgöra någon grund för bedömande af frågan, huruvida det är flottaren eller vattenverksegaren, som skall bekosta de för verkets skyddande nödiga anstalter. Äfven i svensk och norsk rätt är denna grundsats rådande.

I händelse tvist om beloppet af ersättning för skador och olägenheter, som icke blifvit på förhand uppskattade och ersatta, uppstår emellan den ersättning fordrande samt virkesegare eller förman för flottningsmanskapet, har, för ernående af största möjliga skyndsamhet vid bestämmandet af detta belopp, den afvikelse från vanlig rättegångsordning ansetts nödig, att pröfningen af skadan eller olägenheten och bestämmandet af den ersättning, som härför bör utgöras, skall af parterne i första hand öfverlemnas åt gode män. Emot en sådan godemannainstitution, som redan förekommer i 1873 års förordning, hafva anmärkningar försports lika litet från virkesflottares som från strand- och vattenegares sida. Den torde tvärtom vara egnad att i flesta fall slita tvisterna på ett för parterne tillfredsställande sätt.

Antalet af desse gode män torde lämpligast bestämmas till tre och valet af desamma ske så, att hvardera parten utser en och de sålunda utsedde tillkalla den tredje. I händelse de af parterne utsedde gode männen icke kunna enas om valet af den tredje, har åt rätten i stad och domaren på landet öfverlemnats att, på ansökan af någondera parten, utse den tredje gode mannen. Det har visserligen från virkesflottares sida uttalats såsom ett önskningsmål att strand- och vattenegarene i en kommun skulle utse en gemensam god man för ett eller två år i sender, men då desse icke hafva någon gemensam talan, utan enhvar, som lidit skada eller olägenhet, har sitt särskilda intresse att bevaka, torde en sådan bestämmelse icke vara lämplig, utan parternes rätt bäst tillgodoses, om de sjelfve få välja gode män.

Då flottgodset icke får bortföras, innan ersättning för timad skada blifvit genom gode män fastställd, skulle en strand- eller vattenegare, som väckt anspråk på ersättning, kunna åsamka flottare stora förluster, om han finge alltför länge dröja med utseende af god man. Likaledes vore strand- och vattenegares intressen illa tillgodosedda, om desse i följd deraf att flottningsförmannen lemnat orten eller tredskade att välja god man, ej kunde få ersättningsbeloppet fastställdt. För att förekomma detta, har åt den icke tredskande parten medgifvits rätt att, der den andre uraktlåter att inom tre dagar efter det anspråk på ersättning väckts välja god man, utse två gode män. Enahanda rättighet har äfven ansetts böra tillkomma den, som fordrar ersättning, om virkesegaren eller flottningsstyrelsen försummat att hos kronolänsmannen på orten anmäla om de förmän, som utsetts för flottningen, eller om de märken, hvarmed flottgodset bör vara försedt.

Förutom fastställandet af ersättningsbeloppet, tillkommer jemväl gode männen att afgöra, hvilkendera parten bör vidkännas kostnaden för deras förrättning. Det kunde väl förefalla uppenbart att den, som vållat skadan eller olägenheten, alltid vore skyldig att ersätta denna kostnad, men så är dock icke fallet. Om den ersättningsskyldige, för att undvika syn och de dermed förenade kostnaderna, förlikningsvis erbjuder sig att utgifva ett skäligt belopp, men den andra parten ej dermed nöjes, utan fordrar att saken skall till

gode mäns pröfning hänskjutas, vore det obilligt att den förstnämnde vore skyldig att erlägga kostnaden för förrättningen äfven i de fall att ersättningen af gode männen skulle bestämmas till det erbjudna beloppet eller ännu lägre.

Enär gode männen icke hafva tillgång till vittnesbevisning och all den utredning, som står en domstol till buds, kan det ej förmenas den med deras utslag missnöjde att vid domstol söka ändring deri, men det ersättningsbelopp samt det arvode för gode männens förrättning, som den ersättningsskyldige ålagts att gälda, bör dock, oberoende deraf om saken drages till domstol eller ej, af denne genast utbetalas eller säkerställas genom pant eller borgen, som blifvit af vederbörande myndighet godkänd.

För att parterne ej alltför länge skola behöfva sväfva i okunnighet derom, huruvida gode männens utslag vunnit laga kraft eller icke, har en kortare tid för ändringssökande i detta fall ansetts af behofvet påkallad, men då den i 1873 års förordning i detta afseende fastställda tiden, i betraktande deraf att flottningsförmannen möjligen lemnat orten samt såväl virkesegare som strand- och vattenegare ofta bo långt borta från flottleden, synts alltför kort, har den ändring införts att stämning till domstol bör meddelas i stad inom två månader efter det gode männens utslag gifvits och på landet till det lagtima häradsting, som två månader derefter först infaller. Derjemte har, för undvikande af möjlig osäkerhet angående forum för ifrågavarande tvister, bestämmelse intagits derom att de skola anhängiggöras vid domstol i den ort, der skadan skett.

Då, som ofvan nämnts, virkesegare ofta äro aflägset boende och flottningsföreningen kan hafva sitt säte i en helt annan del af landet än den, der skadan timat, och det i sådana fall skulle vara för den till ersättning berättigade förenadt med svårigheter att få stämningen dem tillställd i behörig tid, om desse skulle vara berättigade att tillgodonjuta den i lag stadgade ofta långa stämningstiden i tvistemål, har sådant undantag från vanlig rättegångsordning härvid ansetts erforderligt, att virkesegare eller flottningsförening skall anses stämd, jemväl om den förman, som de utsett för flottningsmanskapet på orten, erhållit stämningen, samt att tiden för stämningens meddelande, om saken är tvistemål, bestämmes till den i lag för sådana mål stadgade kortaste stämningstid af åtta dagar till Rådstufvurätt och fjorton dagar till Häradsrätt.

Det är sjelffallet att den, som lidit skada eller olägenhet i följd af flottningen, bör ega rätt att för utfående af ersättning, der sådan ej på anfordran erlägges eller säkerställes genom pant eller borgen, främst hålla sig till det flottade virket. Emedan dervid den största skyndsamhet är af nöden, på det att flottare icke må hinna bortföra flottgodset, har den, som lidit skada, ansetts böra medgifvas rätt att i afseende å virkets seqvestrerande, med förbigående af öfverexekutor, direkt vända sig till kronolänsmannen eller magistraten på orten, hvilka det tillkommer att med qvarstad belägga virket, der säkerhet för ersättningen ej ställes, samt att, om ej ersättningsbeloppet jemte gode männens arvode, som den ersättningsskyldige ålagts att erlägga, och kostnaden för qvarstaden gäldas inom fyra veckor efter det qvarstaden verkstälts, medelst offentligt utrop försälja det i qvarstad tagna virket och ur de influtna medlen uttaga ersättningen, gode männens arvode och kostnaden för qvarstaden.

Från virkesflottares sida hafva klagomål försports deröfver att desamma ofta blifvit ålagda att utgifva ersättning för skador, som timat flere år tidigare än de verkstält flottning och till hvilka de icke varit vållande. Visserligen är den virkesegare, som gitter visa att hans flottgods icke kunnat till skadan medverka, fri från ansvarighet derför, men då det, om ersättningsanspråket väckes efter flere års förlopp, kan blifva ytterst svårt för virkesegaren att dåmera styrka de omständigheter, hvilka frikalla honom från ersättningsskyldigheten, medan deremot den, som fordrar ersättningen, kunnat samla sitt bevismaterial genast då skadan inträffat, ehuru han af en eller annan orsak ansett med sin fördel öfverensstämmande att uppskjuta anspråkets väckande,

torde det ofta kunna inträffa att personer, hvilka eljest skulle undgå ansvarighet för skada, få ersätta densamma, om icke en viss kortare tid bestämmes, inom hvilken ersättningsanspråk skall väckas. Särskildt är det af vigt, der gemensam flottning bedrifves, att flottningsstyrelsen så snart som möjligt kan afgöra, hvilka skadeersättningar komma att betunga hvarje års flottning, på det att desamma vid uträkningen af den afgift, som hvarje virkesegare bör erlägga, må kunna tagas i betraktande. Komitén har derför ansett att en kortare preskriptionstid än tio år i detta fall bör fastställas och funnit densamma lämpligast kunna bestämmas till ett år efter det kalenderår, hvarunder skadan timat.

Af skador olägenheter, som flottning af skogsalster medför, äro de, som den från flottgodset lossnade barken tillfogar fisket, bland de mest betydande. Den i vattendraget kringflytande barken försvårar fiskets utöfning genom att fastna uti de utlagda fiskredskapen eller samla sig uti fiskeverken. Derjemte förorenas vattnet af barken så, att detsamma göres otjenligt för vissa fiskslag och deras yngel. Den sjunkna barken åter afsätter sig i sådan myckenhet på bottnen af vattendraget, att den icke allenast förstör fiskeställen och fiskarnas lekplatser utan ock förqväfver vattenvegetationen, som dels utgör föda för de små organismer af krustaceernas klass, hvaraf de laxartade fiskslagens yngel lifnär sig, dels tjenar till skydd för fiskrommen och ynglet mot deras många fiender. Och om fiskarna nödgas utlägga sin rom på af bark förorenade ställen, är rommen utsatt för fara att förstöras af en svampart, som bildar sig å barken samt derifrån hastigt sprider sig till rommen. Men barken icke allenast skadar fisket utan förorsakar äfven uppgrundning af vattendragen samt tillfogar strandegarene skador derigenom att densamma hopar sig på stränderna af flottleden och der förstör växtligheten. Det enda medlet att förekomma dessa skador och olägenheter är att stadgande intages derom att virke skall, innan det i vattendraget utlägges, hafva undergått afbarkning. Äfven har det framhållits att virkesegare i många fall blifva ersatta för de med afbarkningen förenade kostnader derigenom att icke blott utdrifningen af virket från skogen försiggår lättare och billigare, om det derförinnan blifvit afbarkadt, utan ock sjelfva flottningen i så fall verkställes på kortare tid och med mindre kostnader, emedan afbarkadt virke, som uti forsar och strömmar bildat såkallade bråtar eller stockfästen, är lättare att lösgöra än obarkadt.

Om ock således skyldigheten att afbarka gröfre virke icke i nämnvärd grad fördyrar flottningen, är det å andra sidan säkert att klenare virke, hvaraf betydligare mängder användas såsom brännved uti fabriker och för trämassetillverkningen, icke skulle kunna bära de med afbarkningen förenade kostnaderna, hvilka sjelffallet för sådant virke utgöra en mycket större procent af deras värde än för gröfre virke. Dessutom har det konstaterats att brännved, som afbarkad hållits staplad, lemnar icke obetydligt mindre värmeeffekt än sådan, som uppstaplad skyddats af barken, hvarutom ved, som flottas afbarkad, jemväl genom flottningen förlorar mera värmeförmåga än ved, som flottas obarkad. På grund häraf och då erfarenheten visat, att barken från gran och löfträd äfvensom från klent virke i allmänhet icke lossnar under det första året efter afverkningen, har det undantag från skyldigheten att låta virket undergå afbarkning ansetts böra medgifvas, att rundt virke af gran eller löfträd äfvensom annat rundt virke till brännved eller husbehof må flottas obarkadt, der flottningen slutföres inom ett år, efter det afverkningen skett.

En del vattendrag äro af den beskaffenhet, att der några väsentliga skador eller olägenheter af bark icke äro att befara. Detta är fallet t. ex. om fisket i vattendraget är ringa eller stränderna ofruktbara eller så höga att barken ej kan på dem inkomma. Å andra sidan kan det åter inträffa att fisket i ett vattendrag är af så öfvervägande betydenhet att en skärpning uti föreskrifterna om flottgodsets afbarkning är för fiskets skyddande af behofvet påkallad. Åt Guvernören har derföre lemnats rätt icke allenast att, med afseende å beskaffenheten af vattendraget och öfriga

förhållanden, på ansökan och efter det Inspektören för fiskerierna blifvit i saken hörd, medgifva eftergift i föreskrifterna om virkets afbarkning utan ock att, der flottning af brännved i obarkadt tillstånd finnes skada betydligare laxfiske, föreskrifva att veden före flottningen skall afbarkas.

Det har visserligen påyrkats att för fiskerinäringens betryggande flottning uti vattendrag, der lax, taimen eller sik förekommer, borde förbjudas under dessa fiskslags lektid, men komitén har, i betraktande deraf att lektiden för lax, taimen och sik infaller under olika tider, ansett att ett generelt stadgande härom icke lämpligen kan intagas i förordningen, utan att frågan bör öfverlemnas till pröfning vid synen. Någon väsentligare fara för fiskerinäringen torde häraf ej uppstå, då ju, såsom ofvan påpekats, syn bör föregå flottnings verkställande i alla vattendrag, der fiske af större betydenhet idkas.

Emedan en del af de bestämmelser, som ingå uti ordningsstadgan angående flottning af skogsalster af den 8 april 1875, stå i så nära samband med särskilda i förevarande förslag intagna stadganden, att de icke, utan att enheten derigenom äfventyras, kunna från hvarandra åtskiljas, har komitén infört dessa bestämmelser uti detta förslag. Då de öfriga uti ordningsstadgan ingående föreskrifterna, enligt komiténs åsigt, saklöst kunna undvaras, har komitén ansett att en särskild ordningsstadga icke är af behofvet påkallad.

---

1 §. Efter denna allmänna redogörelse öfvergår komitén härmed till motivering af de skilda paragraferna.

Emedan uttrycket alla naturliga vattendrag torde vara fullt tydligt och uttömmande, har det ansetts onödigt att såsom i § 1 uti 1873 års förordning uppräkna vissa slag af sådana.

2 §. Öfver de flesta vattendrag leder åtminstone någon bro. Det uti gällande lagstiftning ingående stadgande att syn och pröfning bör ega rum uti alla vattendrag, der bro af flottningen kan skadas, skulle förty leda derhän att syn blefve påbjuden i nästan alla vattendrag. Då emellertid för skyddande af bro oftast icke erfordras andra åtgärder än utläggande af tillfälliga ledbommar, hvartill flottare, såsom ofvan framhållits, ansetts böra erhålla rättighet, utan att vattendraget blifvit afsynadt, har ordet bro utelemnats från denna §. Likaså torde ej heller sådan syn vara ovilkorligen nödig, derföre att i ett vattendrag finnes någon obetydlig qvarn eller fiskeverk eller annan anläggning af ringa värde.

För att tydligen framhålla, att den uti denna § flottare medgifna rättighet att beträda stränderna invid flottleden ingalunda afser att bevilja dem rätt att taga väg öfver odlade egor, tomt, plantering eller upplagsplats, äfvensom till förebyggande af att flottningsmanskapet annars än då oundgängligen nödigt är må uppehålla sig inom annans tomt, trädgård eller upplagsplats har det uttryckliga stadgande intagits att väg eller stig öfver annans tomt, åker, äng, plantering eller upplagsplats ej må tagas, om tillträde till stranden annorledes kan beredas. 3 §.

Dels för underlättande af flottningen dels till förekommande, så vidt ske kan, af hinder för samfärdseln eller skada och olägenhet å stränder, vatten- eller fiskeverk eller annan enskild egendom erfordras, utöfver de uti 3 § nämnda tillfälliga ledbommarna, fasta eller stående inrättningar, hvarjemte för vinnande af sagda ändamål upprensning af vattendraget kan blifva af nöden. Men vidtagande af dessa för flottningens ändamålsenliga bedrifvande nödvändiga åtgärder medför å andra sidan en väsentlig inskränkning uti strand- och vattenegarenes nyttjanderätt till sin egendom. Endast der stående inrättningar kunna anläggas eller upprensning af vattendraget verkställas så, att kungsådra fortfarande utan väsentlig olägenhet är för det med densamma afsedda ändamål användbar samt att annan vattenkraft ej minskas och skada, som i annat afseende deraf kan annan tillskyndas, finnes vara ringa, hafva flottare ansetts kunna berättigas att mot full ersättning för upplåtelse af nödigt område samt för skada och olägenhet på ställen, hvilka bestämmas i den för vattendraget fastställda ordningsstadgan, utföra sådana arbeten. 4 o. 5 §§.

Kunna dessa arbeten deremot icke verkställas under förenämnda vilkor, böra desamma, enligt komiténs åsigt, få utföras endast ifall derför erforderligt område exproprieras. Frågan när afträdande af vatten- eller jordområde för sådant ändamål eller eljest för flottningens ändamålsenliga bedrifvande såsom för flottgodsets utsortering eller magasinering eller för anläggning af rullbroar eller ändring eller utrifning af vatten- eller fiskeverk kan medgifvas, har komitén ansett böra behandlas på sätt och i den ordning, som om afträdande af mark för allmänt behof finnes stadgadt, och såsom vilkor för medgifvande af expropriation har uppställts att nyttan af flottningen i anseende till förekomsten vid vattendraget af kronan eller skilda egare tillhöriga betydande skogsområden skall kunna anses vara af allmännare omfattning.

6 §. Det har visserligen påyrkats att bland de allmänna rättigheter, som enligt 3 § äro flottare medgifna, äfven borde upptagas rätt att för flottgodsets frambefordrande i mindre vattendrag, medan flottningen pågår, få uppdämma vattnet, om odlade egor invid stränderna icke förekomma. Men emedan det är svårt att afgöra och i hvarje fall icke finge till flottarens pröfning öfverlemnas, hvilka skador derigenom kunde tillskyndas den kringliggande marken och fisket eller de personer, som på annat sätt begagna vattendraget, helst de anbragta fördämningarna sällan blefve fullständigt undanskaffade efter flottningens slutförande för året samt ett generelt stadgande om rätt för flottare att på egen hand företaga sådan uppdämning kunde, i följd af oförstånd eller oaktsamhet vid utförandet, medföra vådor och rubbningar af till och med så allvarlig art att hela vattendragets utseende och riktning derigenom förändrades, har komitén icke funnit skäl förekomma att bevilja flottare annan rätt till uppförande af dambyggnad än hvad i komiténs förslag till förordning angående vattendragens nyttjande i detta afseende finnes stadgadt. Frågan om stället och sättet för uppdämningens verkställande behandlas deremot i sammanhang med flottledens afsynande.

Uti 2 § af 1873 års förordning ingår bestämmelse derom att syn och pröfning efter hand kommer att på statsverkets bekostnad verkställas uti vattendrag, som till flottled allmännare begagnas. Då emellertid endast få flottleder blifvit afsynade på kronans bekostnad och komitén funnit det oegentligt, att Styrelsen genom en ständerlag bindes af ett sådant löfte, har detta stadgande bortlemnats. Härmed har komitén dock ingalunda afsett, att kronan icke framdeles vore berättigad att taga initiativet till ett vattendrags afsynande eller att lemna understöd åt den, som ansökt om syn och pröfning samt erhållit tillstånd att utföra för flottningen nödig befunna arbeten. 7 o. 8 §§.

Angående sättet för synens verkställande har komitén i allmänhet bibehållit de nu gällande bestämmelserna. Endast några mindre ändringar och förtydliganden hafva ansetts nödvändiga. Så har uttryckligt stadgande intagits derom att det är förrättningsmannen, som eger tillkalla gode männen, hvilkas qvalifikationer äfven blifvit närmare bestämda. I stället för att, såsom i 1873 års förordning finnes påbjudet, en forsttjensteman skall öfvervara hvarje syn, har till Forststyrelsen öfverlemnats att afgöra, när skogshushållningens eller kronoskogarnas intressen påkalla närvaron af en forsttjensteman, för hvilket ändamål Guvernören, sedan han af förrättningsmannen erhållit underrättelse om det första sammanträdet i hvarje församling, eger derom underrätta Forststyrelsen.

På det att strand och vattenverksegarene må beredas tillfälle att med så ringa kostnader och besvär som möjligt bevaka sin af synen beroende rätt, har det bestämts att sammanträde bör hållas uti hvarje församling, som gränsar till vattendraget.

Denna § afser att för synemännen utgöra en vägledning angående de synpunkter, som vid syneförrättningen företrädesvis böra beaktas. Då de föreslagna bestämmelserna finna sin förklaring af förordningens föreskrifter i öfrigt, torde en närmare motivering af desamma icke erfordras. 9 §.

10 §. För att bereda dem, hvilka anse sin rätt af företaget förnärmas eller eljest hafva något att emot detsamma påminna, tillfälle att, innan Guvernören upptager ärendet till afgörande, emot syneförrättningen göra de påminnelser, hvartill de finna fog, har komitén föreslagit att Guvernören, sedan syneinstrumentet jemte dertill hörande handlingar till honom inkommit, skall genom kungörelse i kyrkorna i de församlingar, hvilka till flottleden gränsa, uppmana dem, som tro sig ega skäl till anmärkningar emot syneförrättningen, att inom föreskrifven fataljetid derom hos Guvernören anmäla.

Inom komitén har fråga väckts att i stället för denna ordning ett sådant förfaringssätt borde föreskrifvas att Guvernören, efter det de vid syneförrättningen tillkomna handlingar till honom anländt, skulle sända desamma i tur och ordning till kronofogdarne eller kronolänsmännen i de distrikt, som gränsa till flottleden, för att sakegarene hos dem finge taga del af handlingarna och inlemna sina anmärkningar. Ett sådant förfarande skulle dock, enligt komiténs åsigt, onödigtvis fördröja ärendets behandling, hvarutom sakegarene deraf näppeligen skulle hafva någon fördel, då osäkerhet skulle uppstå, hos hvilken kronofogde eller länsman handlingarna vid hvarje tillfälle funnes och dessa tjenstemän dessutom svårligen skulle kunna åläggas att till sakegarene utgifva afskrifter af handlingarna, hvaremot sådana kunna bäst hos Guvernören erhållas.

11 §. Då det är af vigt att ärenden af ifrågavarande beskaffenhet underkastas så allsidig granskning som möjligt, har här föreskrifvits ej allenast att Distriktsingeniörens utlåtande, der han icke verkstält förrättningen, skall infordras, utan ock att särskilda myndigheter skola i ärendet höras.

12 §. Såsom ofvan i motiveringen af 4 och 5 §§ framhållits, har komitén ansett att frågan, huruvida expropriation kan för flottningens skull medgifvas, bör handläggas på sätt och i den ordning, som om afträdande af mark för allmänt behof finnes stadgadt, hvarjemte sjelffallet föreskrifvits, att

frågan om expropriation först skall afgöras, innan Guvernören företager ärendet till slutlig åtgärd.

13 §. Emedan det är af vigt att utslaget, som utgör den ordningsstadga, i enlighet med hvilken flottningen i vattendraget skall verkställas, är så fullständigt som möjligt, men det förekommit att utslagen i sådant afseende lemnat mycket öfrigt att önska, har det ansetts nödvändigt att intaga ututryckligt stadgande om hvad utslaget bör innehålla.

14 §. Delgifvandet af Guvernörens utslag åt dem, hvilkas rätt af företaget beröres, torde lämpligast ske genom afkunnande uti kyrkorna i de församlingar, som till flottleden gränsa, och besvärstiden räknas från afkunnandet. På det att dock äfven Forststyrelsen och Inspektören för fiskerierna måtte beredas tillfälle att, i händelse de anse skäl dertill förekomma, öfver utslaget besvära sig, har Guvernören ålagts att delgifva äfven dem utslaget. Besvärstiden för dem räknas från den dag de erhållit del af utslaget.

Genom bestämmelsen att Guvernörens utslag, sedan det fått vinna laga kraft, eller i annat fall Senatens utslag skall afkunnas uti förenämnda kyrkor, har komitén velat gifva största möjliga publicitet åt detsamma.

Enligt 1873 års förordning kan virkesegare, som styrker, att uti ett vattendrag, der syn borde ega rum, endast finnes någon mindre bro eller annat ringare vattenverk, eller att för flottningen annat sådant hinder, som skulle påkalla syn, icke förekommer, af Guvernören erhålla tillstånd att verkställa flottning, utan att syn föregått, derest han ställer godkänd säkerhet för ersättning af skada, som derigenom kan vållas. Likaså eger Guvernören rätt att tillåta enskild person att på grund af utslag, som ej vunnit laga kraft, flotta skogsalster, ifall den, som derom ansöker, ställer säkerhet för all den ersättning han kan åläggas utgifva, i händelse ändring i utslaget vinnes. Komitén, som, på sätt ofvan framhållits, icke ansett förekomsten i ett vattendrag af bro eller obetydliga vatten- eller fiskeverk föranleda till hållande af syn, har derföre icke haft skäl att bibehålla förstanförda stadgande i 1873 års förordning. Då det der-

emot någon gång kan inträffa, att syn icke hinner verkställas förrän en längre tid efter det ansökan derom gjorts och i de flesta fall lång tid förlider, innan laga kraft vunnet utslag föreligger, samt virkesegare, som skulle tillskyndas väsentlig olägenhet genom uppehåll med flottningen, förty torde böra medgifvas rätt att under vissa vilkor verkställa flottning, redan innan syn egt rum eller ärendet slutligen afgjorts, har komitén bibehållit det senare af ofvannämnda stadganden, dock med sådan ändring att Guvernören eger föreskrifva, i hvilken omfattning och under hvilka vilkor flottningen får ega rum, samt att pant eller borgen skall ställas för den skada och olägenhet, hvilka kunna genom flottningen uppstå.

15 o. 16 §§. Här åberopas hvad ofvan i den allmänna redogörelsen allaredan framhållits.

17 §. Enär den, som ansökt om syn i ett vattendrag, är skyldig att erlägga de med synen förenade kostnaderna, men Guvernören eger afgöra, hvem som skall erhålla rätt att anlägga för flottningen behöfliga anstalter och stående inrättningar, samt det förty kan inträffa, att denna rätt tilldelades annan än den, som bekostat synen, bör den sistnämnde i så fall genast utfå ersättning för hvad han för syneförrättningen utgifvit af den, åt hvilken arbetenas utförande anförtrotts.

För vinnande af säkerhet derom att de i utslaget påbjudna arbetena blifvit utförda i enlighet med gifna föreskrifter och i öfrigt med tillbörlig omsorg, har det ansetts nödigt, att desamma afsynas af Distriktsingeniören eller annan sakkunnig person, innan flottleden till begagnande upplåtes. Då det ej sällan torde inträffa, att de verkliga kostnaderna för de utförda arbetena afvika från de för desamma beräknade, har det öfverlemnats åt den, som förrättar afsyningen, att med biträde af två gode män företaga ny värdering, ifall anhållan derom vid afsyningen göres.

Stadgandet att Guvernören, såsnart afsyning skett och arbetena blifvit godkända, skall derom kungöra uti kyrkorna i de församlingar, som till flottleden gränsa, har tillkommit,

för att de, som vilja begagna sig af flottleden, måtte erhålla underrättelse om densammas upplåtande för allmänhetens behof.

18 §. Det är uppenbart att den, som nedlagt kostnad på en flottleds afsynande och på utförande af föreskrifna arbeten, skall vara berättigad att derför uppbära ersättning af dem, som begagna flottleden, men sättet för denna ersättnings fördelande på de flottande kan ofta vålla svårigheter. Uti 1873 års förordning ingår i detta afseende icke något annat stadgande än att vid synen skall undersökas, hvilken afgift för flottningsanstalternas begagnande bör erläggas till den, som inrättat desamma. Då denna bestämmelse, tvärtemot hvad afsigten med densamma torde varit, stundom ledt derhän att den, som inrättat anstalter för flottning, genom de fastställda afgifterna erhållit en inkomst, som vida öfverstigit den kostnad han på flottleden nedlagt, har det ansetts nödvändigt att föreskrifva, att afgiften bör utgå endast till dess det nedlagda kapitalet jemte skälig ränta derå blifvit återbetaldt. Der det är att förutse, att flottning årligen kommer att ega rum, samt på förhand med någorlunda säkerhet kan beräknas, huru mycket virke under hvarje år kommer att flottas, torde kostnaden för anstalterna äfven kunna ersättas sålunda, att en viss afgift bestämmes för hvarje stycke flottgods, men i annat fall synes det vara ändamålsenligare, att de flottande skyldigkännas att utgifva ett visst årligt belopp. Då det sålunda är beroende af omständigheterna, hvilkendera grunden för kostnadens utgörande i hvarje särskildt fall är att föredraga, har åt Guvernören lemnats rätt att derom bestämma.

Om åter stridighet uppstår angående värdet af det, som bör ersättas, har tvisten derom ansetts böra till vederbörlig domstol hänskjutas. På det att dock denna rättegång icke må utgöra hinder för flottledens begagnande, har det stadgats att, intill dess tvisten blifvit slutligen afgjord, skall till grund för kostnadens gäldande läggas synemännens uppskattning eller, om ny värdering vid arbetenas afsyning egt rum, det värde, som dervid blifvit bestämdt.

19 §. Om underhållet af flottningsanstalterna skulle åläggas den, som inrättat desamma, borde denne naturligtvis medgifvas rätt att af de flottande uppbära ersättning äfven för underhållskostnaderna, men i så fall skulle beloppet af den godtgörelse, han inalles vore berättigad att erhålla, icke kunna på förhand beräknas. Dessutom utöfvar å ena sidan sättet för flottningens verkställande ett väsentligt inflytande på kostnaden för flottningsanstalternas underhåll och är det å andra sidan i hög grad beroende af den omsorg, som egnas underhållet af desamma, huruvida och i hvad mån skador i följd af flottningen skola kunna förebyggas. De flottande torde således bäst kunna tillse att underhållet ställes så billigt som möjligt, hvarutom det ligger främst i deras intressen att flottningsanstalterna hållas i godt stånd. Det har visserligen invändts att det vore obilligt att de flottande skulle vara skyldige att underhålla anstalterna äfven under de år, de icke använda desamma, men då enahanda anmärkning kunde anföras mot bestämmelsen att den, som utfört arbetena, vore pligtig att ansvara äfven för underhållet, och det sällan torde inträffa att några betydligare inrättningar anläggas i vattendrag, der flottning endast oregelbundet komme att ega rum, har komitén ej ansett denna anmärkning kunna tillmätas någon afgörande betydelse.

20 §. Genom försummelse i underhållet af föreskrifna skyddsbyggnader kunna såväl allmänna som enskilda intressen äfventyras. Guvernören bör derföre, på anmälan af vederbörande Distriktsingeniör eller den, som af försummelsen lider men, tillhålla den, som underhållet åligger, att fullgöra sin skyldighet eller ock låta bristen på de underhållspligtiges bekostnad afhjelpa. Då det emellertid kan inträffa att faran för vattenverk eller annan egendom är så öfverhängande, att Guvernörens åtgärd ej hinner inväntas, bör den, hvars egendom är i fara, ega rätt att, om ej bristen skyndsamt afhjelpes, sedan den, som underhållet åligger, derom blifvit tillsagd, sjelf verkställa arbetet på den underhållspligtiges bekostnad.

Detta stadgande har intagits, emedan det icke allenast 21 §.
blefve öfver höfvan betungande för dem, som senast verkstält flottning i ett vattendrag, att underhålla flottningsanstalter, hvilka under flere år icke skulle komma till användning, utan dessa anstalter, hvilkas underhåll gifvetvis skulle inskränkas till det minsta möjliga, äfven kunde innebära en så betydlig fara eller olägenhet för ett vattenverk eller annan enskild egendom, att egaren deraf skulle finna med sin fördel förenligt att till och med på egen bekostnad undanskaffa desamma.

Emot det i denna § ingående stadgande att virkesegare 22 §.
bör om de förmän, som för flottningsmanskapet utsetts, underrätta kronolänsmannen på orten samt till denne aflemna en teckning af det märke, hvarmed virket bör vara försedt, har väl anmärkts att sagda stadgande, som för flottare medförde mycket besvär, vore obehöfligt, då strand- och vattenegare nog eljest finge upplysning om förmannen och af denne kunde förskaffa sig besked om de olika virkesegarene. Komitén, som icke kunnat finna att denna bestämmelse skulle för virkesegarene vara för mycket betungande, har ansett det för strand- och vattenegare vara af stor betydelse att hos kronolänsmannen, i fall af behof, erhålla uppgift på förmännen samt upplysning om de skilda virkesegarene och deras märken, för att veta mot hvem möjliga ersättningsanspråk skola väckas, och fördenskull icke funnit skäl att bortlemna detta stadgande, som äfven ingår uti 1873 års förordning.

På det att flottningsstyrelsen må kunna vidtaga erforderliga åtgärder för flottningens ordnande, är det af vigt att styrelsen i god tid erhåller underrättelse om myckenheten och beskaffenheten af det virke, som under året skall framflottas, hvarjemte styrelsen till förekommande deraf att virkesegare använda märken, som vore svåra att från hvarandra särskilja, bör ega rätt att godkänna eller förkasta de föreslagna märkena.

Emedan det, oaktadt bestämmelsen att flottgods skall 23 §.
vara med märke försedt, plägar inträffa, att omärkt virke

insmyger sig bland det märkta, och märket stundom utplånas under flottningen, är det nödvändigt att föreskrift finnes, huru förfaras skall med omärkt virke, som sammanblandats med annat flottgods, så att eganderätten dertill ej kan med säkerhet bestämmas. Enligt 1873 års förordning skall sådant virke fördelas emellan samtliga virkesegare i det förhållande enhvar af dem bevisligen är i afsaknad af virke, som han då haft under flottning i vattendraget. Denna fördelningsgrund är väl teoretiskt riktig, men torde ej kunna tillämpas i de vattendrag, der gemensam flottning eger rum. Vid emottagandet af de olika virkespartien företages nämligen i regeln icke någon noggrann räkning af virket, utan detta sker först vid utsorteringen, och således kan ej beloppet af det virke, som enhvar under flottningen förlorat, med säkerhet bestämmas. Komitén har derföre föreskrifvit, att uti vattendrag, der flottningen verkställes för gemensam räkning, märke saknande virke skall medelst offentligt utrop försäljas och de influtna medlen användas till underhåll af anstalterna i flottleden, men deremot för öfriga vattendrag bibehållit den grund för fördelningen af sådant virke, som förekommer i nu gällande lagstiftning.

24 §. Denna §, som afser ordnande af flottarenes inbördes förhållande i vattendrag, der gemensam flottning icke eger rum, är i öfrigt likalydande med 7 § i 1873 års förordning, utom att här tillagts, att stadgandet hänför sig endast till nyssnämnda vattendrag.

25 §. Inom komitén har väl för fiskets skyddande påyrkats, att det borde föreskrifvas, att flottgods skall undergå noggrann afbarkning, men komiténs flertal har ansett ett sådant tillägg vara dels onödigt, då ordet afbarkning i och för sig innebär att densamma skall verkställas ordentligt, dels olämpligt, emedan det skulle utsätta virkesegare för risken att blifva bötfäld för brott emot denna §, äfven då afbarkningen skett så omsorgsfullt som skäligen kan fordras.

26 §. Vid flottningen inträffar det ofta att virke stannar på stränderna af flottleden och ehuru det ligger i virkesegarens välförstådda intresse att undanskaffa detsamma, händer det dock att flottgods i ej obetydlig mängd qvarblifver såväl på

som invid stränderna, der detsamma på flerfaldiga sätt förorsakar skador och olägenheter. Om virkesegaren icke inom en viss tid, hvilken komitén ansett lämpligast kunna bestämmas till ett år, undanskaffar sådant virke, bör derföre strandegaren hafva rätt att omhändertaga detsamma, derest icke egaren inom fjorton dagar, sedan han genom kungörelse i ortens kyrka derom erinrats, sig infinner och gäldar kostnaden för kungörandet samt bortför virket. En af komiténs medlemmar har väl framhållit att skyldigheten för strandegare att kungöra, innan han får omhändertaga strandsatt virke, blefve i anseende till kungörelsernas mängd synnerligen betungande, men komiténs flertal har ansett det kunna leda till tvister och olofligt tillgrepp, i händelse omhändertagandet af virke utan vidare finge ega rum, hvarföre komitén trott sig böra föreslå kungörande äfven i detta fall, i likhet med hvad finnes stadgadt beträffande hittegods samt strandvrak och skeppsfynd.

Särskildt för trafiken, men äfven för fisket utgör det 27 o. 28 §§.
virke, som i sjunkande tillstånd finnes i ett vattendrag upprättstående, stort hinder. Det är derföre nödvändigt att detsamma från flottleden bortskaffas. På grund häraf har icke allenast virkesegare eller, der gemensam flottning eger rum, flottningsstyrelsen ålagts att årligen från flottleden låta undanskaffa sjunkande virke, utan äfven flottningsförman förpligtats att under flottningen på tillsägelse borttaga sådant virke. Då emellertid dylikt virke efter flottningen kan anträffas och med hänsigt jemväl till svårigheten att under flottningen verkställa tillsägelsen, har egare af vattendraget eller den, som af sjunkande virke lider men, medgifvits rätt att föra detsamma till närmaste strand och dermed förfara såsom i 27 § nämnes.

I vattendrag, der syn egt rum, är det att förutse, att 29 §.
flottning i allmänhet kommer att försiggå hvarje år, hvarföre en sådan anmälan, som i denna § föreskrifves, icke torde behöfvas i sådana vattendrag, men för öfrigt har komitén icke, ehuru sådant påyrkats, funnit skäl att bortlemna detta stadgande, hvartill motsvarande bestämmelser ingå uti 9 § i 1873 års förordning.

30—33 §§. Motiverna till dessa §§ hafva allaredan anförts i den allmänna redogörelsen för lagförslaget.

34 §. På det att ej virkesegare i något fall må finna med sin fördel öfverensstämmande att verkställa flottning af obarkadt virke, der sådant icke är tillåtet, hafva böterna för öfverträdelse af förbudet att flotta obarkadt virke bestämts att utgå för hvarje stycke flyttgods, som är obarkadt.

Emot den uti 3 mom. ingående bestämmelsen att förman, som försummar att hafva behörig tillsyn öfver flottningsmanskapet, är förfallen till ansvar, har väl anmärkts att flottningsmanskapet icke stode i sådant förhållande till förmannen, att han kunde bestämma öfver deras handlingar, och att det förty vore obilligt att han skulle vara ansvarig för deras brott. Då detta stadgande emellertid af praktiska skäl ansetts nödvändigt och det dessutom är inskränkt till de fall att förmannen försummar att handhafva sådan uppsigt öfver flottningsmanskapet, att detta icke må kunna missbruka sin rätt att beträda stränderna samt komma i tillfälle att der göra skada eller ohägn, har komitén icke funnit den anförda anmärkningen betinga utelemnande af detta i 1873 års förordning ingående stadgande.

Då ansvarsbestämmelser icke alltid torde vara nog att förhindra virkesegare att verkställa flottning i vattendrag, der syn bör ega rum, innan slutligt utslag om flottningen meddelats eller tillstånd dertill eljest gifvits, eller att bedrifva flottningen i strid mot gällande författningar och de för vattendraget särskildt fastställda vilkor och föreskrifter, har åt kronolänsman eller magistrat lemnats rätt att på anhållan af sakegare vidtaga de åtgärder, som till förhindrande att det lagstridiga och obehöriga finnes nödigt.

Helsingfors, den 12 juni 1895.

K. W. SULIN.

Osc. Nordqvist. **Ferdinand Smedberg.**
Karl Johan Forsberg. **Rudolf Elving.**
Otto Wrede. **Karl Appelberg.**

A. M. Lassenius.

Reservation.

Sedan timmertillgången invid de stora vattendragen småningom börjat aftaga, hafva svårare tillgängliga skogsmarker stigit i värde och virkesuppköparen blifvit tvungen söka till transportled för det afverkade virket använda äfven de minsta bäckar, hvilka endast vår och höst afföra någon bråkdel af en kubikmeter vatten i secunden. Att dylika vattendrag dock ej uti sitt oansade tillstånd kunna tjena virkesflottningen såsom kommunikationsled inses af hvar och en. — Att befria bäcken från trästubbar, stenar och dylika hinder är derföre det första vilkoret för dess flottbargörelse. Härigenom ökas dock vattnets afflöde, i följd hvaraf tiden, under hvilken bäcken kan användas för flottning, minskas och kan, ifall åtgärder, som motverka vattnets afflöde, icke samtidigt få utföras, dess användning för ifrågavarande ändamål sålunda till och med helt och hållet omöjliggöras. — De vigtigaste bland sådana åtgärder äro dels byggande af samlings- och spardammar, dels anläggning af led- eller styrdammar.

Medelst de förra samlas vattnet under särskilda kortare sträckor af bäcken tills stockarne framflyta intill dammen, då denna åter öppnas för att låta virket gå vidare. Medelst de sednare sammanträngas bäckens vatten till en smal ränna, tillräcklig att afföra en eller flere stockar i sender.

Emedan oftast dylika vattendrag icke användas för flottning vidare än en à par gånger under en lång följd af år, har jag ansett att, derest vid desamma ej förekomma odlingar, hvilka kunde af dylik dämning skadas, rättigheten dertill uti sådana vattendrag bör lemnas flottaren, utan att han

derföre behöfver anhålla om vederbörlig syn med alla dess omgångar, kostnader och tidsutdrägt.

Bland skälen mot beviljande af sådan dämningsrätt har förnämligast anförts, att invid bäckar af denna art mågenstädes finnas uppförda små qvarnar hvilka endast under vår- eller höstflod kunna hafvas i gång.

Ehuruväl jag skulle kunnat förena mig om en sådan inskränkning uti medgifvandet af berörda rättighet att bäck, uti hvilken dylikt vattenverk finnes, må undantagas från vattendrag, der dämning tillåtes, ifall skogs- och qvarnegarene icke kunna sämjas om tillståndet härtill, anser jag, att ifrågasatta inskränkning dock ej har tillräckligt skäl för sig, emedan såsom af lagförslaget i öfrigt framgår, all skada, som af flottningen eller det flottade virket förorsakas vatten-, strand- och vattenverksegare, skall af virkesegaren till fullo ersättas.

Denna sist anförda bestämning motiverar äfven i öfrigt det berättigade uti detta af mig framhållna medgifvande flottningen till fördel.

Såsom det mest vägande skälet häremot har anförts, att genom dylik dämning ett vattendrags utseende och rigtning helt och hållet kan förändras. Utom att jag måste tro detta motiv mera innebära en theoretisk farhåga, än vara af verklig praktisk betydelse, så att lagbestämningen på denna grund borde stranda, utgör dock också här skadeståndsutgifvandet det bästa korrektiv mot ett håglöst förfarande af flottaren vid dämningsrättens användande.

Bland motskälen har vidare anförts att ofvan dammen liggande skogsmarker derigenom skulle lida skada. Detta påstående tror jag dock sakna betydelse, emedan nu afsedda dämning i allmänhet varar endast kort tid samt sker vanligast under våren, då kälen ännu ligger i jorden eller, ehuru undantagsvis, på hösten, efter det skogen redan börjat bereda sig för vinterns mottagande.

På nu anförda skäl får jag föreslå att till de i 3 § uppräknade detaljerade rättigheterna måtte tilläggas ett så lydande sista moment:

För flottgodsets frambefordrande i bäckar och mindre vattendrag, invid hvilka odlade ägor icke finnas, uppdämma vattnet, medan flottningen pågår.

Såsom en följd af bestämningen uti detta moment skulle äfven 6 § undergå motsvarande omformulering och erhålla följande lydelse:

Är för flottning af skogsalster dambyggnad af nöden, gälle med det undantag, som i 3 § sägs hvad o. s. v. enligt lagförslaget.

Bland omständigheter, hvilka vid den för större vattendrags upplåtande till flottning försiggående synen böra iakttagas och undersökas, har komiténs flertal ansett äfven frågan om fiskodlingsanstalts inrättande på virkesflottarens bekostnad, böra intagas.

Då jag icke kunnat öfvertygas om, att virkesflottningen ensamt eller ens i väsentlig grad skall kunna göras ansvarig för fiskets minskande uti våra vattendrag, emedan dertill möjligen i lika hög grad bidrager ej allenast den tilltagande ångbåtskommunikationen utan äfven den med de stora industriela anläggningarna invid och uti vattendragen nödvändigt förbundna större eller mindre föroreningen af vattnet, ett mindre rationelt fiskesätt, m. fl. omständigheter, har jag ansett det obilligt, att virkesflottaren skall förutsättas kunna betungas med anläggningskostnaden för fiskodlingsanstalt.

Dessutom skulle väl, om denna generela anvisning intoges uti lagen, fordringarna på sådana inrättningar uppstå så att säga uti hvarje vattendrag, der rimligtvis något verkligt eller endast skenbart berättigande härför förefunnes. Om man ock kan förutsätta, att, åtminstone till en början, en viss måtta häruti iakttoges, skulle likväl möjligheten att kunna åhvälfva flottningen dylik tunga hänga likt ett damoklessvärd öfver dem, som begagna flottleden, samt gifva anledning till ej mindre trakasserier än äfven upprepade nya syneförrättningar, emedan „förändrade förhållanden sådant påkalla“.

Såsom skäl för antagandet af berörda lagbestämning har bland annat anförts att i Sverige, uti hvars flottningsstadga samma anvisning för synemännen ingår, veterligen förekommit endast par fall, hvarvid flottningsförening ålagts inrätta fiskodlingsanstalt.

Min uppfattning är dock, att denna ringa användning häraf i Sverige talar för ej allenast att bestämningen begagnats med måtta af dem, som handlagt dylika frågor, utan äfven att behofvet af densamma varit ytterst ringa. Om än man ej heller hos oss för närvarande behöfver hysa farhågor för att ej stadgandet under närmaste framtid blefve lika moderat handhafdt, är det dock icke härmed sagdt att så skall förbli under den långa framtid lagen bör tänkas gällande.

Kunna vi sålunda enas om att behofvet af lagstadgandet är ytterst ringa, bör lagen ej belastas med en anvisning för synemannen, som för flottaren kan bli ytterst odiös och farlig.

Det får väl antagas, att ifall fiskens „utödande genom flottningen är att befara“ uti ett vattendrag, staten då i det allmännas intresse skall träda emellan med inrättande af fiskodlingsanstalt. Detta vore väl mera rättvist, än att virkesflottaren finge, såsom ofta redan nu är händelsen, böta för såväl egna som alla andras försyndelser.

Att antaga det flottaren genom inrättande af dylik fiskodlingsanstalt skulle åtnjuta lindring uti krafven för försämradt fiske, är helt enkelt en utopi, hvaruti hvar och en som handhaft flottning af skogsalster skall gifva mig rätt.

Jag vågar derföre föreslå det lagbestämning om flottarens åläggande att bekosta fiskodlingsanstalt icke måtte intagas uti den flottningsstadgan samt utgå ur § 9.

Emedan frågor och förslag rörande vattendrags iordningställande och upplåtande för allmän flottning mången gång äro af så stor utsträckning och beröra så olika förhållanden, att den tid af sextio dagar, som ansetts tillräcklig för anförande af besvär hos Guvernören rörande syneförrättningen och förrättningsmannens afgifna yttrande, stundom blir alltför kort, har jag icke kunnat förena mig om att ur lagförslaget utelemna den uti nu gällande allmänna ordningsstadga angående flottning af skogsalster ingående lagbestämning att sakegare eger mot lösen erhålla afskrift af syneinstrumentet. För att fullt fatta det berättigade häri måste observeras, att Guvernören enligt komiténs lagförslag skall låta kungöra *endast att syneinstrumentet inkommit* samt att den som har något att emot detsamma påminna, skall derom inom 60 dagar skriftligen hos Guvernören anmäla vid förlust af vidare rätt dertill.

Sakegaren skall sålunda inom sistnämnda tid ej allenast hafva sin skriftliga besvärsskrift färdig och inlemnad till Guvernören, utan derjemte först från Guvernören hafva anskaffat afskrift af syneinstrumentet med dertill hörande handlingar. Enligt nu gällande bruk har sakegaren ej allenast haft tillfälle att under besvärstiden hos vederbörande kronolänsmän erhålla del och taga afskrift af synehandlingarne, utan derjemte enligt lag egt äfven af förrättningsmannen på begäran och emot lösen utfå afskrift af syneinstrumentet.

Då jag dessutom har mig bekant att sakegare å ena sidan mången gång, då hans rätt af dylik syn i högre grad berörts, anhållit om afskrift af synehandlingarna, men å andra sidan icke missbrukat denna sin rätt, så att olägenhet eller svårighet för förrättningsmannen att i tid fullgöra uppdraget derigenom skulle uppstått, måste jag vidhålla min åsigt att bestämning härom skall ingå uti nu uppgjorda lagförslag rörande flottning af skogsalster samt för detta syfte föreslå att såsom sista moment till § 9 måtte bifogas:

„Önskar sakegare erhålla afskrift af syneinstrumentet, vare förrättningsmannen pligtig att sådan utfärda mot stadgad lösen“.

Då komitén äfven uti nu uppgjorda förslag till förordning angående flottning af skogsalster bibehåller den för all flottning ödesdigra bestämningen om ersättning för *„olägenhet“*, måste jag häremot inlägga reservation.

Få uttryck uti nu gällande lag torde lemnat rum för så mångtydig tolkning vid beskattningen af virkesflottningen, som detta.

Uti komiténs betänkande har angående berörda uttryck anförts att ordet: „olägenhet“ ej kan tolkas så vidsträckt, att detsamma skulle innefatta rubbad hemtrefnad, störd landtligt lugn o. dyl., utan endast sådant, som kan i penningar uppskattas“. Men skall olägenhet tagas endast uti sådan inskränkt betydelse, så motsvaras bestämningen härom vida bättre af uttrycket: *„kostnad“*, hvilket ord uti Svenska förordningen om allmän flottled intager samma plats som „olägenhet“ hos oss.

Emedan det är af synnerlig vigt att i lag använda sådana uttryck, som utan tolkning utsäga, hvad lagstiftaren afsett, vågar jag för att misstydningar af nämnda, för flottaren farliga uttryck icke skall framdeles såsom hittills göra sig gällande, föreslå att ordet *olägenhet* öfverallt uti nu berörda lagförslag samt särskildt uti dess 30 § må utbytas mot *„kostnad“*.

Uti 27 § lemnar komitén åt strandegare eller hvem annan som helst, som deraf kan lida men, rätt att utan någon anmälan eller tillsägelse till flottaren bortföra sjunkande virke till närmaste strand samt att få debitera virkesegaren godtycklig upptagningskostnad. Ett stadgande af sådan beskaffenhet skulle icke blott legalisera, utan äfven direkte framkalla missbruk och ofog af mångahanda slag, i det att hvem som helst kunde göra det till näringsfång att uppsamla och landföra sjunkande virke, hvilket i hvarje större flottled alltid måste förekomma, samt att sedan affordra virkesegaren godtycklig ersättning härför. För att göra en sådan industri yttermera rentabel, kunde den utvecklas vidare derhän, att redan landdragen vattendränkt stock utskjutes i vattendraget för att på annat ställe af flottleden ånyo föras i land.

Det kan kanske påstås att denna rätt icke lemnas hvem som helst, emedan det heter: *„strandegare“* eller den som deraf kan lida men“, men observerar man att strand- eller fiskevattenegaren kan och får åt hvem som helst öfverlåta denna sin rätt, finner man att mitt påstående häruti är fullt rigtigt.

Vid 1877 års landtdag yttrar Sammansatta Lag- och Ekonomieutskottet i sitt betänkande i anledning af Nådiga propositionen om ny författning rörande flottning af skogsalster beträffande „sådant virke, som i sjunkande tillstånd befinnes uti vattnet upprättstående:“

„hvaremot sjunkande virke enligt regeln borde af dess egare eller ock af flottningsförman på *tillsägelse* undanskaffas. Då likväl uraktlåtenhet häraf kunde hafva skador till följd samt det för öfrigt ofta torde vara omöjligt att, åtminstone innan virket blifvit upptaget, få kännedom om dess egare, har Utskottet ansett vattenegare eller annan hugad person i dessa fall böra berättigas borttaga och tillegna sig virket“ o. s. v.

På grund häraf formulerar Utskottet äfven bestämmelsen sålunda: „Virke som i sjunkande tillstånd är i vattnet upprättstående vare virkesegare eller flottningsförman pligtig att *på tillsägelse* ofördröjligen undanskaffa; men uraktlåtes detta“ o. s. v.

I full öfverensstämmelse med nämnda Utskotts nu refererade uttalande och för undvikande af de af mig för virkesflottaren påpekade faror, får jag föreslå det ifrågavarande 27 §:s 2:dra mom. finge nedanskrifna förändrade lydelse:

Virke, som i sjunkande tillstånd är i flottled upprättstående och som på tillsägelse af flottningsförman ej undanskaffas, vare egare o. s. v. enligt §:s i förslaget ordalydelse.

Komitén har vid uppgörandet af föreliggande lagförslag utgått från den grundprincip att de olika intressen, som vid benyttjandet af ett naturligt vattendrag ifrågakomma, nemligen strand-, fiskevattens- och vattenverksegarens äfvensom den allmänna samfärdselns och flottningens, äro med hvarandra fullt jembördiga, utan att det ena får anses vara det andra underordnadt. Komitén har nemligen, såsom ur dess betänkande framgår, omfattat lag- och ekonomieutskottets vid 1877 års landtdag åsigt om lagstiftningens uppgift i förevarande fall, hvilken uppgift af nämnda utskott karaktäriseras med följande ord:

„Det ligger i sakens natur, att dessa olika intressen uti de flesta fall äro svåra att förlika. Lagstiftningen i ämnet kan vid sådant förhållande näppeligen påräkna att fullt motsvara alla de anspråk, hvilka från hvardera hållet ställas på densamma, och dess mål bör derför vara att på ett rättvist sätt å ömse sidor fördela de nödvändiga olägenheterna samt göra dem så litet kännbara som möjligt".

I full öfverensstämmelse med denna grunduppfattning har komitén i sitt författningsförslag gjort gällande följande tvenne kardinalprinciper:

1:o) att enhvar är berättigad att i hvarje naturligt vattendrag bedrifva virkesflottning; och

2:o) att äfven i de fall då, för flottningens bedrifvande, intrång på enskildt vatten eller strandområde måste ega rum, rätt härtill medgifves flottaren „utan ersättningsskyldighet för sjelfva rättigheten".

Hvad särskildt vidkommer förhållandet emellan samfärdselns och flottningens intressen, innehåller komiténs förslag ytterligare att vid den syn, som i vissa fall bör försiggå, skall pröfvas „huru flottled, farled och samfärdsel vid och emellan stränderna med minsta intrång af hvarandra skola upprätthållas".

En tydlig och oomtvistlig konseqvens af nu anförda grundsatser är den, att så snart en gång det sätt, hvarpå benyttjandet af ett vattendrag med hänsyn till der förekommande olika intressen må ega rum, blifvit i laga ordning

fastställdt, någon ersättning icke får ifrågakomma för de olägenheter, som genom tillämpningen af de stadgade vilkoren för vattendragets benyttjande kunna tillskyndas det ena eller andra intresset, såvida ej dessa olägenheter stå i samband med ett intrång i den enskildes eganderätt. Och gäller denna regel en gång i förhållandet emellan några af ifrågavarande intressen, så bör den jemväl hafva sin tillämpning på flottningen, hvilken såsom redan nämnts, icke får anses vara de andra underordnad.

Ehuru olikhet i åsigter rörande ofvan anförda uppfattning af ersättningspligten och ansvarigheten dertill ifråga om den rätta tolkningen af 30 §:s bestämmelser angående ersättning för skada och olägenhet, som vållats genom stockflottningen, icke torde föreligga uti komitén, har jag dock ansett att hvarken formuleringen ej heller dess motivering tydligt uttalat den af komitén omfattade innebörden af densamma.

Paragrafens 1:sta mom. uttalar bland annat att virkesegare äro pligtiga att utgifva ersättning för den skada och olägenhet, som vid eller i följd af flottningen eller genom det flottade virket tillskyndats strand-, fiske- och vattenverksegare.

Men alldenstund strandegares rätt ej utsträcker sig till kungsådran och ej heller fiskeverk få göra intrång på denna samt då enligt paragrafens sista mom. skadeersättning ej tillkommer vattenverk, som tager vatten från kungsådran, så att strömmens rigtning pröfvas hafva flottningen till men derigenom förändrats, framstår såsom klart, att strand-, fiske- och vattenverksegare icke kunna erhålla ersättning för andra direkta skador, än sådana som förorsakas dem genom stockars inträde på utom kungsådran liggande vattenområden. Men gäller en sådan begränsning engång direkta skador, så får ersättning för blott olägenhet ingalunda vara vidsträcktare; detta framgår dock ingalunda tydligt ur §:s ordalydelse, hvilken tvärtom kan lemna rum för en motsatt tolkning och gifva upphof till skadeståndsanspråk för olägenheter, som framkallas af sjelfva kungsådrans användning

såsom flottled. Så kunde t. ex. en vattenverksegare på grund af denna formulering fordra ersättning äfven för sådana olägenheter, som tillskyndas honom vid kungsådrans användning såsom kommunikationsled för transport af råprodukter till och förädlade varor från vattenverket. Detta vore väl dock lika litet rigtigt som att tillerkänna flottningen skadestånd för de olägenheter, den kan lida genom nödvändigheten att i kungsådra uppehålla farled. Komitén har ock äfven härom ansett att dylik ersättning kan ifrågakomma endast i enlighet med allmänna grunderna om skadeersättning.

Till förebyggande af en sådan vantolkning af nu berörda §:s innebörd, vågar jag föreslå att densamma må få nedananförda formulering:

För skada och olägenhet (kostnad), som uppstått genom strändernas beträdande, eller eljest vid eller i följd af flottningen eller genom det flottade virket tillskyndats strand-, vatten-, fiske- eller vattenverksegare, vare virkesegare pligtig utgifva ersättning så som nedan sägs, *dock må dylik ersättning icke ifrågakomma för skada och olägenhet (kostnad), som uppstår genom kungsådrans användning såsom flottled.*

Der två eller o. s. v. enligt förslaget.

Komitén har ansett sig fortfarande böra uti lagförslaget låta qvarstå den uti 34 § mom. 3 ingående, från all civil lagstiftning afvikande undantags-straffbestämmelsen om flottningsförmans ansvarighet för tillsynen öfver sitt manskap.

Då emellertid stockflottare icke torde behöfva anses för mera depraverade eller på laglöshet mera begifna personer, än manskapet vid andra stora arbeten, såsom statens jernvägsbyggnader m. m., och det väl aldrig kunnat påyrkas, att vid dylika arbeten anstälda ingeniörer eller byggmästare borde vara böter underkastade för bristande behörig tillsyn öfver sitt manskap, har jag ej kunnat finna annat än att denna bestämning icke har något vidare berättigande eller kan försvaras från allmän lags synpunkt. Såsom motiv för densamma har framhållits att den ingår ej allenast uti 1873

års nu gällande Flottningsstadga, utan äfven bibehölls uti 1877 års ständerförslag, men om denna bestämning möjligen kunnat försvaras under de oordnade förhållanden som vid berörda stadgas tillkomst förefunnos, gemensam flottning med dess stabilare manskap m. m. var så godt som okänd, vore det dock numera under så ordnade förhållanden som detta lagförslag förutsätter icke allenast en anakronism utan äfven ett stort offer åt den mot all flottning och skogsdrift ännu rådande ovilliga opinionen.

Jag måste på dessa skäl på det allvarligaste yrka att nu behandlade bestämmelse borttages ur lagförslaget.

Helsingfors, den 12 juni 1895.

Karl Appelberg.

Helsingfors, Kejserliga Senatens tryckeri, 1895.